K18B7

The University of Chicago
Library

GIFT OF
BAHADIR ALKIM

0.3 İstanbul Üniversite.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI, No. 340

Eski Önasya Kültürlerini Araştırma Enstitüsü Yayınları: 3

KARATEPE

KADİRLİ ve DOLAYLARI

(İkinci ön-rapor)

Prof. Dr. H. Th. Bossert ve Dr. U. Bahadır Alkım

48
Ank 2.24

PULHAN MATBAASI Fiatı: 300 kuruş İSTANBUL 1947

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Eski Önasya Kültürlerini Araştırma Enstitüsü Yayınları: 3

KARATEPE

KADİRLİ ve DOLAYLARI

(İkinci ön-rapor)

Prof. Dr. H. Th. Bossert ve Dr. U. Bahadır Alkım

PULHAN BASIMEVİ İSTANBUL 1947

FACULTY OF LETTERS OF THE UNIVERSITY OF ISTANBUL

Publications of the Institute for Research in Ancient Oriental Civilisations No. 3

KARATEPE

Kadirli and its Environments

Second preliminary report

by

Prof. Dr. H. Th. Bossert and Dr. U. Bahadır Alkım

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARIES
CHICAGO, ILL.

PULHAN BASIMEVİ

ISTANBUL 1947

1614644

"..... İçinde, manzaranın yalnız cesim toz bulutu farkedilen trenden bakılınca her şey biraz ıssız ve nevmid görünür. Lokantalı - vagonun penceresi, Çin ülkesinin incelenip anlaşılabileceği yer olmasa gerektir. İnsanı öğle yemeğine katır süratinden daha fazla bir hızla ulaştıran nakil vasıtası, yanlış bir manzara telkin eder. Onun için, konforu bir yere atarak asıl tozun içine dalmak lâzımdır. İnsan tamamiyle toza bulandığı, toz kokusunu dili üzerinde artık hissetmemeğe başladığı ve tıpkı bir Çinli gibi bir yudum sıcak suyu lezzetlerin en iyisi olarak duyduğu zamandadır ki, ancak bu ülkenin hakikî cephesini anlıyabilmek için lâzım olan şartları yerine getirmiş olur. İşte o zaman insan, bu ülkenin kahramanlık meziyetlerine tam mânasiyle sahip bulunduğunu anlar..."

Peter Bamm, Kleine Weltlaterne, Das Grab des Konfuzius, 1935.

1946 yılında Prof. H. Th. Bossert ve Dr. H. Çambel tarafından yayınlanmış olan «Karatepe» broşürünün, (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eski Ön Asya Kültürlerini Araştırma Enstitüsü yayınları, No. 1) bir Hitit şehrinin bulunması ve yeni bir Eski - Samî yazıtının meydana çıkarılması bakımından bilim alanında yankılar uyandırmış olduğunu gerek Türk ve gerek yabancı bilginlerin Enstitümüze yolladıkları muhtelif yazılarından öğrenmiş bulunuyoruz. Karatepe ile yakından ilgilenen Arkeologlar, Hititologlar ve Samî - Diller Mütehassısları, göndermiş oldukları bu yazılarında, bizden, çeşitli buluntular hakkında daha teferrüatlı bilgi istediler. İlk - Raporda da işaret ettiğimiz gibi, (bk. s. 4 vd.) harabenin ormanlar arasında köylerden dahi uzak bir tepe üzerinde olması ve binaenaleyh orada konaklıyacak vakit, şart ve imkânların bizde o zaman mevcut bulunmaması dolayısiyle, Karatepede'ki araştımalarımızı ancak bir kaç saate inhisar ettirmek mecburiyetinde kalmış ve daha etraflı incelemeleri 1946 / Sonbaharına bırakmıştık. Muhtelif sebeplerden ötürü ancak 1947 / İlkbaharında yapmak fırsatını bulduğumuz bu ikinci geziden sonra yayın alanına konulan aşağıdaki satırlarda, Karatepe ve dolaylarındaki eserlerle ilgilenenlere toprak üstü buluntuları hakkında, — bir ön raporun hacmine sığabilecek nispette — bilgi verilmeğe çalışılacaktır.

Durumun bilim alanındaki önemini takdir ederek Enstitümüze bu ikinci "Karatepe - Gezisi" ni sağlıyan ve her türlü kolaylığı gösteren İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne, başta Dekan Prof. A. Hâmit Ongunsu olmak üzere Fakültemiz Yönetim Kurulu üyelerinden Prof. Dr. A. Müfid Mansel'e, Prof. S. Esat Siyavuşgil'e ve Prof. A. Hulûsi Ardel'e burada teşekkür etmeyi bir borç biliyoruz.

Prof. Dr. H. Th. Bossert ile Doçent Dr. U. Bahadır Alkım'ın görevlendirildiği bu seferki araştırmalar 15. Mart. 1947'den 15. Nisan. 1947'ye kadar devam etmiş ve yolculuğun seyrine göre bazı genişlemeler, hattâ bazı tabiî değişiklikler göstererek bilhassa şu maksadlar üzerinde teksif edilmiştir:

1° Karatepe harabesinin toprak üstü kalıntılarını incelemek.
2° Karatepe'deki Eski - Samî yazıtının kopyasını almak.
3° Karatepe'de yapılacak olan müstakbel bir kazının imkân ve şartlariyle yerini tayin etmek.
4° Karatepe ile Kadirli'nin yakın ve uzak dolaylarında araştırmalar yapmak.

Bir aylık kısa bir süre içinde bu dört hususun tahakkuku sağlanmaya çalışılırken, elde edilmiş olan malzemenin pek çok ve o kadar da çeşitli olması, bu ikinci ön - rapordaki açıklamaların özet halinde yapılmasını gerektirmiş ve binaenaleyh müteaddit meselelerin teferrüatlı münakaşalarından vaz geçilme mecburiyeti hâsıl olmuştur. Esasen bu münakaşalar, Türk Tarih Kurumunun gösterdiği yüksek ilgi ile, önümüzdeki sonbaharda Karatepede yapılması kararlaştırılmış bulunan kazılardan sonra yayın alanına konulacak mufassal raporlara konu teşkil edecektir. Yalnız, burada okuyucularımızın dikkat nazarına arzedeceğimiz bir nokta varsa, o da,

güzel bir bahar havasında başlıyan ve biten seyahatımızın ârızalı, ormanlık ve iskân yerlerinden uzak bölgelerde çetin şartlar altında yapıldığını bir defa daha tekrarlamak ve binaenaleyh elde edilen bazı neticeler hakkında hüküm verilirken bu müşkül durumumuzun göz önünde tutulmasını hatırlatmaktır.

Seyahatımız çizilen bir program uyarınca olmuşsa da aşağıdaki açıklamalarımız bu gezi sırasına göre değil, elde edilen malzemenin konusuna göre tertiptenmiş olan ve buradaki metnimizin nihayetinde görülen resimlere nazaran yapılmıştır; bu tertipte ise, Kadirli kazası içindeki anıt ve yazıtlar başa alınmış, daha sonra Çem, Kumkale ve Babaoğlan kaleleri gözden geçirilmiş ve nihayet Karatepe ile Domuztepe'deki iki iskân yeri incelenmiştir.

Kadirli ile Karatepe'nin yakın ve uzak havalisinde, ekserisini atla geçtiğimiz gezi yolları, 1:100,000 ölçeğinde okuyucularımıza sunduğumuz harita üzerinde işaretlenmiştir. Bu haritada, tarafımızca incelenen ve büyük ölçekli başka haritalarda adları tabiatiyle bulunmıyan mevkiler gösterildiği gibi — istikamet tayinini mümkün kılmak maksadiyle — bazı kasaba ve hattâ şehirlerin de isimleri kaydedilmiştir.

I

KADİRLİ İÇİNDEKİ ARAŞTIRMALAR

(Bk. Res. 1 - 83, 161 - 196, ve 203 - 212)

İlk gezimizde olduğu gibi ikincisinde de Kadirli kazası, bütün harekâtımız için bir çıkış üssü vazifesini gören konak yeri olarak seçildi. Kasaba içindeki ikametimizde pek samimî misafirperverlik göstererek her bakımdan kıymetli yardımlarını bizlerden esirgemiyen Kaymakam B. Münir Alkan'a, Belediye Başkanı B. İbrahim Savrun'a, eşraftan B. Kâmil Coşkun'la B. Hacı Ali'ye, Dr. B. İsmail Hakkı Sayman'a, Millî Eğitim Memuru B. Hilmi İnan'a, araştırmalarımızla bilhassa ilgilenen Öğretmen B. Ekrem Kuşçu'ya ve Kadirli - Kulübü üyelerine en derin teşekkürlerimizi sunmağı bir borç addetmekteyiz. İncelemelerimizde, bize değerli kolaylığı sağlıyan Adana Müzesi Müdürü B. Naci Kum ile Ceyhan'da Dr. B. Sedat Barı'ya ayrıca müteşekkir olduğumuzu bu vesile ile bir defa daha tekrarlarız.

Kadirli'de geçirmiş olduğumuz mahdut günler zarfında kasabanın Kulübüne yaptığımız müteaddit ziyaretlerde kendileriyle tanışma fırsatını bulduğumuz Kadirlili arkadaşlar, — umumî bir ilgi çektiği için — bizden eski adı Kars Zülkadriye veya Kars Bazaar olan Kadirli'nin daha eski tarihi ile de meşgul olmamızı istediler. Kendilerinin bu arzusunu —programımız dışında olmasına rağmen — kabul ettik ve Kadirlili'lere, kaza merkezi dahilindeki toprak üstü eserleriyle de kısmen olsun uğraşacağımıza dair vaidde bulunduk. Ancak istitraden yapabilme imkânını bulduğumuz bu araştırmalar, Kadirli'nin eski mimarî anıtlarından olup sonraları camiye tahvil edilen ve hâlen «Alacami» adını taşıyan şayanı dikkat bir kilise kalıntısının gözden geçirilmesi ile otuz kadar Yunanca yazıtın kopyesine ve bu arada bir de Yunanca - Lâtince bilinguis'in incelenmesine ve ayni zamanda Kadirli menşeli olup ta evvelce muhtelif yerlerde neşredilmiş bulunan ve fakat bazı yayın hatâları arzeden bir kaç yazıtın dahi bu vesile ile tekrar ele alınmasına inhisar etti.

Ölçüleri alınıp yapılmış oldukları madde imkân nispetinde tespit edildikten sonra kopya edilen, bazan bir — gerektiği vakit — bazan bir kaç defa fotoğrafları çekilen ve nihayet bir veya lüzumunda müteaddit estampajları yapılan bütün bu yazıtlar, buradaki ön - raporumuzda hem fotoğraf, hem estampaj, hem de desen halinde basılarak ilgililerin tetkik nazarına sunulmuştur. Yalnız, yer darlığı yüzünden bunların yeni Yunan harfleriyle çevri - yazısı verilememiş ve — esasen bir çok ahvalde bu sahanın mütehassısları tarafından kolaylıkla yapılabilecek olan — kırık ve eksik yazıt metinlerinin tamamlanması da aynı sebepten ötürü burada gösterilememiştir.

Res. 1 Harita, J. Th. Bent'ten: Journal of Hellenic Studies, Cilt XI, (1890), lev. VIII.

Harita, James Theodore Bent'in (1852 - 1897) XIX. yüzyıl sonlarına doğru Doğu - Kilikya'ya yapmış olduğu gezisinde takip ettiği yolları göstermekte ve bu günkü iskân yerlerinden bazılarının antik isimlerini de kaydetmektedir. Kadirli'nin eski adının Bent tarafından *Flaviopolis* olarak ihtimal dahilinde telâkki edilmesi, ileride de görüleceği veçhile, çok muhtemel olmasına rağmen kesin addedilemez. Flaviopolis adından da anlaşıldığı gibi kasabanın kuruluş tarihi *Flavien*'lere, yani Vespasianus (M. S. 69 - 79), Titus (M. S. 79 - 81) yahut Domitianus (M. S. 81 - 96) devrine inmektedir. Flaviopolis'e ait olan meskûkat ise, M. S. 74 ile başlıyan bir çağ verir. Diğer taraftan, Flaviopolis'in *Flavias* şehri ile aynı olup olmaması hususunun tayini de yine güç bir mesele olsa gerektir. Ptolemeus'un verdiği bilgiden, Flaviopolis'in Doğu - Kilikya'daki Harakene bölgesinde olduğunu anlamaktayız. Flavias şehri ise aynı surette Doğu - Kilikya'da kâin olmakta ve eski adı Anazarbos olan bu günkü Anavarza'dan 18 mil kadar uzaklıkta bulunmakta idi. (Krş. Pauly - Wissowa, Realenc. d. class. Altertumswiss. VI, 1909. süt. 2514 - 2516).

O zamanlar Bent'in seçmiş olduğu yolun, bu havalide ilmî amaçlarla dolaşmış olan hemen bütün seyyahların takip ettikleri tipik yol olduğunu da bu vesile ile hatırlatmak isteriz. Nitekim haritada da görüldüğü gibi bu gezginlerin meşgul bulundukları bölge hemen sadece Kilikya ovası olmuş,

bu ovayı kuşatan dağlık mıntakaya gidilmemiş ve binaenaleyh, bilhassa bizim incelemelerimizin teveccüh ve temerküz ettiği Kadirli'nin doğu ve güney - doğu dolayları bilimsel araştırmalara nedense tâbi tutulmamıştır.

Res. 2

Kadirli'nin doğusundan alınmış olan bu resmin orta plânında Alacami, onun arkasında bugünkü kasaba, daha geride Savrun Irmağı üstündeki köprü ve ufukta da, — *Sülemiş Tepe* adını taşıyan — bir tabiî yükseklik görülmektedir. Sülemiş Tepesinde yapmış olduğumuz araştırmalarda, burasının Romalılar zamanında bilhassa ölü gömme maksadiyle kullanılmış olduğunu gösteren mezar kalıntılarına rastladık; mezarların hemen hepsi soyulmuş vaziyette idi.

Üzerinden bu resmin çekilmiş olduğu Kadirli'nin doğusundaki sırtta da yine Romalılar devrine ait kaya içine oyulmuş, çok sade ve aynı surette soyulmuş mezar hücreleri gördük. Esasen bu gün dahi kasabanın mezarlığı Alacami'nin pek yakınında ve bilhassa doğu kısmında bulunmaktadır.

Kasaba içini ve yakın civarını araştırırken topladığımız çanak - çömlek kırıntıları arasında, tarihi Roma İmparatorluğu çağından daha eskiye giden hiç bir parçaya tesadüf edemedik. Eski Kadirli'nin seviyesini, bu günkü kasaba evlerinin hemen altında da bulmak mümkündür. Bazı yerlerde ise eski seviye şimdiki binalarınki ile aynıdır; hattâ antik bir evin mozaik döşemesi kasaba sokaklarından birinde bu gün âdeta kaldırım olarak kullanılmaktadır.

İlmî kazılar henüz yapılmamış olduğundan, Kadirli içinde bu güne kadar yer yer bulunan çeşitli eserler, ev inşaatı esnasında temeller kazılırken tesadüfen meydana çıkmıştır. Meselâ bu arada İmparator Hadrianus'un (M. S. 117 - 138) meşhur bronz heykelini (Bk. Res: 22 - 26) ve bir çeşme yapısına aidiyeti anlaşılan mermerden yapılmış küçük bir figürü zikredebiliriz. (Res. 19 - 20). Diğer taraftan, antik parçaların ve bilhassa mezar yazıtlarının Kadirli evlerinin duvarlarına örgü taşı olarak vaktiyle konulmuş bulunduğunu ve bunların büyük bir kısmının henüz yerlerinde durduğunu bu gün dahi görmek imkân dahilindedir. Hem hasredebildiğimiz zamanın pek mahdut olması ve hem de çizdiğimiz programın kısmen dışında kalması dolayisiyle, bizim yapmak imkânını bulamadığımız plânlı araştırmalar ve incelemelerle Kadirli içinde çok daha önemli eserlerin meydana çıkacağını kuvvetle tahmin ettiğimizi burada kaydetmek isteriz.

Kadirli'nin bazı eserlerine arkeolojik ilgi gösteren ilk bilgin, bizim bildiğimize göre, *E. J. Davis* olmuştur. 1875 yılında bu havaliyi *Seiff* adlı bir Alman arkadaşı ile dolaşan E. J. Davis bu gezisinden bir kaç yıl sonra yayınlamış olduğu kitabında (Life in Asiatic Turkey, London, 1879) muhtelif Kadirli anıtlarının tasvirini yapar. Bir fikir vermek maksadiyle, kendisinin bu kayıtlarından bazısını iktibas etmeği faydalı buluyoruz:

"..... Bazaar adlı yere (7. Mayıs. 1875 günü) öğleden sonra saat 1.40'da vâsıl olduk. İki gün evvel içinden geçtiğimiz vâdilerde olduğu kadar, hava sıcaklığı ova içinde hiç te fazla değildi. Vâsi ovada, bir çok Türkmen çadırlarından, hepsi tüfek ve yatağanla müsellâh çobanlar tarafından güdülen büyük sığır ve koyun sürülerinden başka bir ağaç dahi görülmüyordu. Yorgunluktan, sıcaktan ve açlıktan o kadar bitkin bir vaziyette idik ki derhal uzandık ve hemen hemen saat 6'ya kadar uyuduk. (ayn. esr. s. 123) ... Akşam üzeri bu mevkii görmek için dolaşmağa çıktık. Bazaar, Kars genel adiyle tanınan müteaddit küçük köylerden birisidir. Burası, (daha Mayıs başında) hemen hemen kemale ermiş güzel arpa tarlalariyle kuşatılan büyük bir ovanın köşesinde kâindir. Bütün bu köylerdeki evlerin mecmuu 700 kadardır. Bazaar, bunların en büyüğü olup — kalıntılarına göre hüküm verildiği takdirde — büyük bir önem taşıması gereken antik bir şehrin yerini kaplar. Her tarafta tam, yahut parçalar halinde sütunlar, beyaz mermer parçaları, arşitravlar v.s. görülmektedir. Her nerede bir kazı yapılsa 10 - 12 kademlik bir derinliğe kadar bile işlenmiş cesim taşlar bulunabilir.

Belli başlı harabe, bir kilise veya manastır harabesidir ki bunun içinde, hâlen bir camî olarak kullanılan daha küçük bir kilise mevcuttur; bunların her ikisi de geç bir tarihe aittirler. İhtimal dıştaki manastır M. S. 500, kilise ise daha geç olarak tarihlendirilebilir. Bunların her ikisi de antik binalardan çıkarılmış parçalarla inşa edilmiştir (ayn. esr. s. 124).

..... Rehberim, camiin içinde yazıtlar bulunduğunu ve fakat bunların cephelerinin çevrik bir vaziyette olduğunu söyledi. Kiliseden uzak olmıyan bir yerde yine eski malzemenin karışık bir şekilde dizilmesi ile inşa edilmiş başka bir büyük bina mevcuttu; büyük bloklar, süslü işçiliği olan ufak parçalar v.s. yapı duvarına yerleştirilmiş olarak duruyordu. Bu inşa, daha geç bir devirde yapılan rekonstrüksiyon idi. Kilisenin yakınında sivri kemerli büyük bir binanın kubbeli kalıntıları vardı. Kasaba evlerinin ve avlularının duvarları, ekserisinin cepheleri devrik mezar yazıtlariyle, taş kaidelerle, lâhitlerle v.s. doludur. Kasaba okulunun avlusunda, iyi bir surette mahfuz kalmış olan ve kurşunî kireç taşından yapılan cilâlanmış kaideler üzerinde mahkûk yazıtlar vardır (ayn. esr. s. 125) ..."

E. J. Davis'ten sonra Kadirli dolaylarında gezen, yukarıda da temas edildiği gibi (bk. s. 2), *J. Bent* olmuştur. 1892 yılında ise bu havalide *Rudolf Heberdey* ile *Adolf Wilhelm*'in dolaştıkları malûmumuzdur. 13. Mayıs. 1892'den 15. Mayıs. 1892'ye kadar Kadirli'de kalan bu iki Avusturyalı gezgin, Savrun Irmağı'nın Kadirli'ye girmesinden önce doğuda kendisine karışan bir derenin sağ kıyısında bir şehrin sûr temellerini gördüklerini ve ayrıca kasaba içinde — ihtimal bir okul olan bir konağın iç bahçesinde — dörtgen şeklinde sütunlu bir avlunun sütün parçalarını tespit ettiklerini kaydet-

mektedirler. (Bk. Rudolf Heberdey ve Adolf Wilhelm, Reisen in Kilikien, Denkschriften der Kaiserlichen Akad. d. Wissen. in Wien, phil. - hist. Classe, XLIV, 1896, s. 32 vdd.).

XX. Yüzyılın başlangıcında ise (17. Nisan. 1905) *Miss Gertrude Lowthian Bell* Kadirli'ye uğramış ve bilhassa Alacami'yi incelemiştir (G. L. Bell, Notes on a Journey through Cilicia and Lycaonia, Revue Archéologique, 4. seri, Cilt VII, 1906, s. 1 vdd.)

1905 yılından beri Kadirli'yi ilgilendiren ilmî gezilerin yapılmamış olduğu yahut bu kabil araştırmaların literatürde kaydedilmemiş bulunduğu görülmektedir.

Birinci Cihan Harbinden sonra Kilikya kısa bir müddet Fransız işgali altında iken (1919 - 1921), işgal kuvvetleri komutanının, Kadirli ve dolaylarındaki eski eserlerle ilgilendiği ve bu arada iki yazıtı da (bk. Res. 34-36) Adana Müzesine naklettirdiği anlatılmaktadır. Fransız işgali zamanında «Alacami»-den bazı taşların çıkarılıp götürüldüğü yine söylenmektedir. Kasaba sâkinlerinden işittiğimize göre bu Fransız Subayı «Karatepe» ve «Domuztepe»'deki heykellerin mevcudiyetinden haberdar olmuş ve fakat taşların çok ağır olması ve taşıt araçlarından da mahrum bulunması bunların naklini mümkün kılmamıştır.

Res. 3 - 4 Res. 3, Alacami: Nartex'in batıdan görünüşü.
Res. 4, Alacami'nin güneyden görünüşü.

Bugün kısmen yıkık bir vaziyette olan Nartex'in güney - doğu köşesinin henüz sağlam bir durumunu tespit etmesi ve yine bu gün harap bir şekil arzeden iç kilisenin çatısını da göstermesi bakımından önem taşıyan bu iki resim, Miss Bell'den alınmıştır (Krş., Revue Archéologique, 4. seri, Cilt VII, 1906, s. 10 ve 12). Bazı cihetlerden enteresan olması dolayısiyle, G. L. Bell'in, bu günkü Alacami'ye dair vermiş olduğu malûmattan bir kısmını aşağıya aynen derecediyoruz:

«..... *Anazarbus'a hareket etmek üzere iken, hâlâ mevcudiyetini muhafaza etmekte olan Kilisenin kalıntılarını birdenbire gördüm. Hizmetçilerim daha önce yola çıkmış olduklarından ve kendilerinin de feyezana uğramış ova içinde yollarını bulamıyacaklarını bildiğimden dolayı, Kiliseyi ölçmek için daha fazla kalamadım. Bent, adı geçen bu Kilisenin tasvirini: "Burası duvar ve hücrelerle çevrili bir Hiristiyan manastırıdır; yapının ortasındaki kilise ise camiye tahvil edilmiştir" suretinde yapmıştı. Fakat Bent böyle bir fikirde bulunmakla hatâ etmiştir; zira bu bina bir manastır olmayıp, Budrum'da da benzer tipleri görülen bir kilisedir. Cami, kilisenin apsis'i ile nef'inin bazı kısımlarından müteşekkildir; nef ise, Müminlerin ihtiyaçlarını sağlamak maksadiyle içi örülmüş ve üstü çatılmanmıştır. Bent'in manastır addettiği şey, yan nef'lerin kuzey ve güney duvarlarıdır. Kendisinin "hücre" dediği şeyler de, apsis'in her iki yanında ve bilâhara restore edilip çatılanan "yan - nef" 'lerin doğu uçlarında bulunan odacıklardır. Buradaki kilise Budrum'dakilere o kadar tam bir benzerlik gösterir ki Budrum kiliselerinin yıkılmış olan duvarlarını, Kars - Kilisesi'nin hâlen sağlam bir vaziyette duran duvarları göz önünde tutularak tamamlamak mümkündür. Maamafih, teferrüat bakımından Kars'taki inşa Budrum'daki kadar iyi ve itinalı değildir. Meselâ Kars - Kilisesi'nin apsis'i, doğu duvarı hattından dışarıya doğru hafif bir çıkıntı yapmakta ve fakat oktagonal olmayıp dairevî bir şekil göstermektedir. Diş - süslü bir dar saçak apsis etrafında ve pencereler üzerinde görülür. Yine buna benzer bir saçak korniş teşkil etmektedir. Maamafih, büyük taş levhalar frizi yoktur. İki saçak sırası, Budrum'da olduğu gibi, Korentiyen prototip model ittihaz edilerek yapılmamış olmakla beraber, tıpkı Likya anıtlarında olduğu gibi basit İyon tarzındaki kornişe pek benzer. Diş - süs'lerinden müteşekkil bir sıra, ufak kiriş uçlarında olduğu gibi, dar bir pervazı desteklemektedirler. Işık ve gölge tesirleri basit ve mânidardır.Likya örneklerinde bu süsler saçağın çıkıntılı kornişinde yoktur. Kars - Kilise'sinde ise bunlar alınlığın üstünde de muhafaza edilmiştir. Doğudan başlıyarak güney cephede: arşitravlı olan ve üstünde sıklet dağıtıcı bir kemeri bulunan bir kapı vardır; kapı "diaconicum" a açılır; kapının üzerinde dar bir pencere mevcuttur. Daha batıda alçak seviyede yine arşitravlı olan ve üstünde de sıklet dağıtıcı bir kemeri bulunan diğer bir kapı bulunmaktadır; onun ilerisinde esas kapılardan biri gelir, bunun etrafı kemerlidir. Daha sonra ise: münferit bir pencere, bir çift pencere, etrafı kemerli büyük bir kapı ile yine üstü kemerli dördüncü bir pencere, bunların üstünde kare başlı altı adet pencere ve nihayet menfezsiz nartex'in yan duvarları görülür. Nartex'in batı duvarının merkezinde büyük bir kapı, bunun her iki yanında daha birer küçük kapı vardır; bütün bu kapıların üstünde yekpare kapı-üstü - taşı mevcuttur* (ayn. esr. s. 10 - 11.»

Alacami hakkında *Davis* te malûmat vermişse de (Krş. Life in Asiatic Turkey, London, 1890, s. 233) kendisinin bu açıklamaları Miss Bell'inkine tefevvük edememiştir.

Res. 5 - 15, 17, 21 *ve* 167.

Res. 5 : Nartex'in orta - kapısının batıdan görünüşü.
Res. 6 : Nartex'in güney - kapısının batıdan görünüşü.
Res. 7 : Alacami'ye güney - doğudan bir bakış.
Res. 8 : Nartex'in kuzey - kapısı.
Res. 9 : Alacami'ye güneyden bakış.
Res. 10 : Alacami'nin güney - batıdan görünüşü.
Res. 11 : Küçük iç - kilisenin batı cephesi.
Res. 12 : Güney duvarın içten görünüşü.
Res. 13 : Kuzey - duvarın içten görünüşü.
Res. 14 : Mihrabın doğudan görünüşü.
Res. 15 : Mihrabın dış yapısına doğudan bakış.
Res. 17 : Güney - duvarın içine örgü taşı olarak yerleştirilmiş Yunanca - Lâtince bilinguis.
Res. 21 : Eski binanın doğu duvarına, iç - kilise mihrabının güney dış duvarı temas ve yaslandırılma suretiyle örülmüş ve iki duvar birbiri içine geçirilmemiştir. Bu inşanın güney - batıdan görünüşü.

Sonraları Türkler tarafından nartex'in kuzey - batı köşesine bir minare (bk. Res. 2, 4, 7, 9 ve 10) ilâve edilerek camiye tahvil edilen Eski - Hiristiyanlık devrine ait kilisenin plânını Res. 167'de görüyoruz. Doğu - batı istikametinde inşa edilmiş olan kilisenin apsis'i doğu tarafındadır. En önemli ve gerekli araçlar elimizde bulunmaksızın alınan bu plân ancak genel bir fikir vermek için buraya konulmuştur. Alacami'de üç inşa devri tefrik etmekteyiz: Dörtgen şeklinde olan ve üç nef ile kuzeyde ve güneyde kapı ve pencerelere malik bulunan *en eski yapı;* bu ilk yapının batı cihetine inşa edilmiş olan *nartex;* ve nihayet *asıl Kilise.* Bu üç inşa safhasında yekdiğerini katetmesi gereken duvarlar birbiri içine örülmemiş ve fakat temas suretiyle yaslandırılmıştır. (Nartex'te bu vaziyeti görmek için bk. Res. 4, 9 ve 10; kilise için ise krş. Res. 21). Gerek en eski yapı ve gerek nartex antik devrin mimarî parçaları kullanılarak inşa edilmiştir. Maamafih, asıl binanın duvar tekniğinin nartex'inkinden daha itinalı olduğu farkedilmektedir. Duvarı terkip eden parçalar arasında, tarihi Roma İmparatorluk çağından daha eskiye giden eserler yoktur. Yalnız burada kaydedilecek bir nokta varsa o da, en eski binanın tarihinin, dış duvar içinde görülüp te tarafımızca yerinden çıkartılan ve ait olduğu devir de en geç M. S. II. yüzyılın birinci yarısı olarak tespit edilen (aş. bk. s. 7) *bilinguis*'in (Krş. Res. 17 ve 46) tarihinden *daha sonra* olmasıdır.

Nartex'in güneye doğru üç kapısı vardır. (Krş. Res. 3, 5, 6, 8 ve 10). Hem kapı arşitravları hem de kapıyı üstten örten yekpare ufkî taşlar, monumental Roma binalarından alınıp yerleştirilmişlerdir.

İç - Kilise'nin giriş - kapısı üstündeki kemer Orta - Bizans devrine ait olması muhtemel olan bir süs taşır. Yine bu kapının biraz daha yukarısında küçük bir pencere vardır (Res. 11). Bu pencerenin üst kısmında, işgal senelerinde Fransızlar tarafından yerinden çıkarılıp götürülmüş olan bir yazıtın vaktiyle mevcut olduğunu kasaba sâkinlerinden işittik. Esasen yazıtın yerini Res. 11'de farketmek mümkündür. Apsis'e ait çift bir sütun başlığının dahi (krş. Res. 14) yine Fransız işgali esnasında kırılmış olduğu söylenmektedir.

Res. 16 *ve* 18

Bu iki parça bir Hiristiyan kilisesinin mihrabına ait olup beyaz mermerden yapılmışlardır. İstinad sütuncuğunun (Res. 16) uzunluğu 63 cm.: mermer levhanın (Res. 18) şimdiki uzunluğu ise 47 cm. dir. Hâlen bir Kadirli evinin avlusunda durmakta olan bu iki mimarî parçanın eskiden Alacami'ye mi, yoksa başka bir kiliseye mi ait olduğu kesin bir surette söylenemez.

Res. 19 - 20

Bir yunus balığı üzerine binmiş olan kanatlı Amor'un mermerden yapılmış figürüdür. Yunus balığının ağzına isabet eden yerin delik olması, bunun çeşme yapısı ile ilgili bir parça olduğunu göstermektedir. Kadirli menşeli olan ve şimdi de Adana Müzesinde bulunan (kayıt No. 1471) bu eserin boyu 56 cm. dir.

Res. 22 - 26

İmparator Hadrianus'un (M. S. 117 - 138) bronz heykeli. (Pierre Devambez'den: Grands bronzes du Musée de Stamboul, 1937, Lev. XXXI, XXXIII - XXXV ve XXXVII).

Hâlen İstanbul Arkeoloji Müzesinde (Katalog No. 5311) bulunan bu eser bir ark açılırken Kadirli'de Hacı Müdazade B. Hüsnü'nün evine yakın bir yerde takriben 2 metrelik bir derinlikte 1932 yılında bulunmuş, İstanbul'a getirilmiş ve Prof. İhsan tarafından restore edilmiştir. Bilindiği veçhile, ilk defa olarak Aziz Ogan tarafından Archaeologischer Anzeiger'de (Jahrbuch d. Deutsch. Archaeol. Inst., Archaeol. Anz. XLIX, 1934, s. 411 vdd.) yayınlanmış olan bu heykelin yüksekliği 2.05 m., baş uzunluğu ise 0.29 m. dir. Aziz Ogan'ın *Antoninus Pius* (M. S. 138-161) suretinde teşhis ettiği bu heykeli P. Devambez *Hadrianus* olarak tanımaktadır. Devambez'in kanaatine biz de iştirak etmekteyiz. Gerçi Hadrianus ile Antoninus Pius birbirine pek benzerler; bununla beraber, Devambez'in de tebarüz ettirmiş olduğu gibi, bu iki İmparatorun karakterleri birbirinden tamamiyle farklıdır. Hadrianus'un mizacı hakkında bildiğimiz şeylerin hemen hepsini bu bronz heykelde sezmek mümkündür diyebiliriz. Hadrianus'un sahip bulunduğu karakterin en iyi bir tasvirini Fritz Taeger yapmış olduğu için, kendisinin bu tasvirini hatırlamadan ve buraya nakletmeden geçemiyeceğiz (Fr. Taeger, Das Altertum, Cilt II, 1939, s. 415 vd.): «.....*Traianus'un asker olmasına mukabil Hadrianus, gençliğinden beri, Dilettantismus'tan ârî olmıyan devrinin Geç - Yunan kültürü içinde yaşamıştı. Hadrianus Filozoftu, Hatipti, Şairdi, Nâsirdi, Mimardı ve Astrologdu; kendisi her bakımdan "vasat" ı kuvvetle aşmış, maamafih hiç bir yerde hakikî yaratıcılığın zirvesine ulaşamamıştı; evet o, bu "ikilik" ten muztarip olmıyacak kadar akıllı ve fakat bu kabil eğlencelerden vazgeçemiyecek kadar da bir müptelâ idi. Bu İmparator insan tarihinin en mühim hükûmdar tiplerinden biri olmuşsa da büyük icraatçı olmak için şart olan iç sağlamlığından ve kuvvetten mahrum kalmıştı; bununla beraber fatalist bir iman da Hadrianus'u asıl predestinasyon'a götürmemişti. — Fatalist iman ile predestinasyonun çok defa birlikte görüldüğü malûmdur. — Traianus'un avda, savaşta fakat ayni zamanda arkadaşlariyle neşeli, serbest münasebatta rahat edebilmesine mukabil, Hadrianus muzlim tabiatlı, ihtimal aşırı derecede dimağî faaliyetle yüklü, asabî mizaçlı ve ebedî bir huzursuzlukla dolu bir şahsiyetti. Kendisinin aslı, Traianus'unki gibi, Büyük - Roma mazisinde kökleşmiş olmakla beraber, o, günlerinin mistik cereyanlarına dahi kendisini bırakmış ebedî bir münzevi idi; çünkü hiç bir kimse tarafından hakikaten anlaşılmamış ve hiç bir kimseye de itimad etmemişti. Daima 'en üstün olanı' yaratmak ve daima 'en üstün olanı' takdir etmek için gayret sarfederdi. Maamafih, büyük olan her şeyi ve ken-*

disinden sağlam olan herkesi kıskanırdı. Hiç bir zaman huzur görmemeye ve hiç bir zaman ruhî iştiyakının tatminini yaşamamaya mahkûm derunî bir işkence içinde olan, hiç bir zaman bahtiyar olmıyan ve ancak nâdiren etrafına saadet saçan bir insandı. Bununla beraber, Hadrianus, batı insanlık tarihinin en mümtaz şahsiyetlerinden birisidir; çünkü o, vazifesiyle meşbu olarak kalmış, Roma İmparatorluğuna hizmet için nefsini harcamış ve yine Roma İmparatorluğu için ikbal sağlayıcısı olmuştur...»

Res. 27 - 29, 34, 161 - 163 *ve* 168 - 169.

Mermerden yapılmış yuvarlak sunak. Hâlen Adana Müzesinde bulunan bu sunağın yüksekliği takriben 1 m. dir.

Şekil, bir kaç köşeli olan en üst kısımlarının merdivenvarî kapalı - mazgal süsleri taşıması bakımından Kadirli ve dolayları için tipik örnek teşkil eden yazıtlı - sunaklardan birini göstermektedir. Sunağın üst ucu altıgen şeklinde olup beş köşesinin yüzeyinde ve karşılıklı merdiven basamakları arasında aşağıdaki kabartma süsler vardır: *çam kozalağı, lituus, vazocuk, rozet,* yine *lituus*. Köşenin bir yüzü ise tezyinatsızdır. Bu kabil sunakların Yeni - Hitit çağına kadar gittiğini tespit edebilmekteyiz. Meselâ Karkamiş'te Yeni - Hitit devresine ait buna benzer bir sunak parçası bulunmuştur. (Krş. C. L. Woolley, Carchemish II, 1921, s. 151 ve Şek. 56; aynı sunak şekli için levhalar kısmımıza bk. Res. 168). Bu Hitit sunağı üzerinde rozet süslerinin de revaçta oluduğunu görmekteyiz. Sunak, Tanrının makarrı olduğundan dolayı, merdiven süslerinin tapınağın üst kısmı olarak tasavvur edilebileceğini ve binaenaleyh tapınağın kısaltılarak âdeta sunak şekline irca kılındığını söyliyebiliriz. Bu kabil merdiven - süslü Roma devri sunaklarına, bizim bildiğimize göre, Anadolunun başka yerlerinde henüz tesadüf edilmiş değildir.

Buradaki sunak (bk. Res. 27 ve krş. Res. 163) *Asklepiades*'in oğlu ve *Demetrios*'un torunu olan *Iulianos* adlı bir rahip tarafından İmparator *Commodus*'a (M. S. 180 - 192) vakfedilmiştir. Commodus öldükten sonra (M. S. 192) bu İmparatorun *damnatio memoriae*'ye uğraması (yani adının lânetlenerek hâfızalardan âdeta silinmeğe mahkûm edilmesi) üzerine, sunaktaki Commodus adı kazınmış, fakat *Septimius Severus* zamanında ise M. S. 197 yılında *damnatio memoriae*'den vazgeçilmiş ve Commodus'un ismi sunak üstündeki yerine tekrar yazılmıştır. Res. 27'deki estampajın üçüncü satırına bakılacak olursa hem silinti yerini farketmek hem de tekrar ilâve edilen Commodus adının değişik bir kâtip elinden çıktığını kolaylıkla görmek mümkündür.

Commodus - yazıtı ilk defa Davis tarafından (E. J. Davis, Life in Asiatic Turkey, London, 1879, s. 125 solunda; aynı yazıt yayınını görmek için levhalar kısmımıza bk. Res. 161) hemen hemen hatâsız olarak; daha sonra yeni Yunan çevri - yazısı ile J. Bent ve E. L. Hicks tarafından (Krş. Journal of Hellenic Studies, Cilt XI, 1890, s. 237; aynı yazıt yayını için levhalar kısmımıza bk. Res. 162) yine hemen hemen yanlışsız olarak ve nihayet modern Yunan yazısına tahvil edilmiş bir surette R. Mouterde tarafından (Krş. Syria II, 1921, s. 288; ayrıca bk. Res. 169) keza hatâdan ârî olarak yayınlanmış bulunmaktadır. Bu sunak yazıtının desen halinde verilmiş metni için aşağıya bk. Res. 163.

Res. 30, 36, 164 - 166 *ve* 170.

Mermerden yapılmış stel. Hâlen Adana Müzesinde bulunan bu stelin yüksekliği 1 m. dir.

İlk defa E. Davis tarafından hemen hemen yanlışsız olarak (ayn. esr. s. 125; ayrıca levhalar kısmımıza bk. Res. 164) yayınlanan, sonraları Bent - Hicks tarafından (ayn. esr. s. 237; ayrıca levhalar kısmımıza bk. Res. 165) oldukça hatâlı bir şekilde Yeni Yunan çevri - yazısı ile tanıtılan ve nihayet Mouterde tarafından da (ayn. esr. s. 287, ayrıca levhalar kısmımıza bk. Res. 170) yanlış dolu bir surette bilim alanına arzedilen bu yazıtın asıl metninin tarafımızca yapılmış bir kopyesini Res. 166'da görüyoruz. Yazıt metninden anlaşıldığına göre bu steli, *Iulios Kladaios* adlı bir şahıs karısı *Iulia Mareine* için; *Popidianos, hemşiresi* için ve *Domettia*'da, *kızı* için hatıra olarak diktirmiştir.

Res. 31, 37, 171 *ve* 174.

Mermerden yapılmış yuvarlak stel. Boyu: 87 cm. Hâlen Kadirli'de Kaymakamlık binasının iç kapısı önünde bulunmaktadır.

Hava tesiri dolayısiyle kendisini iyi bir surette muhafaza edememiş olan bu yazıtın ilk nâşirleri Bent ile Hicks olmuştur (ayn. esr. s. 237; ayrıca levhalar kısmımıza bk. Res. 174). Bent ve Hicks'in kısmen eksik bir surette yayınlamış oldukları yazıt metninin tam bir kopyesini Res. 171'de bulmak mümkündür. Metne göre bu steli: *Iulios Regeinos*, kızı *Iulia Regeina* için; *Asklepiades* te *karısı* için diktirmiştir.

Res. 32, 33, 35, 38, 172 *ve* 173.

Mermerden yapılmış sunak, yüksekliği: 83 cm.

Üst kısmı yine altı köşeli olup merdivenvarî kapalı mazgal süsleri taşıyan ve ilk defa Heberdey - Wilhelm tarafından (ayn. esr. s. 132 alt kısım No. 78; ayrıca levhalar kısmımıza bk. Res. 173) hemen hemen hatâdan ârî olarak yayınlanan bu sunak üzerindeki metnin kopyesini Res. 172'de buluyoruz. Metne göre sunak, "demiurgos" mevkiini taşıyan rahip *M. Aur. Lukretios Stratoneikos* tarafından *Zeus Soter*'e (Kurtarıcı Zevs'e) ve *divi augusti*'ye vakfedilmiştir.

Res. 32, hâlen Kadirli'de bir sokağın köşesinde açıkta duran bu sunağın estampajının müelliflerden biri tarafından bir kaç İlkokul - öğrencisi ile meraklı kasaba küçüklerinin önünde nasıl alındığını tespit etmektedir.

Res. 39, 45 *ve* 178 *a, b.*

Mermerden yapılmış sunak, üstü kısmen kırık, mevcut yüksekliği: 77 cm.

Ekili bir sebze bahçesi içinde kısmen gömülü olarak görülen bu yuvarlak sunak, bulunuş vaziyeti dolayısiyle, incelenmek için istenilen şekilde çevrilememiş ve yazıtın sağa doğru devam etmesi

gereken kısmı (bk. Res. 178 b) da görülememiştir. Sunak üstünde, — başka sunaklarda olduğu gibi, — bir *eski*, bir de *daha yeni* vakıf - yazıtı vardır.

Bunlardan biri (Res. 178 a) *Phronton*'un oğlu olan ve demiurgos mevkiini haiz bulunan *M. Aur. Phronton* tarafından *Zeus Soter*'e ve *Olympos Tanrılarına* vakfedilmiş; diğeri ise (Res. 178 b) yine bir demiurgos olan *Phirmos tarafından* keza *ayni Tanrılar adına* diktirilmiştir.

Res. 40, 43, 44, 176 *a, b ve* 177 *a, b.*

Mermerden yapılmış sunak parçası, mevcut yüksekliği: 36 cm., çapı: 49 cm.

İlk defa olarak Heberdey - Wilhelm tarafından (ayn. esr. s. 32, No. 76 ve 77; ayrıca levhalar kısmımıza bk. Res. 177 a, b) yayınlanmıştır. Yazıtın birici satırının bu gün kırık duran kısmının (krş. Res. 176 b) o zamanlar tamam olduğu anlaşılmaktadır (bk. Res. 177 b). Bu sunak üzerinde de iki ayrı zamana ait vakıf - yazıtı bulmaktayız. Bunlardan birisi (Res. 176 a) *Tanrılara* ve *İmparatora,* diğeri de (Res. 176 b) ihtimal *Zeus Soter'e* vakfedilmiştir. Res. 176 b'de "vakfedici" olarak *Dom. Phelix Kronides* adını görüyoruz.

Res. 41, 42, *ve* 175 *a, b.*

Mermerden yapılmış sunak parçası, mevcut yüksekliği: 62 cm., çapı: 38 cm.

Yazıt kendisini iyi bir surette muhafaza edememiş olduğundan buraya ancak estampaj detayının bir fotoğrafı konmuştur (Res. 42). Bu sunak dahi iki muhtelif adak yazıtını havi bulunmaktadır.

Res. 17, 46, 49 - 52 *ve* 180.

Lâtince - Yunanca bilinguis, beyaz mermerden, eb'adı: 94×49×45 cm.

Res. 17'de görüldüğü gibi bu bilinguis Alacami'nin güney duvarında bir pencere üstünde, yazıtlı tarafı alta gelmiş bir surette, örgü taşı olarak bulunmakta idi (ayrıca bk. Res. 167'deki plân). Daha eskiden bu yazıtlı taşın yerinden çıkarılması için uğraşılmış olduğu, Alacami'nin güney dış duvarında ve yazıtın hemen altına isabet eden bir yerde oyulan bir delikten anlaşılmaktadır. Bilinguis'in arka tarafındaki dört köşe delik ise, (bk. Res. 49), binanın inşası ile ilgili olsa gerektir, meselâ kilise katını tutan kalaslardan birinin bu yere oturmuş olması çok muhtemeldir.

Bilinguis'in üst kısmında Lâtince metin (satır: 1 - 8), onun altında da Yunanca metin (satır: 9 - 13) bulunmaktadır. Yunanca metin hemen hemen eksiksiz olduğu için, Lâtince metin kolaylıkla tamamlanabilir. Yazıtın bir mezar taşı olduğunu ve Altıncı Demir Lejyonu'nun (*legio VI. ferrata*) Albayı *L. Conetanius Proculus* tarafından yine *ayni adı taşıyan oğlunun* hatırası için diktirildiğini anlamaktayız. Metne göre L. Conetanius Proculus'un oğlunun yaşı 23 yıl, 11 ay ve 28 gün olup kendisi İtalyada Umbriada bir şehir olan *Carsulae*'lidir. "Altıncı Demir Lejyon" nun Kadirli'deki bir bilinguis üzerinde zikredilmesi bu mezar taşına tarihî bir önem vermekte ve binaenaleyh hiç olmazsa bu lejyona ait bir Alay Karargâhının Kadirli'de bulunmuş olması ihtimalini çok kuvvetlendirmektedir. Vaktiyle Heberdey - Wilhelm tarafından yine Kadirli'de kopye edilmiş olan başka bir yazıt üstünde (bk. Res. 208) bir *yüzbaşı* adının görülmesi, bu hususa ilâve edilmesi gereken ayrı mühim bir noktadır. (Legio VI. ferrata için bk. Pauly - Wissowa, Realenc. d. class. Altertumswiss. XII, 2, süt. 1587 - 1596).

Bu Demir Lejyon hakkındaki bilgiye dayanarak, bilinguis'in, M. S. 71 - 133/134 arasındaki bir çağa, yani M. S. I. yüzyılın son rub'una ve yahut M. S. II. yüzyılın ilk rub'una kesin olarak maledilmesi mümkündür. Malûmdur ki, M. S. 71'de "*Demir Lejyon*", *Kommagene'nin* işgaline iştirak etmiş, M. S. 133/134 yıllarına kadar Kuzey Suriye'de bir yerde kalmış ondan sonra da Filistin'e kalkmıştır. Diğer taraftan Kadirli'nin Kommagene'ye pek uzak olmadığı da bilindiğine göre, *bilinguis* bize, "Demir Lejyon" 'dan hiç olmazsa bir Alayın Kommagene'nin işgali sıralarında Kadirli'de bulunduğu neticesini de hatırlatmaktadır.

Bununla Bent'in Kadirli'yi antik *Flaviopolis* olarak tanıma hususundaki tahmini, isabete doğru, biraz daha ileri götürülmüş oluyor. Çünkü Flaviopolis şehri, bir çok lejyon makarlarının da haiz olduğu gibi, sikke darbetme hakkına malik bulunmakta ve binnetice önemli bir iskân yeri mevkiine sahip olduğunu göstermektedir. Gerek daha önceleri, yukarıda adları zikredilen gezgin ve bilginler tarafından bulunmuş olan ve gerek bu kere tarafımızca meydana çıkarılan Kadirli menşeli bütün yazıtların Flavien'lerden daha önceki bir çağa ait olmamaları keyfiyeti, kanaatımızca, Kadirli'nin eski adının Flaviopolis olmasını destekliyecek deliller arasındadır.

Res. 47 - 48 *ve* 179.

Bir yuvarlak sunak parçası, beyaz mermerden, boyu: takriben 56 cm.

Kadirli'nin yayan olarak yarım saat kadar güney batısında ve Savrun Irmağının öte yakasındaki bahçelikte bulunan bu yazıtın, rahip ve demiurgos *Phelix* tarafından *Heliopolis* (Baalbek) şehri *Zevs'ine* vakfedildiği anlaşılmaktadır.

Res. 53, 57 *ve* 183.

Bir mezar stelinin üst parçası, üstten çapı: 27 cm.

Kronides'in *Heliodoros* için rekzettirdiği mezar taşıdır.

Res. 54, 59 *ve* 184.

Bir mezar stelinin üst kısmı, mevcut uzunluğu: 28 cm.

Athenion'un *Hermogenes* için diktirdiği mezar taşıdır.

Res. 55, 58 *ve* 181.

Mezar steli, uzunluğu: 43 cm.

Iulitta tarafından kocası *Iulios* ve yine ayni işim sahibi olan oğlu *Iulios* için rekzedilmiş mezar taşıdır.

Res. 56, 60 *ve* 182.

Mezar steli, uzunluğu: 92 cm.

İyi bir surette mahfuz kalmamış olan bu yazıt *Aurelia Stratoneike* tarafından kocası *Aur. Montanos* için diktirilmiştir.

Res. 61, 62 *ve* 185.

Mezar steli, uzunluğu: 47 cm.

Oğullar tarafından *babaları Ruphos*'un hatırası için rekzedilmiştir.

Res. 63, 69 *ve* 186.

Mezar taşı, uzunluğu: 40 cm.

Subaios tarafından *erkek kardeşi (nin)* ve *Aphrodite* tarafından da *kocası (nın)* hatırası için diktirilmiştir.

Res. 64, 67 *ve* 187.

Mezar taşı, uzunluğu 38 cm.

Tarkondmotos tarafından babası *Asklepiades* için rekzedilmiştir.

Res. 65, 66 *ve* 188.

Mezar taşı, uzunluğu: takriben 43 cm.

Neikokles tarafından kocası *Mareinos'un* hatırası için dikilmiştir.

Res. 68, 72 *ve* 190.

Mezar taşı, uzunluğu: 29 cm.

Kronides tarafından *Zosa* için dikilmiştir.

Res. 70, 71 *ve* 189.

Mezar taşı, uzunluğu 50 cm.

Serapion tarafından babası *Markianos* için rekzedilmiştir.

Res. 73, 74 *ve* 192.

Mezar steli, mevcut uzunluğu: 39 cm.

Daha hayatta iken *Agathon*'un *kendisi* için yaptırdığı mezar taşıdır.

Res. 75, 78 *ve* 191.

Mezar steli, uzunluğu: 33 cm.

Heliodoros tarafından annesi *Atheno* için diktirilmiştir.

Res. 76, 77 *ve* 194.

Mezar steli, mevcut uzunluğu: 52 cm.

Longos tarafından annesi *Ammia* için dikilmiş olan bu mezar taşının ön kısmının üstünde görülen ay ve yıldız sembolü dikkat çekicidir (ayrıca krş. Res. 191 ve 192).

Res. 79, 80 *ve* 195.

Mezar taşı, uzunluğu: 60 cm. 1941 yılında Kadirli'den Ceyhan'a getirilmiş olan bu yazıtlı stel hâlen Ceyhan Cumhuriyet İlkokulu'nun bahçesinde durmaktadır.

Mezar taşı, *oğul* tarafından babası *Antoneinos*'un hatırası için dikilmiştir. Birinci satırda görülen tarih formülü tarafımızca çözülemedi.

Res. 81, 82 *ve* 196.

Mezar taşı, uzunluğu: 81 cm: 1941 yılında Kadirli'den Ceyhan'a getirilmiştir. Şimdi bu yazıt ta Ceyhan Cumhuriyet İlkokulu'nun bahçesinde bulunmaktadır.

Stel, *Zosimos* tarafından oğlu *Heliodoros* için rekzedilmiştir. Yazıt üzerinde *Ailianos* ve *Argates* adlı sanatkâr adlarının izkredilmesi bilhassa enteresandır.

Res. 83 *ve* 193.

Orta - Bizans devrine ait yazıtlı taş, uzunluğu: 40 cm., genişliği: 44 cm. Hâlen Kadirli'de bir evin iç kapısında yere döşeme taşı olarak konulmuş vaziyette durmaktadır.

Üzerindeki iki kelimenin anlamı şudur: «*Tanrı Yardım etsin!*».

Res. 203 - 212.

Kadirli içinde pek kısa süren araştırmalarımızda, orijinalleri tarafımızca görülemiyen ve fakat daha önce Bent ve Heberdey - Wilhelm tarafından yayınlanmış bulunan yazıtları da, — Kadirli tarihi için önemli olduklarından dolayı, — burada bir araya toplamayı faydalı bulduk. Kadirli'ye yapılacak yeni bir seyahat, şimdiye kadar kaybolmadılarsa, bu yazıtların tabiatiyle hepsini, oldularsa, hiç olmazsa bir kaçını meydana çıkarabilir.

Res. 203 : Bent - Hicks'ten; Jour. of Hellenic Studies, Cilt XI, (1896) s. 236.

Res. 204 : Bent - Hicks'ten; ayn. esr., s. 237.

Res. 205 : R. Heberdey - A. Wilhelm'den; Reisen in Kilikien, Denkschriften d. Akad. d. Wissen. in Wien, phil - hist. Classe, XLIV (1896) s. 32. No. 75.

Res. 206 : ayn. mll., ayn. esr., s. 32, No. 74.

Res. 207 : ayn. mll., ayn. esr., s. 32, No. 79.

Res. 208 : ayn. mll., ayn. esr., s. 32. No. 80.

Res. 209 : ayn. mll., ayn. esr., s. 32, No. 81.

Res. 210 : ayn. mll., ayn. esr., s. 33, No. 82.

Res. 211 a, b ve 212: ayn. mll., ayn. esr., s. 33, No. 83 ve 84. Bu iki yazıt birer sunağa aittirler. Gerek bu iki yazıt ve gerek bir evvelki yazıt (Res. 210) Heberdey - Wilhelm tarafından Savrun Irmağının öte yakasında olan ve kasabaya yaya yirmi dakika uzaklıkta bulunan bir Türk mezarlığında bulunmuştur. Bu müellifler o zamanlar burada bir türbenin bulunduğunu kaydetmektedirler.

II

KADİRLİ VE KARATEPE'NİN YAKIN VE UZAK DOLAYLARINDAKİ ARAŞTIRMALAR

(Bk. Res. 84 - 114, 197 - 202)

Karatepe harabesi gibi daha başka eski iskân yerlerinin bulunup bulunmadığın araştırarak tespit etmeğe çalışmak programımız dahilinde bulunduğu için, gerek Karatepe'nin ve gerek Kadirli'nin yakın ve uzak dolaylarında da muhtelif geziler yaptık (gezide takip edilmiş olan yollar için büyük haritaya bk.).

Kadirli'nin bilhassa kuzeyine, Karatepe'nin de güney, kuzey - doğu ve doğusuna tevcih edilen bu dolaşmalarda rastlanılmış olan muhtelif çağlara ait çeşitli eserlerin en önemlileri bu kısımda; *Domuztepe* harabesi ise son bölümde ilgililerin tetkik nazarına sunulacaktır.

Gezimizin bu safhasında müteaddit yazıtlara; *Çem, Kumkale, Babaoğlan* gibi kalelere ve *iki kaya rölyefi*'ne tesadüf ettik. Yine Yunanca olan bu ya-

zıtların, vakit darlığı yüzünden estampajları alınamamış, binaenaleyh yazıtlar burada ancak fotoğraf ve desen halinde basılmıştır.

Res. 84 *ve* 197.

Mehmetli köyünün kuzeyinde Kuruca Ören'de (büyük haritaya bk.) bulunan mermer levha üstündeki yazıt. Mevcut uzunluğu: 23 cm.

Levhanın kırık olması yazıt muhteviyatı hakkında fazla bir fikir verdirmemektedir.

Res. 85 *ve* 198.

Mezar yazıtı, beyaz mermerden. Mevcut uzunluğu: 37 cm., genişliği: 44 cm. Kuruca Ören'de bulunmuştur.

Yazıtın, *Dioskurides* tarafından *babası Kronides* için dikilmiş olduğunu görmekteyiz.

Res. 86 *ve* 199.

Mezar yazıtı, beyaz mermerden. Mevcut uzunluğu: takriben 39 cm. Kuruca Ören'den köylüler tarafından getirilmiş olan bu yazıt hâlen Mehmetli köyü Jandarma Karakolundadır.

Chrysanthos tarafından oğlu *Akylinos* için dikilmiş olan bu yazıtın ilk satırında görülen tarih formülü tarafımızca çözülemedi. (Başka tarih formülü için krş. Res. 79 ve 87).

Res. 87, 89 *ve* 200.

Yuvarlak mezar steli, mermerden. Yüksekliği: 75 cm. Üst kısmı altı-köşelidir. Mehmetli'de bulunmuştur.

Yazıt, *Kelsos* tarafından oğlu *Iulianos* için diktirilmiştir. İlk satırdaki tarih formülü bizce anlaşılamadı (Krş. Res. 79 ve 86).

Res. 88 *ve* 202.

Mezar taşı, beyaz mermerden, mevcut yüksekliği: 71 cm. Kuruca Ören'de bulunmuştur.

Yazıtın, *Mithres* tarafından *Tarkondimotos* için dikildiği görülüyor.

Res. 90, 91 *ve* 201.

Bir Roma lâhdi parçası. Karatepe'nin atla dört buçuk saat kadar güney batısındaki Bahçeköy'ün İlkokul binasının giriş kapısı üzerinde, duvar içine örülerek yerleştirilen bu lâhit parçası bu köyün yakınlarında bulunmuştur. Üzerindeki *tabula ansata*'nın eb'adı: 18×28 cm.

Tabula ansata'sından anlaşıldığına göre bu lâhit, azad edilmiş bir köle olan *Parthenios* tarafından karısı *Antipatra* için yaptırılmıştır.

Bahçeköy İlkokulu'nun giriş kapısı solunda başka bir Yunanca yazıt daha mevcuttur. Pek fena bir surette mahfuz kalmış olan bu yazıt parçası yine duvara örgü taşı olarak yerleştirilmiştir. Vakit darlığı dolayısiyle parça ile meşgul olunamadı. Esasen yukarıdaki lâhit parçasının da, gerekli araçlar bulunmadığı için yakından fotoğrafı çekilemedi. Bu itibarla Res. 201 de görülen desen, yaptığımız kopyeye göre olup aslı ile tam bir paleografik mutabakat arzetmemektedir.

Osmaniye ile Fevzipaşa arasında olan *Bahçe Kazası* ile karıştırılmaması gereken bu *Bahçeköyü* «Bodrum Kalesi» yakınlarındadır. (Büyük harita ile Res. 1'deki haritayı krş.).

Res. 92 - 97.

Kadirli'nin kuzey dolaylarına yaptığımız gezide Çiçeklidere köyüne doğru giderken Mehmetli'ye atla iki buçuk saat kadar uzaklıkta, Orta Zamanlara ait önemli kalelerden biri olması gereken *Çem Kalesi*'ni gördük. Res. 92 bu kalenin kuzeyden genel görünüşü hakkında bir fikir vermektedir. Kale duvarlarına, örgü taşı olarak muhtelif rölyefler, yazıtlar, haç süsleri v.s. konulmuştur. Meselâ bu arada kalenin dış kuzey sûrunda zeminden itibaren bir kaç metreden ziyade bir yükseklikte bir geyik kabartması (Res. 93) ile bir arslan kabartması (Res. 94); dış giriş kapısı sağında haçvarî bir süs (Res. 96) ve yine dış giriş kapısının yekpare örtü-taşındaki antitetik bir şekilde duran iki arslan kabartmasının arasındaki bir insan tasviri (Res. 97) bilhassa dikkat çekicidir; bu sonuncu rölyef pek harap ve bozuk vaziyettedir. Bu kapı-üstü rölyefinin, kalenin ilk inşası sırasında mı buraya yerleştirildiği, yoksa sonradan başka bir binadan alınarak mı şimdiki yerine konduğu hususunda kesin bir kanaat yürütmek güçtür. Zira rölyefin mahfuz kalma derecesi pek fenadır. (Rölyefli taşın eb'adı: 1.88×0.70×0.30 m.).

Çem Kalesi'nin giriş kulesinin güneyden, yani kale dahilinden görünüşünü Res. 95'de buluyoruz.

Kalenin müteaddit duvarlarına, yerleştirilmiş olan ve fotoğraf ve kopyeleri alınamıyacak bir irtifada bulunan bazı Yunanca yazıtlar imkânsızlıklar yüzünden incelenemedi.

Bu günkü kalıntılarına göre hüküm vermek lâzım gelirse, Çem Kalesi Orta Zamanlara, ihtimal Haçlı Seferleri sıralarına aittir. Maamafih, daha antik devrinde kalenin mevcut olabileceği hususu da hatıra gelmiyecek bir fikir değildir; bu meselenin anlaşılması ise, kalenin bilhassa mimarî bakımdan esaslı bir surette araştırılmaya tâbi tutulmasından sonra mümkündür.

Res. 98 - 100.

Çem Kalesi güneyindeki *kaya rölyefi.* (Büyük haritaya bk.) Zeminden itibaren yüksekliği: takriben 2.20 m., eb'adı: takriben 0.98×1.20 m. O civardaki köylüler buna *karı-koca tasviri* adını vermektedirler.

Pek fena bir surette mahfuz kalmış olan bu kaya kabartmasının sağında bir kademe üzerinde ayakta duran bir Tanrı ve bunun solunda dua eden bir figür görüyoruz. Her iki figür arasında, hava tesiri dolayısiyle pek harap oldukları için teşhis edilmeleri çok güç olan bazı şekiller mevcuttur. Rölyef, büyük bir ihtimalle Roma devrine ait olabilir.

Res. 101.

Çem Kalesi'nin kuzey yakınında yerliler tarafından «*Karakol taşı*» adıyla anılan bir mahrutî kayaya rasladık. Kayanın kenarları basamaklı olup orta kısmı itinalı bir şekilde işlenmiştir. Kayanın işçilik tarzı her ne kadar Friklerin kademeli sunaklarını hatırlatıyorsa da hiç şüphesiz bunun onlarla iligsi yoktur. Eserin, meselâ Romalılar zamanında mevcut *mahallî bir Kült*'e maledilebilmesi keyfiyeti hatıra gelebilir. Nitekim, gerek Res. 98 - 100'de görülen kaya rölyefi ve gerek yine yakınlarda bulunan bir yapı kalıntısı (Res. 102, 104 ve 105) Çem

kânı elde edilemediğinden yakından fotoğraf alarak rölyefi teferrüatlı bir şekilde incelemeğe maalesef fırsat bulamadık ve resimlerimizi uzaktan çekmek mecburiyetinde kaldık.

III

KARATEPE'DEKİ ARAŞTIRMALAR

(Bk. Res. 115 - 153, 213 - 224)

1946 yılı ilkbaharında harabenin bulunduğu yere geldiğimiz vakit bu tepeye *Aslantaş* adının verildiğini yerlilerden öğrenmiştik. Anadolu - Arkeolojisi'nde Aslantaş adlı müteaddit anıtlar olduğundan, — diğerleri ile karıştırılmamak için — köylülere, bu tepenin daha başka ismi olup olmadığını sormuş ve *"Karatepe"* cevabını almış ve ilk raporumuzda burasını *"Karatepe Harabesi"* suretinde isimlendirmiştik. Bu seferki incelemelerimizde harabenin bulunduğu yere *Ayrıca tepesi* tesmiye edildiğini, asıl *Karatepe*'nin ise, harabenin güneyindeki *Danakaya*'nın da güneyinde bulunan bir tepe olduğunu tespit etmiş bulunuyoruz. (Büyük haritaya bk.). Tam bir isabet kaydetmemesine rağmen, yukarıda temas ettiğimiz sebepten ötürü, bundan böyle yine *Karatepe harabesi* tâbirini muhafaza edeceğiz; esasen gerek Ayrıcatepesi, gerek Domuztepe ve gerek Karatepe ayni dağa ait muhtelif yüksekliklerdir. Diğer taraftan, A. R. Yalgın'ın da, bir vesile ile buraya temas ederken *"Karatepeli harabesi"* adını kullandığı yine malûmumuzdur (krş. Karatepe, İlkrapor, s. 3).

Res. 115

Harabenin bulunduğu tepeyi Res. 115'in sol tarafında görüyoruz; ortada Danakaya ve onun da sağı yukarısında Karatepe farkedilmektedir. Harabenin kuzey - batısındaki *Sakaltutan Sırtı*'ndan, sisli bir Mart sabahının erken saatlerinde çekilmiş olan bu resmin önü ortasında *Kırağılıdere*'nin suladığı mümbit bir ovacık farkedilmektedir. Temiz ve soğuk kaynak sularının birleşmesiyle meyadna gelen Kırağılıdere, batı - doğu istikametinde akmakta ve harabenin kuzey yakınlarında Ceyhan nehrine karışmaktadır. Harabenin bulunduğu tepede ise içme suyu yoktur. İhtimal eski devirlerde, bizim henüz izlerine raslıyamadığımız, sarnıçlar bulunmakta idi.

Res. 116

Sakaltutan Sırtı'nda konaklamış oldukları Türkmen çadırının önünde müellifler.

Res. 117

Kızyusuflu köyünün ileri gelenlerinden olup ilkbahar dolayısiyle Sakaltutan Sırtı'nda çadıra çıkmış olan Molla Mehmet Türkmenoğlu ve eşi ile birlikte müellifler. Gerek Mehmet Türkmenoğlu'nun ve gerek eşinin bize karşı göstermiş oldukları yardım ve misafirperverliği aslâ unutamıyacağız; kendilerine teşekkür etmeyi bir borç sayarız.

Res. 118 - 121

Karatepe kalesinin güney sûrlarından bazı görünüşler. Sûr taşları bizzat Karatepe üzerinde kırılarak hazırlanmış ve itinalı olmıyan bir işçilik ile birbiri üzerine yerleştirilmiştir.

Res. 122 - 127, 129, 131 - 133, 213 *ve* 214.

Toprak üstü kalıntılarına göre Karatepe harabesindeki arkeolojik eserlerin şematik bir durumunu Res. 213'te görüyoruz. Elde en lüzumlu malzeme bulunmadan yapılmış olan ve binaenaleyh tam bir sıhhat iddiasında bulunmıyan şema sadece genel bir fikir vermek maksadiyle buraya konmuştur.

A: Kalenin güney sûrudur.

B, D, E ve K: Çobanlar ve köylüler tarafından define aramak amaciyle evvelce açılmış çukurlar. Bu pek zararlı ve tahrip edici sondajlar dolayısiyle en mühim mimarî parçaların maalesef kırılmış olduğunu gördük.

C: Üzerinde Eski - Samî yazıt mevcut olan bir kapı - aslanı parçasının buluntu yeri (krş. Res. 140, 141 ve 224).

F: Görülen ortostatlar sırasının bulunuş vaziyeti. (Daha teferrüatlı bir fikir edinmek için Res. 214'deki krokiye bk.).

G: Üzerinde hiç bir kabartma veya süs olmıyan iki ortostatın buluntu yeri.

H: Aslanlı kaide (krş. Karatepe, İlkrapor, Res. 2 ve 3; Karatepe II, Res. 134).

I: Hâlen düşmüş vaziyette yerde yatan kıral heykeli (krş. Karatepe, İlkrapor, Res. 4 ve Karatepe II, Res. 135, 138 ve 142).

Res. 214: Bu şekil, kırık olan üst kısımları toprak üstünde görülen ortostatların duruş vaziyetlerini tespit etmektedir. Alt kısımlarını da görebilmek ve çobanların, — diğerlerini yaptıkları gibi — bunları da harap etmelerine mâni olmak maksadiyle, yalnız bu taraf ortostatlarını örten toprak kolaylıkla temizlendi. Gerekli ölçüler ve fotoğraflar alındıktan sonra da, müstakbel kazıda her taşın yerli yerinde durmasını sağlamak için, bunların hepsi toprakla tamamiyle tekrar örtüldü; ve kendisine pek müteşekkir olduğumuz Direktör Dr. H. Z. Koşay'ın değerli teşebbüsü sayesinde Millî Eğitim Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü tarafından daha 1946 yılı içinde Karatepe harabesindeki eserlerin muhafazası için tayin edilmiş olan "Bekçi" 'ye bunlar teslim edildi.

Hepsi ayni cins taştan yapılmış olan bütün ortostatlar birer taş kaide üzerine oturtulmuştur. Taş-

tan bir nümuneyi lütfen inceliyerek bunun «*ufak taneli, gri - esmer renkli ve mesameli bir bazalt*» olduğunu bize bir raporla bildiren İstanbul Üniversitesi Jeoloji Enstitüsüne bu vesile ile teşekkürlerimizi sunarız. Bu cins bazalt harabenin bulunduğu tepede yoktur, buna mukabil Ceyhan nehrinin öte yakasında ve bilhassa Domuztepe ile bunun yakın dolaylarında bol miktarda mevcuttur. Binaenaleyh ortostat taşlarının oradan getirilmiş olmaları ihtimali çok kuvvetlidir.

İyi bir surette mahfuz kalmış olan yegâne ortostat (Res. 133'ün sağına bk.; ayrıca krş. Res. 214 IX) takriben 1.25 m. yükseklikte olduğuna göre diğer ortostatların da bu irtifada olduğu anlaşılıyor. Ortostatlardan biri iki parçadan müteşekkildir (Res. 133'ün soluna bk.; ayrıca krş. Res. 214 VIII a, b ve Karatepe, İlkrapor Res. 13). Maamafih, üst üste konulan iki taştan mürekkep bu ortostatın yüksekliği de yine 1.25 m. kadardır.

Ekserisinin üst kısımları maalesef evvelce kırılmış olduğundan, tarafımızca toprak üstünde parçalar bulunarak bir araya getirilip tamamlamaya imkân ve vakit bulunmadığından ve binaenaleyh tam bir inceleme için müsait bir durum göstermediklerinden dolayı ortostatlar hakkında teker teker teferrüatlı bir açıklama yapmak arzusunda değiliz. Yalnız, bu vesile ile söyliyebileceğimiz bir nokta varsa, o da, boğa ve keçi gibi kurban hayvanları ile birlikte görülen insan figürlerinin bir prosesyon ile ilgili oldukları, bunların D'ye doğru (krş. Res. 213) gittikleri ve D gibi bir yerde — tıpkı Karkamiş'te olduğu veçhile — tahtta oturan bir Tanrının mevcut bulunduğu ve binnetice prosesyonun bu Tanrı için yapıldığıdır; nitekim D çukurunda taht tasvirli bir kabartmanın bu gün dahi durması bu hususu teyid etmektedir. Prosesyonun sağında, antitetik tarzda tasvir edilmiş olan boğa rölyefleri (krş. Res. 127 ve Res. 214 VII); daha sağda biraz evvel zikredilmiş olan iki taştan müteşekkil kuş rölyefleri (Res. 133'ün soluna bk.; ayrıca krş. Res. 214 VIII a,b) görülüyor. Bu rölyeflerin prosesyon ile doğrudan doğruya münasebettar olmadıkları anlaşılmaktadır. Maamafih bunların, — misaline müteaddit başka inşalarda da raslanıldığı gibi, — daha eski çağlarda yerlerinden oynatılarak başka maksatlar için tekrar kullanılmış oldukları hatıra gelebilir. Res. 133'deki iki rölyefin muhteviyat bakımından birbiriyle pek sıkı bir şekilde münasebettar olduğu görülüyor. Yukarıda sağda bir kayık içinde balık avı sahnesi; aşağıda sağda ise ihtimal evvelki kuş avı sahnesinin bir devamını teşkil eden yine bir kuş avı sahnesi mevcuttur. Gerek balık ve gerek kuş avı tasvirlerinin Tell Halaf'ta da bulunmuş olduğu malûmdur (bk. Res. 128 ve 130; ayrıca krş. M. v. Oppenheim, Tell Halaf, İngilizce basımı, lev. XXIX A, B).

Kayıklı rölyef sıranın sonuncusudur, bu noktada ortotatlı bina dik açı ile sağa doğru kıvrılmakta ve diğer iki ortostata başlangıç teşkil etmektedir (Res. 129, 131 ve 132; ayrıca krş. Res. 214 X - XI). Bu iki ortostatın yüksekliği 1.20 m. kadar olup diğerlerininkinden pek farklı değildir; her birinin üzerinde tavşanlı Tanrı (krş. Bossert, Altanatolien, Res. 816 - 819) tasviri vardır. Tanrının sol elinde bir tavşan, sağ elinde de bir av - atmaca'sı bulunmaktadır. Rölyeflerin birinde (Res. 129 ve 132) Tanrının önü ilerisinde, sağ elini dua eder vaziyette kaldırmış olan küçük bir figür mevcuttur; Tanrıya karşı arkası dönük olan bu tasvirin dua eden bir şahıs olmaması ihtimali de vâriddir. Rölyeflerin diğerinde (Res. 131) yüzü Tanrıya doğru olan bir dua eden şahıs tasvirini buluyoruz; bu âbid başında Kargamiş'teki muhariplerde olduğu gibi (krş. Bossert, Altanatolien, Res. 843) taraklı bir miğfer taşımaktadır.

Ortostat rölyeflerinin hiç biri üzerinde yazıta tesadüf edilemedi. Maamafih, yazıtın, ortostatların henüz bulunamamış olan kırık üst kısımları üstünde olabileceği de ihtimal dahilindedir.

Res. 134 - 135

Aslanlı heykel kaidesinin sağ tarafında duran aslanın ve kıral heykelinin sağ ayağının detay resimleri.

Res. 136

Hâlen, Res. 213'te gösterilen A ve C noktaları arasında duran bu sütun kaidesi kalenin «giriş»'ine ait olsa gerektir.

Res. 137

Yılanla yapılan mücadeleyi tasvir eden rölyef parçası.

Rölyefin sol tarafında, sağ elini yukarıya doğru kaldırarak sağda duran bir yılana kılıcını tevcih eden bir erkek figürü görmekteyiz. Bu tasvirin *İlluyankaş* efsanesi ile ilgili olması çok muhtemeldir (Aynı efsanenin bir Malatya rölyefindeki tasviri için bk. Bossert, Altanatolien, Res. 769).

Res. 138, 142 - 153, 215, 216, 218 - 223

Kıral Heykeli. Ufak taneli, gri - esmer renkli ve mesameli bazaltten, boyu: 2.10 m.

Kıral heykeli, ihtiva ettiği uzun yazıtı dolayısiyle harabe içindeki çalışmalarımızda dikkatimizi bilhassa üzerinde topladı. Hem heykelin kırık kısımlarının parçalarını bir araya getirmek, hem de yazıtının kopyesini almak için uğraştık. İlkrapor'da da açıklanmış olduğu gibi (s. 3), heykel yüzü koyun yere yuvarlanmış bir şekilde durmakta, yazıtı ise ancak arka kısmında farkedilmekte idi.

Kıral heykelinin I. Cihan Harbi sıralarında kaide üzerinde ayakta durduğunu, kendisine pek müteşekkir olduğumuz Sir Leonard Woolley'in lütfen bize vermiş olduğu şifahî malûmattan öğrenmiş bulunuyoruz. Sir Leonard'ın anlattığına göre, İzmir'de oturan ve av meraklısı olan ticaretle meşgul Mr. Hadkinson, bir aralık Karatepe'ye de uğradığı zaman heykelin dikili bir vaziyette bulunduğunu görüyor.

Heykelin arkasındaki yazıtın ilk satırından son satırına kadar tamam olduğu görülmüşse de, heykelin doğu - batı istikametinde yatması mahkûk harf-

lerin seçilmesi için müsait bir ışık - gölge sağlanmasını güçleştirmiş, hele pek ağır olmasından dolayı güneş vaziyetine göre çevrilmesine imkân vermemiş, binaenaleyh kopyesinin alınması kolay olmamıştır.

Heykelin ön - yüz'üne gelince: Ancak sekiz kişinin yardımı ile iki kalas üzerinde döndürdükten sonra heykel cephesinin (Res. 142) pek harap bir durumda olduğunu (krş. Res. 215, I) ve fakat bu ön - yüz'ün her iki tarafında da ayrıca birer sütun yazıt bulunduğunu ve böylece bütün yazıtın cem'an dört sütundan terekküp ettiğini görüdük. Bu dört sütun Samî - yazı istikametine göre heykelin göğüs kısmından (sütun I) başlıyarak sağdan sola doğru numaralandı.

Sıralama tarzının muhakkak bu şekilde olması gerektiği iddiasında değiliz; sütunların birbirini takip etmeleri soldan sağa doğru da olabilir; bu takdirde en kısa olan şimdiki *sütun II*, metnin sonuna ait bulunuyor demektir. Sütunların nihaî bir surette numaralanması, hiç şüphesiz, bütün kırık parçaların bulunup yerlerine konmasından ve her birinin tercümelerinin yapılmasından sonra daha kat'î olacaktır.

Ön - yüz'deki *sütun I* en dar, ard - yüz'deki *sütun III* en uzun sütunlardır. Yan sütunlar ise (II ve IIII) aşağı yukarı ayni genişliktedirler. Bütün yazıtta takriben 79 satır mevcuttur, şöyle ki:

Sütun I'de büyük bir ihtimal ile 23 satır
Sütun II'de 15 satır
Sütun III'te 20 satır
Sütun IIII'te 21 satır

Tekmil yazıtın 1300 kadar harf ihtiva ettiği ve sütunların alt kısımlarının üst kısımlarına nazaran daha geniş olduğu görülmektedir (Res. 215'te gösterilmiyen bu durumu, Res. 219 - 223'te farketmek mümkündür).

Harabede bulunan bir yazıt parçasının (Res. 216) heykele ait olup olmadığı henüz tespit edilemedi. Bunun büyük yazıta aidiyeti imkân dahilinde bulunduğu takdirde *sütun II*'nin satır başlangıçlarından (satır 11-15?) bir kaçı olması muhtemeldir.

Evvelce yayınlanmış olup ta (Karatepe, İlkrapor, Res. 19) bu kere bir kopyesi basılmış olan (Res. 217) küçük yazıt parçası ise kıral heykeline ait değildir; yazı karakteri ve harf büyüklüğü heykelinkinden farklı bulunan bu parçanın, *bustrophedon* tarzında olan bir yazıttan kırık bir kısım olduğu anlaşılmaktadır.

Heykel yazıtını teşkil edip te kırık vaziyette harabe içinde tarafımızca bulunan ve heykeldeki yerine konulan taşlardan en büyüğü (krş. Karatepe, İlkrapor, Res. 6 ve 7) *sütun IIII*'e ait olan parçadır (krş. Res 142). Bu parçanın estampajını Res. 143'te görüyoruz. Res. 144, 146 ve 148 *sütun II*'nin; Res. 145, 147, 149 ve 150 ise *süt. IIII*'ün detay resimleridir. Şöyle ki:

Res. 144 : Sütun II'nin 1 - 9
Res. 146 : Sütun II'nin 1 - 11
Res. 148 : Sütun II'nin 6 - 15
Res. 145 : Sütun III'ün 1 - 9
Res. 147 : Sütun III'ün 5 - 16
Res. 149 : Sütun III'ün 1 - 18
Res. 150 : Sütun III'ün 9 - 20

satırlarını tespit etmektedir.

Res. 151, sütun III'e ait estampajdan bir kısmı (sat. 5 - 10); Res. 153 sütun III estampajının sağ yarısını; Res. 152 ise aynı sütun estampajının sol yarısını gösteriyor.

Kendisini pek fena bir surette muhafaza etmiş olan *sütun I*'in okunuşunda güçlükler çekildi. (krş. Res. 219). Yeni bir inceleme ile bu sütun yazıtında bazı düzeltmeler yapılabileceği ihtimal dahilindedir.

Sütun IIII'ün de mahfuz kalma derecesi *sütun I*'inki gibidir; binaenaleyh mahallinde gerekli araçlarla yapılacak yeni bir inceleme bu sütun yazıtında da bazı düzeltmeler sağlıyabilir (krş. Res. 220).

Hemen hemen eksiksiz bir şekilde bugüne kadar intikal edebilen sütun III olmuştur. Bu itibarla harflerin teşhisi ve dolayısiyle metnin okunuşu zor olmadı (krş. Res. 221 - 222; Res. 221'de sütün No. sı III olacak yerde II suretinde dizilmiştir. Lûtfen düzeltilmesi).

Sütun II'nin (Krş. Res. 223) okunuşunun da — pek mahdut istisnalarla — kesin olduğunu söyliyebiliriz.

Büyük heykel yazıtının tercüme ve kritiğini buradaki ön - raporumuzda yapmak niyetinde değiliz. Ancak yazıtın önemini tebarüz ettirmek için, bir kaç mühim isim ve kelimeyi — sütunlar dahilinde geçmiş oldukları yeri de kaydederek — bir araya toplamakla iktifa edeceğiz.

Heykel yazıtındaki dilin evvelce açıkladığımız gibi (krş. Karatepe, İlkrapor, s. 5 vd.) «*Eski - Aramca*» olmadığını ve fakat bir *Kenanî* dialekti olduğunu bu vesile ile kaydetmek isteriz. Bu hususu ilk defa doğru bir surette Albright farketmiştir. (bk. Bulletin of the American Schools of Oriental Research, No. 105, 1947, s. 13). Yazıt dilinin «*Fenike lisanı*»'na pek yakın olduğunu bugün daha kesin olarak söyliyebiliriz. Yazıt dilinde *Arameizm*'in ne dereceye kadar mevcut olduğunun tespiti ise ayrıca inceleme ve açıklamaya muhtaçtır. Dikkat çekici bir nokta varsa, o da, bu uzun yazıtta *Samekh* harfinin hiç bulunmaması ve *gimel* harfinin de pek ender olarak görülmesidir. Diğer taraftan, *teth* harfinin ya hiç kullanılmamış olduğu yahut ta *ayın* ile karıştırılmış bulunduğu, kaydedilmesi gereken hususlar arasındadır. Diğer harfler birbirinden kolaylıkla ayırd edilebilecek bir durum göstermekte ve bilhassa *daleth* ile *reş* güçlük çekilmeden tefrik edilebilmektedir.

Yazıtta kelime ayırıcı işaret yoktur. Maamafih kelimeler ekseriya birbirinden, — vâzıh bir şekilde görülen — aralıklarla ayrılmışlardır. Bazen daha küçük harflerle, satırlar arasında (krş. süt. IIII, sat. 3) veya kenara (krş. süt. II, sat. 9) ilâveler yapıldığını da bulmaktayız.

Yazıt *Sütun I, sat.* 1'de görüldüğü gibi, *Aztu-*

wad'a (vokalizasyon keyfî) aittir; Aztuwad'ın kendisini «*Danuna Kıralı*» olarak ünvanladığı (krş. süt. I, sat. 3) anlaşılmaktadır. Danuna'lar hakkında gerek Mısır ve gerek Assur kaynaklarında müteaddit kayıtlar mevcut bulunduğu (krş. Bossert, Altorientalische Studien, Bruno Meissner Festschrift, Leipzig 1928/29, s. 278 vdd.; ayrıca biblioğrafya için bk. Reallex. d. Assyriologie II, 1933/38, s. 120) ve Kıral *Kilamuwa*'nın bir *Zincirli - Yazıtı*'nda bu kavmin Zincirli havalisini muvakkat bir zaman için hükümranlığı altına aldığı öteden beri malûm bir keyfiyettir. Fakat *Danuna*'ların nerede oturdukları şimdiye kadar meçhuldü; *Karatepe - Yazıtı* işte bu noktayı açıklamış bulunuyor.

Res. 224 (*krş. Res.* 140 *ve* 141).

Bu bir kapı - aslanı parçası olup (içeriye dahil olan bir kimseye göre) «Giriş»'in sol tarafında bulunmaktadır. İlkraporda da bu eserden bahsedilmiş ve fakat bunun başka bir kıral heykeline ait olabileceği ileri sürülmüştü. Bu kapı - aslanı'nın pençesi, hemen aslanın pek yakınında bulundu.

Res. 140'daki estampajda görüldüğü veçhile aslan üstündeki yazıt pek harap durumdadır. Buna rağmen, Res. 224'te yazıtın — ihtiyat kaydiyle — bir kopyası verilmişse, bu, sonradan yaptığımız mukayese ve inceleme sonuncunda mümkün olabilmiştir. Kapı - aslanı yazıtının, kıral heykeli yazıtından bazı kısımları tekrar etmesi bu hususta çalışmalarımıza bilhassa yardım etti. Her iki yazıttaki paralel durum şöyledir:

Leo (Aslan - yazıtı)	Heykel yazıtı
satır 1′	süt. II, 12 -[13]
2′	III, 1
3′	III, 3
4′	III, 5-6
5′	III, 15
6′	III, 8-9
7′	III, 10

Kapı - aslanı yazıtının, heykel - yazıtında adı geçen ayni kırala (*Aztuwad*) ait olduğu görülmektedir (krş. Leo, 5′). Maamafih, aslan - yazıtının, kıral yazıtından kısaltılmış bir metin olup olmadığı, hiç şüphesiz, bu aslana ait diğer kırık parçaların bulunarak incelenmesinden sonra anlaşılacaktır. O zaman bu kapı - aslanları, heykel yazıtının eksik olan veya eksik kalacak olan kısımlarının tamamlanması için büyük bir önem taşıyacaklardır.

Diğer taraftan, bu aslan - yazıtı'nın, kıral - yazıtı sütunlarının sırasını takip ettiği tahakkuk ettiği takdirde, kıral - yazıtı'nın sütunları için vermiş olduğumuz numaraların da doğru olduğu neticesi çıkacaktır; çünkü aslan - yazıtı'ndaki satır 1′, heykelde süt. II, 12'ye tekabül etmekte ve yine aslan - yazıtındaki satır 2′, heykelde süt. III, 1'le paralel olmakta, yani süt. II'den sonra doğrudan doğruya süt. III'e ait satırlar gelmektedir.

Res. 140, 143 *için bazı açıklamalar*:

Res. 140'daki estampaj Leo 1′ - 4′'ün tamamını ve Leo 5′ - 7′'nin sağ yarısını göstermektedir (krş. Res. 224).

Res. 143'teki estampaj süt. IIII, 9 - 21'e aittir (krş. Res. 220).

Res. 139.

Bu seferki araştırmalarımızda Karatepe'de ancak bir tane büyücek Hitit hiyeroğlif yazıtı parçasına rasladık (Res. 139). Üzerindeki mahkûk şekiller, İlkrapor'da da yayınlanmış olan (bk. İlkrapor, Res. 14, 15 ve 20) hiyeroğlif yazıtının işaretlerine pek benzemektedir; bu iki yazıtın ayni anıta ait olması çok muhtemeldir.

Maalesef bu yeni bulunan hiyeroğlif yazıtında da ne şahıs adları ve ne de coğrafî isimler yoktur. Bu itibarla Karatepe hükümdarlarının Eski - Sami yazısının yanı başında ayni zamanda «Hiyeroğlif Hititçesi»'ni de kullanıp kullanmadıkları meselesi şimdilik çözülerek aydınlanmış sayılamıyacaktır.

IV

DOMUZTEPE'DEKİ ARAŞTIRMALAR

(Bk. Res. 154 - 160)

Ceyhan nehrinin, — Karatepe karşısına isabet eden — öte yakasında bir şehir harabesinin mevcut bulunduğuna İlkrapor'da da temas etmiş ve Karatepe kalesine aidiyetini ihtimal dahilinde gördüğümüz bu harabenin fotoğrafını ancak beri yakadaki bir ağaç üzerinden alabilmiştik (İlkrapor, s. 4 ve Res. 21). Bu seferki gezimizde, *Domuztepe* adlı bu yeri de görmek fırsatını bulduk. Süratli bir cereyanla akan Ceyhan nehri kabarık olduğundan ve yakınlarda da köprü bulunmadığından dolayı karşı tarafa ancak uzun bir dolaşma yaptıktan sonra küçük bir kayıkla geçmek mümkün olabildi. (Takip ettiğimiz yol için büyük haritaya bk. Yolumuzun üzerinde bulunan, Ceyhan nehrinin kollarından Keşiş Irmağı'nı ise [Res. 154] atla geçtik). Bir kısmını atla, bir kısmını da yaya olarak yaptığımız bu yolculukta bize lûtfen refakat eden Bahadırlı köyünden B. Hacı Mehmet Balcı'ya; konakladığımız Çerçiuşağı köyünde bize büyük kolaylıklar gösteren B. Ökkâş Çerçi ile Muhtar B. Yaver Çerçi'ye ve ayrıca B. Musa Taşkın'a burada teşekkür etmeyi bir borç sayarız.

Karatepe harabesinin tam karşısındaki bir sırt üzerinde bulunan «*Domuztepe harabesi*» dikenlik ve pek sık bir ormanlık içinde (Res. 155) geniş bir sahaya yayılmış vaziyettedir. Harabenin kuzey - doğusunda Domuz gölü adı verilen bir göl vardır. Bu

kesif ormanlıkta müsait ışık sağlanamadığından pek az resim çekilebildi. İçinde güçlükle dolaşabildiğimiz bu harabede şehir sûru kalıntıları, işlenmiş bir çok duvar taşları, ortostatlar, bir rölyef parçası, iki küçük yalak ve çifte boğalı bir heykel kaidesi (Res. 156, 159 ve 160) bilhassa zikre değer eserler arasındadır. Bu mıntakada bazalt pek mebzul miktarda bulunduğundan eserlerin hemen hepsi bu taştan yapılmıştır.

Asıl yerinden oynatılmış olan heykel kaidesinin (mevcut uzunluğu: 1.20 m., yüksekliği: 0.53 m., genişliği: 1 m.) boğalarından biri oldukça mahfuz kalmışsa da diğerinin başı kopuktu; kopuk başı hemen o civarda bulduk. Yerliler tarafından *"domuz"* olarak teşhis edilen fakat hakikatta *"çifte boğa"* 'lı olan bu heykel kaidesi Karkamiş'teki heykel kaidesini pek andırmaktadır (krş. Syria II, 1921, lev. XXI, şek. 1; ayni kaideyi görmek için levhalar kısmımıza bk. Res. 157 ve 158). Kargamiş heykel kaidesi boğalarının stilize edilmiş vaziyetini Domuztepe'ninkilerde de bulmaktayız; yalnız bu sonunculardaişçilik daha kabadır. Heykel kaidesinin üzerinde durması gereken heykeli, harabenin toprak üstü kalıntıları arasında göremedik.

Domuztepe'de bulduğumuz rölyef (mevcut eb'adı: 0.77×0.51×0.28 m.) parçasına gelince: Geç-Hitit üslûbunda yapılmış olduğu anlaşılan bu kabartmada uzun elbise giyen bir şahıs, bir hayvan üzerinde (ihtimal aslan?) ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. İnsan figürünün göğüs kısmından yukarısı maalesef kırıktır.

Domuztepe harabesinin takriben 1 km. doğusunda bulunan bir Roma binası kalıntısı, mozayik parçaları ve hattâ harabenin içinde bazı yekpare Roma kiremitleri, burasının Romalılar devrinde de meskûn olduğunu göstermektedir.

Şartlar Karatepe'ye nazaran daha müşkül olduğundan dolayı ancak her türlü araçlarla mücehhez bir heyetin yapacağı kazılardan sonra, Domuztepe harabesinin mahiyeti kesin olarak anlaşılabilecek ve hem Karatepe'yi, hem de burasını ilgilendiren müteaddit problemler çözülebilecektir.

EK: İLKRAPOR İÇİN.

İlkrapor, *Res.* 4: Karatepe II, *Res.* 221 - 222, sat. 1 - 20'yi göstermektedir.

Res. 5: Karatepe II, *Res.* 221, sat. 1 - 8.

Res. 6 - 7: Karatepe II, *Res.* 143 ve 220, sat. 9 - 21.

Res. 8 - 10: Prosesyon rölyeflerine ait olması muhtemeldir.

Res. 11: Sol tarafta başın yanında bir tavşan tasviri vardır. Bu tavşanın bir hiyeroğlif yazıtına ait olması ihtimal dahilindedir.

Res. 12: Hiyeroğlif şekli değildir; rölyefin saat yelkovanının gidiş istikametinde 90° çevrilmesi lâzımdır. Bu rölyef parçası, bir kurban masası tasvirine ait olsa gerektir.

Res. 13: Karatepe II, *Res.* 133'ün solu yukarısındaki rölyeftir.

Res. 19: Karatepe II, *Res.* 217.

«..... Vom Zug aus, in dem man von dieser Landschaft eigentlich nur den ungeheuren Staub bemerkt, sieht alles ziemlich öde und trostlos aus. Aber das Fenster des Speisewagens ist nicht der Platz, von dem aus man sich China besehen darf. Jegliche Transportgelegenheit, die sich schneller bewegt als ein Maulesel nach dem Mittagessen, gibt eine falsche Perspektive. Man muss heraus aus dem Komfort und hinein in den Staub. Und erst wenn man wirklich vollständig eingedreckt ist und den Geschmack des Staubes auf der Zunge nicht mehr spürt und sich wie die Chinesen daran gewöhnt hat, einen Schluck heissen Wassers als den höchsten der Genüsse zu empfinden, dann sind die Voraussetzungen für die richtige Perspektive erfüllt. Dann wird einem auch klar, dass diese Landschaft einen ganz und gar heroischen Charakter hat...»

Peter Bamm, Kleine Weltlaterne,
Das Grab des Konfuzius, 1935.

The first preliminary report on «Karatepe» was published in 1946 by Prof. Dr. H. Th. Bossert and Dr. H. Çambel (Faculty of Letters of the University of Istanbul, Publications of the Institute for Research in Ancient Oriental Civilization, No. 1). That this discovery of a Hittite site and of an Old - Semitic inscription aroused great interest in the scienfitic world is evident from the number of letters received from both Turkish and foreign archaeologists, Hittitologists and specialists in Semitic languages, asking for more detailed information. As we indicated in that first report (see p. 11 ff) we were obliged to limit ourselves to but a brief survey as we were short of time, the ruins were rather inaccessible and too, at the time, we were not properly equipped. We decided to undertake a more detailed investigation of the neighbourhood the following autumn, 1946, but we were delayed by unexpected circumstances and it was only in the spring of 1947 that we were able to set out on the second expedition to Karatepe. We present here an attempt to give the required information to those interested in Karatepe and its environments, mostly concerning surface finds. But in this publication, too, we shall limit ourselves to an outline, a preliminary report.

The authors are deeply endebted to the following members of the Board of Professors from the Faculty of Letters of Istanbul - University for their help and take this advantage to express their gratitude: the dean, Prof. A. Hâmit Ongunsu, to Prof. Dr. A. Müfid Mansel, to Prof. S. Esat Siyavuşgil, and to Prof. A. Hulûsi Ardel.

Prof. Dr. H. Th. Bossert and *Docent* Dr. U. Bahadır Alkım were put in charge of this second expedition to Karatepe. (15 March 1947 — 15 April 1947). Our original plan was somewhat modified and enlarged because of the unexpected developments encountered on the trip, but we concentrated upon accomplishing the following:

1° studying the surface remains,

2° copying the Old - Semitic inscription,

3° determining sites for possible future excavations,

4° investigating the neighbourhood of Kadirli and Karatepe.

Although we had only a month to carry out this programme, we accumulated such a wealth of material and in such great variety that this second report can be but an elementary summary. A more detailed discussion will be attempted at a later date, after the excavation planned for the following autumn and rendered possible thanks to the kind and active interest taken in our work by the Turkish Historical Society. We would like, here, to draw the reader's attention to the fact that though the weather conditions were indeed ideal, the trip was by no means an easy one and the difficulties we met with must be taken into consideration before passing a judgement on what we have achieved.

The account given here of our expedition is

not related in the chronological order of our journey, but according to the material acquired and the photographs collected at the end of this report. The material has roughly been classified as follows: the monuments and inscriptions found in Kadirli, a superficial survey of the Çem, Kumkale and Babaoğlan citadels and then the sites at Karatepe and Domuztepe.

We have marked on the accompanying map (1:100,000) the roads and paths to and from and round Kadirli, most of which we covered on horseback. Several places shown on our map would not appear on larger-scale maps, and in order to help the reader locate these places we have included the names of a few bigger and better known towns.

I

RESEARCH IN KADİRLİ

(see Figs. 1 - 83, 161 - 196 and 203 - 212)

As on our first expedition we chose Kadirli as our headquarters. The *Kaymakam* Bay Münir Alkan, Bay İbrahim Savrun (the Mayor of Kadirli), Bay Kâmil Coşkun and Bay Hacı Ali, Dr. İsmail Hakkı Sayman, Bay Hilmi İnan (the headmaster of the primary school), Bay Ekrem Kuşçu (teacher at the primary school) and the members of the Kadirli Club all went out of their way to offer us their assistance and were most hospitable. We shall take advantage of the occasion to thank them all most heartily. Moreover, Bay Naci Kum, the director of the Adana Museum, Dr. Sedat Barı in Ceyhan, too, did their utmost to facilitate our task and we are deeply indebted to them.

In the short time we spent in Kadirli we met quite a few of the members of the Kadirli Club who were all greatly interested in our work. When they repeatedly asked us for more information regarding their home town, once known as Kars Zülkadriye or Kars Bazaar, we readily consented. However, as it did not exactly fit into our programmes and as we were hard pressed for time and it would definitely be a digression from our original plan we attempted but a brief surface search of the town of Kadirli. We barely had time to study the remarkable remains of an old architectural monument later converted into a mosque, the *Alacami mosque,* to copy several Greek inscriptions, a Greek-Latin bilingual inscription, and to revise several inscriptions which, though pertaining to Kadirli, had been previously published elsewhere, sometimes inadequately.

After taking the measurements and ascertaining the material used, we copied the inscriptions, and sometimes, when necessary, photographed them several times, and made when required one or more squeezes. The photographs, squeezes and copies of all these inscriptions can be found by those interested in the subject at the end of this preliminary report. However, as we are restricted as to space we have not transliterated them into new Greek letters nor have we attempted to restore and complete the broken and incomplete texts though the process would be an easy matter for one competent and specialized in this field.

Fig. 1 Map taken from J. Th. Bent's article in Journal of Hellenic Studies Vol. XI, (1890) plate VIII.

This map shows the route followed by James Theodore Bent (1852 - 1897) on his trip through east Cilicia, towards the end of the nineteenth century. Some of the inhabitated areas are shown under their old names. Bent suggests that Kadirli is *Flaviopolis,* but this as we shall see later, though very probable is by no means definite. As the name indicates, Flaviopolis must have been founded in the reign of the *Flavians,* i. e. either Vespasianus (A. D. 69 - 79), Titus (A. D. 79 - 81) or Domitianus (A. D. 81 - 96). The inscriptions on the coins of the city of Flaviopolis point to 74 A. D. as the beginning of its *era.*

On the other hand another problem presents itself: is *Flaviopolis* the same town as *Flavias?* From what Ptolemaeus says of Flaviopolis we can surmise that Flaviopolis was in the *Charakene* district of Cilicia. Flavias was also in East Cilicia, some 18 miles from *Anavarza,* the ancient name of which was *Anazarbos* (cf. Pauly - Wissowa, Realenc. d. class. Altertumswiss., VI 1909 column 2514 - 2516).

It is of interest to note that the route chosen by Bent is the tpyical route followed by those travelling in this district with scientific aims. As can be seen on the map the district which interests these travellers is the plain of Cilicia. They never went west to the mountainous region surrounding this plain; thus the area to the east and south east of Kadirli, the target of our expedition, is one which as yet has not been subjected to systematic research.

Fig. 2

Taken from the east of Kadirli this photograph shows, in the foreground *Alacami,* behind which is the town of today, while in the background can be seen the bridge over the *Savrun,* and a hill, the *Sülemiş Tepe.* A search revealed that this hill was used by the Romans as a burial ground. Most of the tombs have been plundered.

On the range of mountains east of Kadirli, from which this photograph was taken, we found hewn in the very rocks other simple burial cells.

These too had been plundered. As a matter of fact, even today, this area near the Alacami is still used as a cemetery.

Among the sherds collected in and near Kadirli we came across none dating back beyond the Roman period. Below the foundation of the present-day houses can be found, on a lower level those of ancient Kadirli, these sometimes exactly coincide with the later ones; elsewhere, here and there, the mosaic floors of the old houses today form part of the road or pavement.

As yet scientific excavations have not been made and what sherds have been found were found accidentally while digging foundations for houses and in the process of building, e. g. Fig. 22 - 26 show a bronze statue of the emperor Hadrianus (A. D. 117 - 138) or the little figure shown in Figs. 19-20 is obviously part of a fountain. On the other hand quite a few stone slabs bearing funeral inscriptions have been used to ornament homes built, at a later date and it is still possible to see a number of them today. For reasons mentioned above we were unable to devote too much time to Kadirli, though it is evidently a very promising field for research.

As far as we know *E. J. Davis* is the first to have had an archaeological interest in the works found in Kadirli. He and a German friend of his named *Seiff* travelled through this district in 1875. A few years later he published a book on his travels (Life in Asiatic Turkey, London 1879) in which he describes several of the monuments in Kadirli. To give the reader some idea of his descriptions we think it advisable to quote the following passage: «... May 7th 1875. *We reached Baazar at* 1.40 *P. M. and found the heat in the plain by no means so great as it had been in the valleys we had traversed during the preceding two days. There was not a tree to be seen on the great plain, but many Turkman tents, and great herds of cattle and sheep attended by the shepherds, all armed with gun and yatagan. We were so exhausted by fatigue, heat, and hunger, that we at once lay down and slept till nearly six o'clock.* (p. 123).

..... *In the evening we went out to see the place. Bazaar is one of several small villages known by the general name of Kars. It is on the edge of the great plain, surrounded by fine fields of barley, already nearly ripe. All these villages together contain about* 700 *houses, and Bazaar is the largest. It occupies the site of some ancient town, which to judge from its remains must have been a place of considerable importance. Everywhere are columns, whole or in fragments, pieces of white marble, architraves, etc. wherever any excavation is made large hewn stones are found, even to the depth of* 10 *to* 12 *feet.*

The principal ruin is that of a church or monastery, containing in its enclosure a smaller church, now used as a mosque. Both are of late date, probably the monastery of about 500 *A. D., the church still later, and both are constructed of fragments from earlier buldings.* (p. 124).

My guide said there were inscriptions inside the mosque, but defaced. Not far from the church was another large building, constructed of old materials put together pêle-mêle, large blocks with small portions of ornamented work inserted in the wall, etc., etc. This also was a reconstruction of a later age, and there are vaulted remains of some large building near the church, the arches pointed. The walls and courtyards of the houses are full of funeral inscriptions (much defaced), pedestals, sarkophagi, etc. In the courtyard of the village school are several finely preseverd inscriptions, carved on polished pedestals of grey limestone (p. 125) ...»

The next person to visit Kadirli was *J. Bent.* In 1892 *Rudolf Heberdey* and *Adolf Wilhelm* too visited this district. These two Austrians stayed at Kadirli from the 13th May 1892 to 15th May 1892. In the book they subsequently published they mentioned noticing old city walls near where the Savrun flows into Kadirli, on the right bank of a little rivulet flowing into the Savrun in the east. And also, inside the town, — in the gardens of a building that was probably the school — a series of columns set in a square (see Rudolf Heberdey and Adolf Wilhelm, Reisen in Kilikien, Denkschriften der Kaiserlichen Akad. d. Wissensch. in Wien, phil.-hist. Klasse, XLIV. 1896, p. 32 ff.).

At the beginning of the twentieth century (17th April 1905) *Miss Gertrude Lowthian Bell* passed through Kadirli and spent some time studying the remains at *Alacami* (G. L. Bell, Notes on a Journey through Cilicia and Lycaonia, Revue Archéologique, 4th serie, Vol. VII, 1906 p. 1 ff.).

Since 1905 there is no evidence of scientific expeditions having been made in this area.

However, after World War I Cilicia was under French occupation from 1918 to 1921. The commander of the occupying forces took some interest in Kadirli and its surroundings and handed over to the Adana Museum two well preserved inscriptions. (Figs. 34 - 36). It seems that during the French Occupation several of the stone blocks bearing inscriptions and forming part of the walls of the *Alacami* were removed. The older inhabitants of Kadirli affirm that the commanding officier knew of the existence of statues on *Karatepe* and *Domuztepe* but had to give up the idea of removing them as the stones were extremely heavy and there was no adequate means of transportation.

Figs. 3 - 4 Fig. 3 *Alacami* seen from the west
Fig. 4 *Alacami* seen from the south

Both these photographs are taken from Miss Bell's article (cf. Revue Archéologique 4th serie Vol. VII 1906 pp. 10, 12) as they so clearly show the still well-preserved condition of the south west corner of the narthex which is today partially in ruins, and again the roof of the inner church which is also today in a very dilapidated state. As some

of her remarks on *Alacami* are very apt indeed we take the liberty of quoting the following passage:

«..... I did not come upon the remains of the only church that yet stands until I was on the point of starting for Anazarbus and as my servants had already left and I knew that they could not find their way alone across the flooded plain, I would not stop to measure it.. Bent described it as "an early Christian monastery surrounded by a wall and cells; the church in the centre has been converted into a mosque." He was, however, mistaken; it is not a monastery, but a church of the type of those at Budrum. The mosque is formed of the apse and a few bays of the nave, walled in and roofed over to meet the requirements of the faithful. What Bent took for monastery walls are the north and south walls of the aisles, and his cells are the chambers on either side of the apse and the eastern ends of the aisles which have also been restored and roofed. The church is so exact a counterpart of the Budrum churches that their fallen walls might be replaced by conjecture from those that stand at Kars. In detail, the work at Kars is not quite so good or so careful as that at Budrum. The apse projects slightly from the line of the east wall, but is circular, not octagonal. A moulding with modillions runs round it above the windows and a similar moulding forms a cornice, but the frieze of big slabs is absent. The two bands of mouldings are not modelled after a Corinthian type, like those at Budrum, but resemble very closely a primitive Ionic cornice as it is found on the Lycian monuments. A row of modillions, like the ends of small beams, support a narrow fillet. The effects of light and shadow are simple and telling. In the Lycian examples the modillions are omitted from the raking cornice of pediment; at Kars they are retained in that or the gable. On the south side, beginning from the east, there is a door with an architrave and a relieving arch leading into the diaconicum, and above it a narrow window. Further west comes a small door at a lower level, also with an architrave and relieving arch, then one of the main doors, round arched, a single window, all round arched, and above them a series of small six square headed windows. Finally the side wall of the narthex has a large door in the centre and two smaller ones on either side, all trabeated (pp. 10-11).

Davis, too, gives an correct account of Alacami but adds nothing to Miss Bell's description (cf. Life in Asiatic Turkey, London, 1890 p. 233).

Fig. 5 Central doorway of the narthex, seen from the west,

Fig. 6 South doorway of the narthex, seen from the west,

Fig. 7 Alacami, seen from the south-east,

Fig. 8 North doorway of the narthex,

Fig. 9 Alacami, seen from the south,

Fig. 10 Alacami, seen from the south - west,

Fig. 11 West, façade of the inner church,

Fig. 12 Southern wall, seen from the interior,

Fig. 13 Northern wall, seen from the interior,

Fig. 14 Apse, seen from the interior,

Fig. 15 Outside of the apse, seen from the east,

Fig. 17 Bilingual Greek - Latin inscription on a block in the southern wall,

Fig. 21 Photograph taken from the south - west of the east wall of the old building, showing how it leans up against the south outer wall of the apse of the inner church. The two walls have not been interlocked but are merely adjacent to one another.

The Turks later added a minaret (see Figs. 2, 4, 7, 9, 10) to the north - west corner of the narthex, thereby converting the old Christian church into a mosque. Fig. 167: Plan of the old Christian church which stretched from east to the west, the apse being at the eastern end. Unfortunately at the time we did not have the means to make a more detailed and complete plan but are nevertheless satisfied that the present will serve to give the reader a general idea.

We can distinguish three distinct periods of construction in the Alacami: the oldest of which is that in the shape of a rectangle having three aisles with doors and windows in the northern and southern walls; the narthex affixed to the west of this first building; then the actual church. Where the walls of these three buildings come into contact with each other we see that the walls are not interlocked but merely lean against each other (Figs. 4, 9, 10 show this in the narthex while Fig. 21 shows it in the church proper). Stones and slabs of an older architectural period were used in the construction of both the narthex and the older building. However it is clear that the technique employed in the building of the walls of the original building is more advanced and perfect than that of the narthex. Among the various stones of different periods used to build the walls there are none dating back to periods previous to the Roman era. There is, however, one point of interest; we saw and removed from the outer wall of the oldest building a bilingual inscription (see Figs. 17, 46) and were able to ascertain that it dated back at the latest to the first half of the second century A. D. This makes it safe to affirm that old building must have been constructed after that date.

The narthex has three doors facing east (Figs. 3, 5, 6, 8, 10). Both the architraves and the monolith horizontal transversal stone were taken from older monumental Roman buildings.

The arch over the entrance to the inner church could very well be of the Middle Byzantine period. A little higher above this same doorway there is a small window (Fig. 11). The residents informed us that there had been an inscription above this window but that it had been removed during the French occupation. It is possible in Fig. 11, to distinguish

where this inscription used to be. Two capitals pertaining to the apse were also said to have been broken during the French occupation (Fig. 14).

Figs. 16 *and* 18

Two fragments of the railing of a choir of a Christian church. White marble. The length of the small column (Fig. 16) is 63 cm., that of the marble plate (Fig. 18) 47 cm. We cannot say for sure whether these two architectural fragments found and still at present in the courtyard of a house at Kadirli are part of Alacami or of some other building.

Figs. 19 - 20

Winged *Amor* astride on a dolphin. 56 cm. The fact that the mouth of the dolphin has been pierced makes it highly probable that this was part of a fountain. Found at Kadirli, now in the Adana Museum (No. 1471).

Figs. 22 - 26

Bronze statue of the emperor Hadrianus (117 - 138 A. D.). After Pierre Devambez: Grands Bronzes du Musée de Stamboul, 1937, plates XXXI, XXXIII - XXXV, and XXXVII.

Still in the İstanbul Archeological Museum (catalogue No. 5311) this statue was found in 1932 while digging a ditch at Kadirli, near Bay Hacı Müdazade's house, at a depth of about 2 mtrs., brought to İstanbul it was restored by Prof. İhsan Özsoy. First mentioned in print by Bay Aziz Ogan in the Archaeologischer Anzeiger (Jahrbuch d. Deutsch. Archaeol. Inst. XLIX, 1934, p. 411 ff.). The statue is 2,05 mtrs. high, the head measuring 0.29 m. Bay Aziz Ogan indentified it as a statue of Antoninus Pius (138 - 161 A. D.). But P. Devambez maintains that it is a statue of Hadrianus. We are inclined to agree with Devambez. Though Antoninus and Hadrianus resembled each other physically, their characters, as Devambez has emphasized were very different indeed, and it is possible to see in the traits of this bronze statue all the things we know of the character of Hadrianus. The best description of Hadrianus's character is that by Fritz Taeger, which we quote here (Fr. Taeger, Das Altertum, Vol. II, 1939, p. 415 f.):

War Traian Soldat, so lebte Hadrian seit seiner Jugend in der späten griechischen Bildung seiner Zeit, die nicht frei von Dilettantismus war. Philosoph und Rhetor, Dichter und Prosaiker, Architekt und Astrologe war er, überall den Durchschnitt weit überragend, nirgends aber den Gipfel wahren Schöpfertums erreichend, zu klug, um nicht unter diesem Zwiespalt zu leiden, und doch zu eitel, um solche Spielereien aufgeben zu können. Eine der geistig bedeutendsten Herrschergestalten der Menschheitsgeschichte ist dieser Kaiser gewesen, aber ihm fehlten die innere Ungebrochenheit und Stärke, die allein den grossen Täter ausmachen, und ihn trug nicht der fatalistische Glaube an die eigene Bestimmung, die beide so oft begleitet. Konnte Traian in Jagd und Kampf, aber auch in heiterfreiem Umgang mit seinen Kameraden die Entspannung finden, so war Hadrian düsteren Wesens, übergeistigt vielleicht und nervös, von ewiger Unrast getrieben, wie Traian in der grossen römischen Vergangenheit verwurzelt, aber auch den mystischen Strömungen der eigenen Tage hingegeben, ewig einsam, weil von keinem wirklich verstanden und keinem wirklich vertrauend, stets bestrebt, Höchstes zu schaffen und Höchstes anzuerkennen, und immer doch von Neid auf alles Grosse und auf jeden, der gesünder, gequält, dazu verdammt, nie Ruhe und nie Erfüllung seiner Sehnsucht zu erleben, nie glücklich und selten nur Glück um sich verbreitend. Und doch gehört er zu den erhabenen Gestalten in der Geschichte der abendländischen Menschheit, weil er von seiner Pflicht durchdrungen war und sich im Dienst an dem Reich verzehrte, zum Segenspender für das Reich wurde.

Figs. 27 - 29, 34, 161 - 163, 168 - 169

Round marble altar. Now in the Adana Museum. Approximately 1 m.

The top of this altar displays a step - design which is very typical of the inscribed altars found at Kadirli. At the five corners of the hexagon forming the top of the altar in the spaces between the steps can be seen the following designs in relief: pine cones, lituus, tiny vases, rosettes, and lituus once again. One side of each corner is unornamented. We can assert that this type of altar dates back to the Hittite period. A fragment of an altar very similar to this one, of the New - Hittite period was found at Carchemish. (cf. C. L. Woolley, Carchemish II, 1921, p. 151 and Fig. 56; for the same Fig. see our plates Fig. 168). On this Hittite altar too rosettes predominate. We can say that as an altar represents the seat of God, it is possible to surmise that the step - decoration is the upper part of the temple and that temple has been shortened down into the likeness of an altar. Such altars of the Roman period decorated with a step design have not, to our knowledge, as yet, been found elsewhere in Anatolia.

This altar (see Fig. 27, cf. Fig 163) was dedicated to Emperor *Commodus* (180 - 192 A. D.) by a priest named *Iulianus*, son of *Asklepiades* and grandson of *Demetrios*. After the death of Commodus as a "*damnatio memoriae*" was passed on him the name Commodus was scraped off the altar, but in the reign of Septimius Severus, in 197 A. D. the prohibition was lifted and the name Commodus restored. Fig. 27 clearly shows how the name "Commodus" in the third line has been erased and then substituted at a later date by a different scribe.

The "Commodus" inscription was first published almost faultlessly by Davis (E. J. Davis, Life in Asiatic Turkey, London, 1879, p. 125 left; for the same copy see our plates Fig. 161). There was then a transliteration into Modern Greek by J. Bent and E. L. Hicks (see Journal of Hellenic Studies,

Vol XI, 1890, p. 237; cf. our plates Fig. 162). It was again almost faultlessly transliterated into Modern Greek by R. Mouterde (see Syria II, 1921 p. 288; also see our plates Fig. 169). Fig. 163 shows our copy of the same inscription.

Figs. 30, 36, 164 - 166 *and* 170

Marble stele, height 1 m. Now in the Adana Museum.

The text of this stele was first published, with practically no mistakes, by E. Davis (ditto, p. 125, also see our plates Fig. 164), it was then transliterated fairly badly by Bent and Hicks (see ditto, p. 237, also our plates Fig. 165) and finally transliterated most incorrectly by Mouterde into Modern Greek (see ditto, p. 287, also our plates Fig. 170). We give in Fig. 166 a copy of the original text. From the text we can conclude that this stele was put up as a memorial by one *Iulios Kladaios* to his wife *Iulia Mareine,* from *Popidianos* for his *sister,* and from *Domettia* for *her daughter.*

Figs. 31, 37, 171 *and* 174.

Round marble stele. Height: 87 cm. Now at the side of the inner door of the *Kadirli Kaymakamlık.*

Not well preserved because of the weather conditions. The first to publish the text of the inscription on this stele were Bent and Hicks (see ibid. p. 237, also see our plates Fig. 174). Their version was slightly inaccurate but Fig. 171 is a copy of the original text: erected by *Iulios Regeinos* for *his daughter* and by *Asklepiades* to *his wife.*

Figs. 32, 33, 35, 38, 172 *and* 173

Marble altar. Height 83 cm.

This altar, the top of which is a hexagon ornamented by a "step" design was first published nearly correct by Heberdey - Wilhelm (ibid. p. 132 No. 78; also see our plates Fig. 173). Fig, 172: Copy of the text of the inscription, according to which this stele was erected by *M. Aur. Lukretios Stratoneikos,* a priest to *Zeus Soter* and the *divi augusti.*

Fig. 32: An interested crowd of school children watching one of our group making a squeeze of this altar found at the corner of a street at Kadirli.

Figs. 39, 45, 178 *a, b.*

Marble altar, partially broken at the top. Height of the existing fragment: 77 cm.

Found partially buried in a vegetable garden. We were unable to dislodge it and were therefore unable to get the complete text of the inscription. On this altar, as on several others, there are two inscriptions, an old and a newer dedication.

One of these shows the altar to have been dedicated to *Zeus Soter* and *the gods of the Olympos* by *Phronton,* son of *M. Phronton,* a *demiurgos* (Fig. 178 a). The other, (Fig. 178 b) affirms that it was dedicated in the name of the *same gods* by *Phirmos,* also a demiurgos.

Figs. 40, 43, 44, 176 *a, b and* 177 *a, b.*

Fragment of a marble altar. Height: 36 cm., diameter: 49 cm.

First published by Heberdey - Wilhelm (ibid. p. 32, No. 76, 77, see also our plates 177 a, b) the first line of the inscription, broken off today (cf. Fig. 176 b) was then as yet intact. (see Fig. 177 b). On this altar too we find dedications of two different periods. One of these dedicates the altar *to the gods* and *to the emperor* (Fig. 176 a), the other, possibly *to Zeus Soter,* the name of the dedicator being given as *Dom. Phelix Kronides.*

Figs. 41, 42 *and* 175 *a, b.*

Fragment of a marble altar. Height 62 cm., diameter: 38 cm.

As the inscription is in a very bad state of preservation we are only giving a photograph of a detail of its squeeze (Fig. 42). This altar too includes two different dedications.

Figs. 17, 46, 49 - 52 *and* 180

Latin - Greek bilingual inscription on a block of white marble. Dimensions: 94×49×45 cm.

This block, Fig. 17, placed over a window, forms part of the southern wall of the Alacami (cf. Fig. 167). The inscription was at the bottom of the block. That attempts were made to remove this bilingual block can be gathered from the fact that there is a hole hollowed out in the wall just about below this block. On the other hand, the square hole at the back of this block (Fig. 49) must have been made in the course of the later construction, most probably to support a beam.

The first eight lines of the text are in Latin, the remainder in Greek.

As the Greek text is practically intact, it is an easy task to supply the missing links of the latin text. The inscription shows the stone to be a funeral one, dedicated by one *L. Conetanius Proculus,* a *tribunus militum* of the *legio VI. ferrata* to his son bearing the same name. According to the text the son of Conetanius Proculus was 23 years, 11 months and 28 days old, and was born in the town of *Carsulae,* in Umbria, Italy. The legio VI. ferrata, being mentioned in this Kadirli bilingual inscription gives the stone a certain historical importance, for it is evident that at least one regiment of the famous legion must at some time have been stationed at Kadirli. Fig. 208 shows the text of an inscription found at Kadirli and copied by Heberdey - Wilhelm on which figures the name of a captain. This goes to support the theory. (For information regarding the legio VI. ferrata consult Pauly - Wissowa, Realenc. d. class. Alterumswiss. XII, 2, column 1587 - 1596).

Basing ourselves on what we know of the legio VI. ferrata, we surmise that this bilingual inscription was written some time between 71 - 133/34 A. D. We can definitely place it between the last quarter of the first century A. D. and the first quarter of the second century A. D., for in 71 A. D. the legio VI. ferrata formed part of the occupation forces at *Kommagene* and remained in northern Syria till 133/34 A. D., before setting out for Palestine. As Kadirli is not far from Kommagene it is

safe to assert that most probably, at least one regiment of the Iron Legion was stationed at Kadirli during the occupation.

These data all go towards proving correct Bent's assumption that Kadirli can be identified with *Flaviopolis,* for Flaviopolis, like many other military bases, had acquired a certain importance and also the right to mint coins. That neither the travellers mentioned above nor we ourselves were able to find any inscriptions previous to the age of the Flavians is highly significant and, is, in our opinion, sufficient grounds to assert that the ancient name of Kadirli must indeed have been Flaviopolis.

Figs. 47 - 48 *and* 179

Fragment of a white marble altar, round, ca. 56 cm.

Found in a garden near the banks of the Savrun, S - W, of Kadirli. A half hour's walk from Kadirli. Erected by the priest and demiurgos *Phelix to the Zeus of Heliopolis* (Baalbek).

Figs. 53, 57 *and* 183

Fragment of a funerary stele. Diameter: 27 cm.

Erected by *Kronides* to *Heliodoros.*

Figs. 54, 59 *and* 184

Fragment of a, funeral stele, length: 28 cm.

Erected by *Athenion* to *Hermogenes.*

Figs. 55, 58 *and* 181

Funerary stele. Length: 43 cm.

Erected by *Iulitta* to her husband *Iulios* and to her son bearing the same name as his father.

Figs. 56, 60, *and* 182

Stele. Height: 92 cm.

In a poor state of preservation. Erected by *Aurelia Stratoneike* to her husband *Aur. Montanos.*

Figs. 61, 62 *and* 185

Funerary stele. Length: 47 cm.

Erected to *Ruphos* by *his sons.*

Figs. 63, 69 *and* 186

Tombstone. Length: 40 cm.

Erected by *Subaios* to his brother and by *Aphrodite* to her husband.

Figs. 64, 67 *and* 187

Tombstone. Length: 38 cm.

Erected by *Tarkondmotos* to his father *Asklepiades.*

Figs. 65, 66 *and* 188

Tombstone. Length: ca. 43 cm.

Erected to the memory of her husband *Mareinos* by *Neikokles.*

Figs. 68, 72 *and* 190

Tombstone. Length: 29 cm.

Erected by *Kronides* to *Zosa.*

Figs. 71, 71 *and* 189

Tomstone. Length: 50 cm.

Erected by *Serapion* to his father *Markianos.*

Figs. 73, 74 *and* 192

Funerary stele. Length of the existing fragment: 39 cm.

Erected *for himself* by *Agathon* while still alive.

Figs. 75, 78 *and* 191

Funerary stele. Length: 33 cm.

Erected by *Heliodoros* for *his mother Atheno.*

Figs. 76, 77 *and* 194

Funerary stele. Length of the existing fragment: 52 cm.

Erected by *Longos* for his mother *Ammia.* The crescent and star symbol on the façade of this tombstone is particularly interesting (cf. Figs. 191, 192).

Figs. 79, 80 *and* 195

Tombstone. Length: 60 cm. Removed from Kadirli to Ceyhan in 1941, inscribed stele is now in the garden of a Primary School in Ceyhan.

Erected *by the son to* his father *Antoneinos.* We have not, as yet, been able to interpret the date formula in the first line.

Figs. 81, 82 *and* 196

Tombstone. Length: 81 cm. Removed from Kadirli to Ceyhan, this stone too, is at present in the garden of that Primary School in Ceyhan.

Erected by *Zosimos* for his son *Heliodoros.* It is particularly interesting to note the names of two artisans, *Ailianos* and *Argates,* mentioned in the text.

Figs. 83, 193

Inscribed stone of the Middle - Byzantine period. Length: 40, width: 44 cm. Still, today, part of the floor in a Kadirli house.

The inscription (consisting of two words) reads as follows: *"May the Lord provide."*

Figs. 203 - 212

As we were able to devote but a very short time to Kadirli, there are some originals that we did not see for ourselves, but these were published either by Bent or by Heberdey - Wilhelm, and as they are of great value and importance for a clear understanding of the historical importance of Kadirli we thought it advisable to include them in our report. On a future expedition to Kadirli, we intend to trace all, — or at least those that are not lost for ever, — of these inscriptions.

Fig. 203 : Bent Hicks; Jour. of Hellenic Studies. Vol. XI, (1896) p. 236.

Fig. 204 : Bent - Hicks, ibid. p. 237.

Fig. 205 : R. Heberdey - A. Wilhelm, Reisen in Kilikien, Denkschriften d. Akad. d. Wissen. in Wien, phil - hist. Classe, XLIV (1896) p. 32 No. 75.

Fig. 206 : ibid. p. 32, No. 74.

Fig. 207 : ibid. p. 32, No. 79.

Fig. 208 : ibid. p. 32, No. 80.

Fig. 209 : ibid. p. 32, No. 81.

Fig. 210 : ibid. p. 33, No. 82.

Fig. 211 a. b and *212:* ibid. p. 33, No. 83, 84. These two inscriptions have been taken from the same altar. Both these two inscriptions and that in Fig. 210 were found by Heberdey - Wilhelm in a Turkish cemetery near the Savrun, and a half hour's walk from Kadirli.

II

INVESTIGATIONS IN THE VICINITY OF KADİRLİ AND KARATEPE

(see Figs. 84 - 114, 197 - 202)

It was precisely part of our programme to see if there were in the vicinity of Kadirli or Karatepe any other sites, and so we made several excursion round both Kadirli and Karatepe (for the routes we followed consult our map) concentrating mostly on the area north of Kadirli and south - east and east of Karatepe. We will deal in turn with the various works of different periods which we came across, keeping *Domuztepe* to a later chapter. In the course of our exploratory excursions we came across several inscriptions, citadels like *Çem, Kumkale, Babaoğlan,* and *two rock sculptures.* As we were hard pressed for time we were unable to make squeezes of the inscriptions we found, but did, however, find time to photograph and copy them.

Figs. 84, 197

Inscription on a marble slab found at *Kuruca Ören,* north of *Mehmetli* (see big map). Length: 23 cm.

As this slab is broken in spots, the text is incomplete and it is not possible to give much information regarding the contents.

Figs. 85, 198

Funeral inscription on white marble. Length: 37 cm,, width: 44 cm. Found at Kuruca Ören.

The text shows this slab to have been erected by *Dioskurides* to his father *Kronides.*

Figs. 86, 199

White marble funerary inscription. Length: ca. 39 cm. Brought from Kuruca Ören to Mehmetli by the peasants, this slab is now at the Mehmetli police station.

Erected by *Chrysanthos* to his son *Akylinos.* The first line is obviously a date, but we have not been able to decipher it (cf. Figs. 79,87).

Figs. 87, 89 *and* 200

Circular funeral stele of marble. Height: 75 cm. Hexagonal top. Found at Mehmetli.

Erected by *Kelsos* for his son *Iulianos.* We have not been able to interpret the date formula of the first line (cf. Figs. 79, 86).

Figs. 88, 202

Tombstone of white marble. Length: 71 cm. Found at Kuruca Ören.

Erected by *Mithres* for *Tarkondimotos.*

Figs. 90, 91, *and* 201.

Fragment of a Roman sarcophagus. Found at *Bahçeköy,* a four and a half hour ride south - west of Karatepe (on horseback). This slab now forming part of the wall over the doorway of the Bahçeköy Primary School was found in the near neighbourhood of the village. Dimensions of the *tabula ansata* 18×28 cm.

According to the text of the *tabula ansata* this sarcophagus was built by *Parthenios,* a freed slave for his wife *Antipatra.*

At the left of the doorway of the Bahçeköy Primary School is yet another Greek inscription, in a very bad condition and forming part of the wall. We had no time to spare for this fragment, moreover, we could not even take a good photograph of the above fragment as we did not have means of getting near enough to do so, but Fig. 201 is the copy we made, not tallying paleographically with the original.

Bahçeköy, which must not be confused with *Bahçe Kazası* (on the way between Osmaniye and Fevzipaşa) is near 'Bodrum Kale' (see big map and also Fig. 1).

Figs. 92 - 97

In the course of one of our excursions on horseback round Kadirli, we visited, on the route from *Çiçeklidere* to *Mehmetli* and about a two and a half hour ride from Mehmetli, we saw the ruins of *Çemkale,* a citadel dating back to the Middle Ages. Fig. 92 is a general view of the citadel. Several reliefs, inscriptions, cross designs etc. were used in the construction of the walls of this citadel: Fig. 93: Relief of a stag. Fig 94: Relief of a lion. Fig. 96: Slab in the wall near the outer door ornamented by a 'cross' design. Fig. 97: Badly preserved monolith over the outer doorway, bearing the figures of a man between two lions in relief (Dimensions: 1.88×0.70×0.30 m.). We cannot say for sure whether this monolith was placed in position when the citadel was first built or whether it was taken from another building and inserted at a later date.

Fig. 95: Photograph taken from the interior of the citadel, showing the entrance to the citadel seen from the south.

Several inscriptions were inaccessible and we were unable to either copy or photograph them.

If we had to give a decision merely basing ourselves on the finds up to date we would venture to say that Çem Kale dates back to the Middle Ages, though it is highly possible that the citadel existed as such even before that. However, a definite statement cannot be made till the site has been subjected to a more detailed and thorough investigation.

Figs. 98 - 100

Rock Sculpture found south of Çem Kale (see big map). Height from the base: ca. 2.20 mtrs. Dimensions: ca. 0.98×1.20 mtrs. The peasants of the vicinity call this rock the *"husband and wife picture".*

Very badly preserved, this relief, probably of Roman origin, depicts, on the right, a god standing on a step, while on the left there is a person praying. The space between these two figures is in even worse condition and it is nearly impossible to distinguish any of the other figures and designs featured on this relief.

Fig. 101

Cone - shaped rock locally known as the *"Karakol Taşı"* and situated to the north of Çem Kale. There are steps cut out of the sides of the rock, and the area in the centre is carefully hewn out. The workmanship here reminds one of that on the Phrygian 'step' altar, and yet there can be no connection between the two.

Both the rock sculpture seen in Figs. 98 - 100 and the remains of a building found nearby (Figs. 102, 104, 105) show that Çem Kale already existed in the antique period.

Figs. 102, 104, *and* 105

Fig. 102 shows the remains of this building as seen from the Çem citadel. Figs. 104, 105 show a close up of this same round arched building seen from the south. We think it would certainly be worth while excavating and investigating these architectural remains which belong most probably to a fairly late antique period.

Fig. 103

Towers of the *Kumkale,* a citadel dating back to the Crusades. Kumkale is north of Karatepe and west of the Ceyhan (see big map).

Figs. 106 - 108

North of the village of Babaoğlan is the *Babaoğlan Kalesi* (see big map). Its position overlooking the route to Karatepe gives this citadel a great strategic importance. As the oldest parts of the citadel are clearly of a very antique period, it is most probable that the relief seen in Fig. 109 was the work of the founder of the citadel.

Figs. 109 - 114

Rock relief found at a short distance from «Babaoğlan citadel» (Fig. 107). Height of the relief from the base to the top: ca. 4.5 m. Dimensions: 2.60×2.70 mtrs.

The relief, very much like a gable in design and the lower part of which is hewn out of the rock, rests on a sort of base. On the right is the figure of a man holding up his right hand and apparantly praying. He is wearing a cap very similar to those worn by the Old - Hittite kings. In his left hand he holds a spear and a sword hangs from his waist. On the left is the figure of a god on a rearing horse.

It has been impossible, so far, to ascertain the sex of the rider as the upper part of this particular relief is in a very dilapidated state. We are much inclined to think it the figure of a goddess, especially as under the Romans the inhabitants of this area were known to have idolized rider goddesses. [cf. G. F. Hill, Catalogue of the Greek coins of Lycaonia, Isauria and Cilicia, 1900, p. 64, and plate XI, No. 8: a Coracesium (Alanya) coin of the age of Caracalla (196 - 207 A. D.); see, too, ibid. p. 141, and plate XXIV, No. 8: Seleucia (Silifke) coin of the age of Valerianus (253 - 260 A. D.)].

The style reminds one of the Augustian age, but the workmanship is of a superior quality. This encourages us to presume that the artisan was Greek.

Local Cilician kings reigned at Bodrum (Greek: *Hierapolis,* its older name being *Kastabala*) from the second half of the first century B. C. to 17 A. D. Of these kings the most famous are *Tarkondimotos I* (d. 31 B. C.) and *Philopator II* (d. 17 A. D.). (cf. the article on Tarcondimotus, in Pauly - Wissowa, Realenc. d. class. Altertumswiss. IV A 2, 1932, column 2297 - 2298). Both of these kings had coins minted (see Figs. 110 - 113). If we take into consideration the fact that Babaoğlan situated as it was, overlooking the pass leading to Bodrum, was of great strategic importance we have grounds to surmise that Babaoğlan must have been founded by one of the Kastabala kings, and that moreover the rock relief must have been made under the direction of some or other king of that dynasty. The rôle played by *Tarkondimotos* in the political field was much more important than that played by any of his successors, and left such lasting effects on his people that it was most probably he who was the possessor of the Babaoğlan fortress and the rock - relief.

Even a few hundred years after his death Tarkondimotos was still alive in the memory of his people and his name had become a popular personal name (see Figs. 64, 88). On the various inscriptions found at or near Kadirli there appear many Latin and Greek names of individuals, but only in a few rare cases do we get a Hittite (!) name like *Tarkondimotos.*

Fig. 110, Portrait of *Tarkondimotos I* as an old man. It is difficult to compare this portrait with that in Fig. 109 which is that of a younger man, but one must admit that there are several indisputable points of resemblance. One may object that these two portraits are not necessarily portraits of the same king, but perhaps of two members of the same family, whence the resemblance. Whatever may be the case, we can assert that the Babaoğlan rock relief is a memorial to one of the last Post - Hittite kings to have reigned here before Bodrum (Kastabala) became a province of Rome, for the headgear of the king depicted on the relief reminds one vividly of that worn by the Great - Hittite kings (cf. Bossert, Altanatolien, 1942, Figs. 532, 533).

Should the rider indeed be a goddess, the first thing one calls to mind is the Hittite goddess *Pirwa,* a rider too, who was known as far as Egypt (cf. Bossert, Ein heth. Könige siegel, 1944, p. 58 ff.). There are doubtless other, but less well - known mounted goddesses. But, as far as we know no hor-

semen gods in Hittite culture. In this respect the Babaoğlan presents a problem of great interest as yet to be solved.

Because of the varied natural obstacles we were unable to approach the relief to take photographs at a closer range and could not get shots of the details but had to limit ourselves to photographs taken from a certain distance.

III

SURVEY OF THE KARATEPE RUINS

(see Figs. 115 - 153, 213 - 224)

When we first reached this district in 1946 we were told by the local inhabitants that the name of this hill was *Aslantaş*. As there are several hills of this name in Anatolia and as this may have led to confusion, we pushed our inquiry further and found that the hill was also known as *Karatepe*. Consequently, in our first report we referred to this area as *Karatepe*. This time we carried our investigation into the nomenclature of the district even further and elucidated several obscure points: the hills on which the ruins actually stand is the *"Ayrıca tepesi"*; there is indeed a *Karatepe*, but it is that hill south of the *Danakaya*, which is itself south of *Ayrıca*, the hill on which stand the ruins (see large map). However, though not exactly accurate we have decided to continue to call these ruins the *"Ruins of Karatepe"*, as, in any case, Ayrıcatepe, Domuztepe and Karatepe are but the three peaks of the same mountain, and as, too, A. R. Yalgın once referred to this area as the *"Karatepeli ruins"* (cf. Karatepe, the First Preliminary Report, p. 10).

Fig. 115

Hill on which the ruins are situated seen from the left. In the center is the *Danakaya*, to the right of which can be seen the Karatepe. This photograph, taken from the *Sakaltutan Sırt*, a range of mountains to the northwest of the ruins, shows the fertile plain on an early misty March morning. The plain is watered by the *Kırağılıdere*, a stream fed by the cool clear waters of a few springs, flowing from west to east, joining the *Ceyhan* at a spot to the north of the Karatepe ruins. On the hill itself there is no drinking water. In the olden times there were most probably cisterns and resevoirs, but we have not, as yet, found any traces of them.

Fig. 116

The authors standing in front of the *Turkman* tent in which they camped on the *Sakaltutan Sırt*.

Fig. 117

The authors and Molla Mehmet Türkmenoğlu and his wife, who came from the village of Kızyusuflu to spend the spring camping on the *Sakaltutan Mts*. We wish to thank them here for their hospitality and help which we will never forget.

Figs. 118 - 121

Southern walls of the Karatepe citadel. The stones used in building were obtained from the hill itself, and the walls were not built with great care and good workmanship.

Figs. 1221 - 127, 129, 131 - 133, 213 *and* 214

Fig. 213: Diagram showing the layout of the archaeological surface remains. As we did not have the necessary equipment when this diagram was drawn we do not claim that it is accurate and have only included it in this report to give the reader a rough and general idea of the layout of the finds.

A: Southern wall of the citadel.

B, D, E, K: Pits hollowed out by peasants and shepherds looking for treasure. Many of the most important architectural remains have been mutilated by such unscientific digging.

C: Spot where the fragment of a portal - lion bearing an inscription in Old - Semitic was found (cf. Figs. 140, 141, 224).

F: Showing the position in which the row of *orthostats* were found (for a more detailed account see Fig. 214).

G: Spot where two plain unornamented orthostats were found.

H: Statue - pedestal with two lions (cf. Karatepe, First Preliminary Report, Figs 2, 3; Karatepe II, Fig. 134).

I: Statue of a king, still lying where it fell (cf. Karatepe, First preliminary Report, Fig. 4 and Karatepe II, Figs. 135, 138, 142).

Fig. 214: Diagram showing the position of the orthostats when they were found, with their ragged broken tops showing above the surface of the earth. In order to see the reliefs on the orthostats, we cleared away part of the earth covering these orthostats. Then, after having taken the necessary measurements and photographs, to ensure that every stone will be in its place in the event of future excavations and to prevent the shepherds from breaking them further, the orthostats were all covered up again and entrusted to the care of the watchman. Dr. H. Z. Koşay, Director of the Turkish General Department of Antiquities and Museums, was kind enough, in 1946, to arrange for a watchman to keep guard over the Karatepe ruins.

All these orthostats are fashioned out of the same kind of stone and each is placed on a monolithic pedestal. We gave a sample of the stone to

the Geological Institute of the İstanbul - University, and they were kind enough to examine it for us, and pronounced it *"to be finely granulated, dark grey porous basalt."* There is no basalt of this particular type on the hill itself, but it can be found in large quantities, both on the other bank of the Ceyhan and also at Domuztepe. Either the one or the other of these localities if not both, must have been the source of the stone used to make these orthostats.

As the only orthostat to have been reasonably well preserved (see right of Fig. 133; cf. Fig. 214 IX) is 1.25 m. high we conclude that they were all of this height. Another of the orthostats consists of two parts (see left of Fig. 133; cf. Fig. 214, VIII a, b; Karatepe, First Preliminary Report Fig. 13). However the height of these two parts, placed the one upon the other, is also 1.25 m.

Unfortunately the tops of most of these orthostats were broken when we found them; we did try, but did not have time or the means to trace and collect and classify all the fragments lying scattered around, and as we do not think that the results fully justify the energy and effort required, we do not intend to give a detailed discription of each individual orthostat.

We would like to point out that the group of people pictured on these orthostats, together with such sacrificable animals as bulls and goats could be interpreted as a procession moving towards D (cf. Fig. 213). At D - as was the case at Carchemish - there was probably a god, in whose honour the procession was being held, sitting on a throne. That there is today, on the very spot D, evidence of a sort of relief with a throne which confirms this theory. At the right of the procession, there are the antithetic reliefs of two bulls (cf. Figs. 127, 214 VII), and still further to the right is the orthostat consisting of two separate parts, mentioned above, on which are depicted some birds (see left Fig. 133; cf. Fig. 214 VIII a, b). It is clear that these two blocks have no connection with the procession. However, it is quite possible that these are of an earlier date and — as we have seen in several other instances — were removed from their original emplacement and assembled together here with an entirely different aim in view.

Fig. 133: two reliefs obviously inter - related. That on the upper right hand side depicting a fishing scene; that on the lower right hand side, a continuation of the above - mentioned bird - hunting scene, is another bird - hunting scene. Blocks picturing similar scenes were found at Tell Halaf (see Figs. 128, 130; cf. M. v. Oppenheim, Tell Halaf, English edition, plate XXIX A, B).

The relief of the fishing scene is the last of the row. At this point the building takes a sudden right - angled turn to the right and here begins a new row of reliefs of which only the first two have been cleared up to now (Figs. 129, 131, 132; cf. Fig. 214 X - XI). Both these orthostats are 1.20 mtrs. high, i. e. not so very different from the others. There is on each of these two orthostats a picture of a god holding a rabbit (cf. Bossert, Altanatolien, Figs. 816 - 819). The god is holding a rabbit in his left hand, while poised on his right is a falcon. On one of the reliefs there is a smaller figure standing in front of the god with his right hand lifted in what might be an attitude of prayer (see Figs. 129, 132). However, as he is turning his back to the god he is perhaps not praying. On the other relief, (Fig. 131) too, we find a praying figure, facing the god. This worshipper, like the warriors on the Carchemish relief, is wearing a combed helmet (cf. Bossert, Anatolien, Fig. 843).

There is no sign of an inscription on any of these orthostat reliefs. Of course, it is quite possible that there had been inscriptions on these orthostats but that they were incised on the upper parts of the orthostads, of which we have not, as yet, found the remains.

Figs. 134 - 135

Detail of the lion on the right of the pedestal, and the right foot of the king's statue.

Fig. 136

Pedestal of a column. In view of its position between A and C (Fig. 213) it seems possible that it once marked the entrance to the citadel.

Fig. 137

Fragment of a relief depicting a struggle with a snake.

At the left of the relief is the figure of a man, with his right arm raised gripping a sword aimed at the serpent on the right. This scene is most probably related to the *Illuyankash* myth. (For another picture of the same motif found at Malatya see Bossert, Altanatolien, Fig. 769).

Figs. 138, 142 - 153, 215, 216, 218 - 223

Statue of a king. Dark grey porous basalt. Height: 2.10 mtrs.

Because of the inscription incised on this statue we paid particular attention to it. We attempted to collect the broken parts of the statue, to restore them to their respective places and to copy the inscription. But, as we mentioned in our First Preliminary Report (p. 11) this was no easy matter as the statue as lying face down and only part of the inscription was exposed.

Sir Leonard Woolley, to whom we are deeply endebted for the information, told us himself that during World War I this statue was standing upright on its pedestal: it seems there lived in İzmir at the time a certain Mr. Hadkinson, a business man and a great hunter, who once passed through Karatepe and saw the statue standing erect.

Though the text on the back of the statue seems to be complete from the first line to the last, it was nevertheless most difficult to make a good copy of the text as the statue lies stretched from east to west and this made it difficult to get the right light, light strong enough to distinguish the incised

signs. The statue was so heavy that we could not turn it towards the light. Indeed, it took eight men to roll the statue over, even with the help of a few wooden poles. The front of the statue was in a very bad condition (Fig. 142), but here, too, on either side there is a column of writing. These bring the inscription up to a total of four columns of writing. We have numbered these columns from right to left, according to the rules of Semitic writing, starting off with the column on the chest of the statue (*Column I*).

We do not insist that this is positively the right and the only possible order. It is quite possible that the columns go from left to right, in which case the shortest column, *column II*, would be the last. Before making a final statement regarding the order it is necessary to find the fragments and to complete the text and also to translate and interpret the contents.

Column I on the obverse is the shortest, and *column III*, on the reverse is the longest. The two columns on the sides of the statue (*cols. II, IIII*) are more or less of the same length. In all there are about 79 lines to the text.

Col. I - probably 23 lines
Col. II 15 lines
Col. III 20 lines
Col. IIII 21 lines.

Nearly 1300 characters go to make up the whole of the inscription. The bottoms of the columns are relatively wider than the tops. (not seen in Fig. 215, but clearly noticeable in Figs. 219 - 223).

Fig. 216: Fragment bearing an inscription found on the site. It is not yet sure whether it is part of the inscription on the 'king' statue. If it is, it could be the beginning lines of *col. II* (lines 11 - 15?) which are now missing.

Another small fragment with incised characters has been mentioned before (Karatepe, first Preliminary Report, Fig. 19). We here include a copy of the signs (Fig. 217). It is in no way connected with the 'king' statue; the lettering and the size of the characters are quite different and show it to be part of a *boustrophedon* inscription.

Of the various fragments we found in the ruins pertaining to this 'king' statue and that we restored to their original position, the biggest is the fragment of *col. IIII* (see Fig. 142; cf. Karatepe, First Preliminary Report, Figs. 6, 7). Fig. 143: squeeze of this fragment.

Figs.: 144, 146, 148: details of *col. II.*
Figs.: 145, 147, 149, 150 details of *col. III.*
Fig. 144: Col. II lines 1 - 9
Fig. 146: Col. II lines 1 - 11
Fig. 148: Col. II lines 6 - 15
Fig. 145: Col. III lines 1 - 9
Fig. 147: Col. III lines 5 - 16
Fig. 149: Col. III lines 1 - 18
Fig. 150: Col. III lines 9 - 20
Fig. 151: Col. III, squeeze of lines 5 - 10
Fig. 152: Col. III, left half of the same squeeze.
Fig. 153: Col. III, right half of the squeeze.

It was difficult to read *column I* as this column is very badly mutilated (Fig. 219). However a deeper study would afford certain amendments.

Column IIII is in as bad a state as *col. I* (cf. Fig. 220). Here again, under better conditions and with improved means it will be possible, after considerable study, to make certain corrections in the present copy.

As *col. III* has survived practically intact, it was relatively easy to distinguish the characters and read the text. (cf. Figs. 221 - 222; Please correct the missprint in Fig. 221, where the column has been numbered II instead of III).

With regard to *col. II*, except for a few passages we have been able to read this column fairly easily too.

We shall not attempt here in this preliminary report to translate and give the commentary of these four columns of the inscription. We deem it sufficient here to enumerate the characteristics of the text and to emphasize the importance of the inscription and to give a list of the main names and words mentioned in the text (cf. Fig. 218).

Upon deeper investigation we have found that the text is not written in Old - Aramaic as we had originally thought (cf. Karatepe, First Preliminary Report, p. 13 ff), but in a *Canaanite* dialect, very similar to *Phœnician*. The first person to have noticed this fact was Albright (see Bulletin of the American Schools of Oriental Research, No. 105, 1947, p. 13). To determine to what degree *Aramaeicism* is present in the text necessitates a deeper study. However, it is interesting to note that while the letter *Samekh* does not appear at all in this text, the letter *gimel* appears but rarely. Another peculiarity is that the letter *teth* is either not used at all or else confused with *ayin*. The other characters are clearly distinguishable and present no difficulty, *daleth* and *resh* being especially easy to distinguish.

There are no signs separating the words in the text, but the words are, most of the time, divided from one another by adequate spacing. Here and there words have been added between the lines in a smaller script (see *col. IIII*, line 3) or else in the margin (see *col. II*, line 9).

As can be seen in the first line of *column I*, the inscription belongs to *Aztuwad* (arbitrary vocalisation). The text implies that *Aztuwad* also called himself the «King of Danuna» (see *col. I*, line 3). Traces have been found of the *Danunians* in both Egyptian and Assyrian records (cf. Bossert, Altorientalische Studien, Bruno Meissner Festschrift, Leipzig, 1928/29, p. 278 ff.; for bibliography consult Reallex. d. Assyriologie II, 1933/38, p. 120). And that the *Danunians* ruled for some time over the Zincirli district according to the *Zincirli - Inscription of Kilamuwa* is a well known fact. Yet,

where the Danunians lived was still a problem, the Karatepe inscription may be the key to this problem.

Figs. 224 (*cf. Figs.* 140, 141)

Fragment of a portal-lion, found on the left of a doorway (left, when facing the door). We mentioned this fragment in our first report, but then thought it to be part of the statue of another king. The claw of this portal - lion was found in the near proximity of the lion itself.

Fig. 140: squeeze of the inscription on the lion. In spite of the extremely bad condition it was in, we were nevertheless able to copy the text (Fig. 224) with certain reservations and only after prolonged study. As some passages of this inscription are repetitions of those on the 'king' statue this facilitated our task:

Leo		Statue of the king	
line	1′	col. II	lines 12 - [13]
	2′	III	1
	3′	III	3
	4′	III	5-6
	5′	III	15
	6′	III	8-9
	7′	III	10

This portal-lion is also the property of king *Aztuwad*, whose name was metioned in the inscription on the statue of the king. It is only when and if we find the missing fragments of this 'lion' inscription that we shall be able to state definitely whether or not this inscription is a synopsis of the inscription on the statue of the king.

On the other hand if this 'lion' inscription is a *quasi - parallel* text of the inscription on the statue, then, the order we proposed is the correct one, for the first line of the 'lion' inscription corresponds to the 12th line of *col. II,* while the second line of the 'lion' inscription corresponds to the first line of *col. III,* i. e. *col. III* definitely follows *col. II.*

Figs. 140, 143:

Fig. 140: squeeze of Leo lines 1′-4′, and the right half of lines 5′-7′.

Fig. 143: squeeze of *col. IIII,* 9 - 21 (cf. Fig. 220).

Fig. 139

On this occasion we only found one reasonably big fragment of a Hittite hieroglyphic inscription (Fig. 139). The signs incised upon this fragment are very similar to those depicted on another fragment found on the same site and mentioned in our First Preliminary Report (see Figs. 14, 15, 20). They are so very alike that it is safe to surmise that they are both fragments of the same inscription.

Unfortunately there is no mention of any proper names or of geographical names in this newly found inscription. Whether the rulers of Karatepe used *hieroglyphic Hittite* at the same time as *Old - Semitic* is still an open question, a problem as yet unsolved.

IV

INVESTIGATIONS IN DOMUZTEPE

(see Figs. 154 - 160)

In our first Preliminary Report we noted the existence of a town-site on the far bank of the Ceyhan, opposite Karatepe. We intimated that it possibly had some connection with the Karatepe citadel. The only photograph we managed to get was one taken from the top of a tree this side of the river (see First Preliminary Report, p. 12 and Fig. 21). On this second occasion we found the time and opportunity to visit this hill called *Domuztepe.* It took us some time to reach the spot as the Ceyhan was somewhat flooded and there was no ford or bridge in the near vicinity, and we had to make a long detour on horseback, (for the route we followed, see map; passing a tributary of the Ceyhan, the Keşiş on the way, cf. Fig. 154). We were accompanied by Bay Hacı Mehmet Balcı from the village of *Bahadırlı.* We would like to take advantage of this opportunity to thank him and also Bay Ökkâş Çerçi, *muhtar* Bay Yaver Çerçi and Bay Musa Taşkın from the village of *Çerçi uşağı* where we spent the night.

The *Domuztepe ruins* are on a hill exactly opposite Karatepe, and spread over a wide area of thick forests and prickly bushes (Fig. 155). To the north east of the ruins lies a lake, the *Domuz Lake.* Owing to the density of the forest in this area, the light was very poor indeed and we were not able to take many photographs. Even walking from one ruin to another was rather difficult as the undergrowth was also very thick indeed. Of the remains, the most interesting are the remains of the walls of a city, many blocks, some orthostats, a relief, two small rectangular basins of basalt, and a pedestal on which are depicted two bulls in relief (Figs. 156, 159, 160). Nearly all these remains are of basalt of which there are abundant quantities in this area.

On the pedestal, which was at some time removed from its original emplacement, (dimensions: length: 1.20 m., height: 0.53 m., width: 1 m.) are two bulls in relief. One of these bulls is in a fairly good state of preservation but the other is minus its head which was later found by us near

by. The natives speak of this pedestal as the *'pig'* pedestal, but are mistaken as the figures on this base do definitely represent a pair or bulls. This pedestal reminds one very much of that at Carchemish (cf. figs. 157, 158 and Syria, II, 1921, plate XXI, Fig. 1). The bulls on the Carchemish pedestal are highly stylised like those on the Domuztepe pedestal, however the workmanship of the latter, is coarser. We could find no trace of the statue of which the pedestal was the base.

The relief found at Domuztepe (dimensions: 0.77×0.51×0.28 m.) is, in workmanship, of the Late - Hittite period, and represents a figure wearing a long robe, standing on an animal (possibly a lion?). The upper part of the figure is unfortunately mutilated.

At a spot, 1 km. to the east of Domuztepe, were found the remains of Roman buildings, fragments of mosaic. And some Roman tiles, several of which were intact have also been found in the Domuztepe ruins. This can be accepted as evidence that this site was for a time reused during the Roman dominion.

Conditions here being even worse and more difficult than at Karatepe it is only after a really well - equipped expedition has excavated the area that it will be possible to find what the *status* of the city was and to solve some of the problems concerning both *Domuztepe* and *Karatepe.*

OUR PRESENT KNOWLEDGE OF THE DANUNIANS.

From a letter of *Abmilki*, King of Tyrus, to the Egyptian King (*Amenophis* IV? [ca. 1381-1362 B. C.]; cf. J. A. Knudtzon, Die El - Amarna - Tafeln I, 1915, No. 151, p. 625, lines 49 - 58) :

«... *The King, my Lord has written to me*: *"What you hear about Kinahna write it to me!" — The King of Danuna is dead, and his brother became King after him, and his land is quiet. And the fire destroyed Ugarit, the King's citadel, it destroyed half of it, the (other) half is not there, and the men of the Hatti - Army are not there.*»

From an inscription from the time of King *Ramses III.* in the temple of Medinet Habu near Thebes (cf. H. Grapow's translation in Bossert's Altkreta, 1937, p. 51) :

«... *The princes of the Danuna say*: *Breathing! Breathing*! *You good ruler, great as the God Month of Thebes!*»

For the orthography of the word *Danuna* and for the sources in Egyptian hieroglyphs see M. Burchardt, Die atlkanaanäischen Fremdworte und Eigennamen im Aegyptischen II, 1910, p. 60, Nr. 1188 and H. Gauthier, Dictionnaire des noms géographiques contenus dans les textes hiéroglyphiques VI, 1929, p. 85.

From an inscription belonging to the 8th year of the reign of *Ramses III* (ca. 1202 - 1171 B. C.) in the temple of Medinet Habu near Thebes (cf. H. Grapow's translation in Bossert's Altkreta, 1937, p. 58) :

«*The Philistians, Danunians, the Shekeresh*: *your sword, which is in front of me annihilates their posterity.*»

From an inscription belonging to the 8th year of the reign of *Ramses III* (ca. 1202 - 1171 B. C.) in the same place (cf. H. Grapow's translation in Bossert's Altkreta, 1937, p. 54) :

«... *I chased from it (Egypt) the nine bow - tribes and the foreign lands which were getting agitated, in their islands... scattered in the battle... at the same time. No land could resist them from Hatti on. Kode, Carchemish, Arzawa, Alashiya (Cyprus) were destroyed (?). They put up (?) a camp in Amuri. They destroyed its people as if they had never been. They came towards Egypt with a fire before them. Philistians, the Zeker, the Shekeresh, Danunians and the Weshesh all together were their allies.*»

From the big *Harris - Papyrus* (cf. Bossert, Padi, Altorientalische Studien, Bruno Meissner Festschrift, 1928/29, p. 279) :

«*I (Ramses III) killed the Danunians in their islands, the Zeker, and Philistians were turned into ashes.*»

From the obelisk - inscription of Assurnassirpal I (ca. 1047 - 1029 B. C.; cf. E. Unger, Der Obelisk des Königs Assurnassirpal I. aus Ninive, 1932, p. 14, lines 31 - 34) :

«... *I conquered the city of Amlatti (?), the city of Saburam (?), the city of Ruzidak (?), the city of Bugu, the city of Uztu (and) the hostile cities of the Land of Danuna, I burnt them with fire, <I took away> their butiny, their possessions, their goods.*»

From the inscription of *Kilamuwa* (ca. the second half of the 9th century B. C.), the King of Zincirli (cf. H. Gressmann, Altorientalische Texte zum Alten Testament, 1926, p. 442, inscription A, lines 5 - 8) :

«... *My father's house was in the midst of mighty kings, and all of them stretched out their hand to devour (?) it. I also was in the might of the kings like a man (?) whose beard had been eaten off, like a man (?) whose hand had been eaten off. The King*

*of Da[nu]na*on power over me. Then I engaged him against the King of Assur. A virgin was given for a sheep, a man for a suit.»*

*The restoration in the form of Da[nu]na had already been given by Bossert in 1937 (see Altkreta, p. 68). We have not as yet been able to determine whether this suggestion had already been made previously.

From the list of the tribes in the Genesis, 10, 4 - 5:

«... And the sons of Javan: the Elisbah, Tarshish, Kittim and Dodanim»

According to W. Max Müller (Oriental. Literaturzeitung III, 230) the Dodanim in the Old Testament is to be read *Danuna* (cf. Gesenius - Buhl, Handwörterbuch über das Alte Testament, 1921, p. 157; J. A. Knudtzon, Die El - Amarna - Tafeln, II, 1915, p. 1252 f.; Fr. Schmidtke, Die Japhetiten der biblischen Völkertafel, 1926, p. 83 ff.).

D. D. Luckenbill divides the word *Iadnana*, the name given to Cyprus by the Assyrians, into two parts: *Ia+dnana*, and translates it as *«the Island of the Danunians»* (cf. D. D. Luckenbill, Zeitschrift f. Assyriol. XXXVIII, 1913, p. 92 ff.). This suggestion is seconded by further observations by Bossert (see Meissner - Festschrift, 1928 - 29, p. 281 ff.).

The *Danaoi*, a tribe belonging to the *Acheans*, who once lived in *Argos* is identified with the *Danunians* both by D. D. Luckenbill (cf. Zeitschrift f. Assyriol., XXXVIII, 1913, p. 92 ff.) and by Ed Meyer. (cf. Geschichte d. Altertums II, 1928, p. 224).

OUR PRESENT KNOWLEDGE OF THE OLDEST HISTORY OF ADANA

In case that the *«plain of 'dn»* which occurs several times in the big semitic inscription of Karatepe (cf. Fig. 218) may be translated as *«plain of Adana»*, it must be remembered that the modern town of Adana is built on a big *tell*, unfortunately unexplored up to now. A. T. Olmstead and A. Götze wanted to see the modern Adana in the names of the city of *Atania, Adania* which are cited several times in cuneiform texts of Boğazköy as belonging to the land of *Kizzuwatna* (Olmstead, Journal of Egyptian Archaeology, Vol. VIII, 1922, p. 230, note 4 and Vol. X, p. 175; Götze, Kizzuwatna, 1940, p. 58). The name of Adana is probably also to be seen in the *Atanni* of the Tell - Atchana tablets (cf. Götze, Kizzuwatna, p. 58, note 224 a and S. Smith, Antiquaries Journal, XIX, p. 45).

ON THE NAME OF THE KING OF THE DANUNA

We do not up to now know of any serious parallels (of Semitic or Anatolian Origin) of the name which for the present is transcribed as *«Aztuwad»* (cf. Fig. 218). The nearest parallel would be the name of the city of Aspendos in Pamphylia which is at the same time the name of the founder of this city. On the basis of a coin inscription from *Aspendos* «Estwediiys» (cf. B. V. Head, Historia Numorum, 1911, p. 699 f.) it is possible to derive Aspendos from the local *estwe(n)d-. This sounds like the Anatolian city name of *Istunda* (<Istuwanda) known through Assyrian sources. In the case that *Aztuwad* is, like Aspendos, both a personal and a city name, then the form *«Aztuwadi»* could be explained as a *Nisbe* formation of *«Aztuwad»*.

APPENDIX I

Re. First Preliminary Report.

First Preliminary Report

Fig. 4 : Karatepe II, *Figs.* 221 - 222, lines 1-20.

Fig. 5 : Karatepe II, *Fig.* 221, lines 1 - 8.

Figs. 6-7 : Karatepe II, *Figs.* 143, 220, lines 9-21.

Fig. 8-10: Probably connected with the reliefs depicting the procession.

Fig. 11 : On the left near the head is the picture of a rabbit. This is perhaps a hieroglyphic sign, a part of a hieroglyphic inscription.

Fig. 12 : Not a hieroglyphic inscription. The relief must be turned clockwise to an angle of 90°, and is most probably part of a sacrificial table.

Fig. 13 : Karatepe II, top left hand corner of *Fig.* 133.

Fig. 19 : Karatepe II, *Fig.* 217.

APPENDIX II

We feel sure that the Old - Semitic inscription published in this second Preliminary Report will greatly interest specialists in Semitic languages. Translations, criticisms, and discussions are invited and will be welcome, but must be sent, ready to go to press written either in Turkish, English, French or German to Prof. Dr. H. Th. Bossert, Tavuk Uçmaz Sokak, 8, Tophane, İstanbul, Turkey.

The Institute of Research in Oriental Civilizations of the Faculty of Letters of the İstanbul - University intends to collect into one volume all the articles or studies to be published on this Old - Semitic inscription abroad, and we hope this will be of more use to those interested in the matter.

ERRATA

p. 16 left col., line 5, for «civilization» read «civilizations».

p. 19 left col, line 12 from the bottom, for «an» read «a».

p. 19 right col., line 21 from the top, for «present» read «present one».

p. 22 left col., line 25 from the top, omit the «comma» after «a».

p. 23 left col., line 19 from the top; p. 23, right col., line 4 from the bottom; p. 24, left col., line 27 from the botton, for «big map» read «large map».

p. 24 right col., line 24 from the top for «direction of some or other king» read «direction of one or the other king».

DANUNA'LAR HAKKINDA TÜRLÜ KAYNAKLARDA GÖRÜLEN KAYITLAR

Tyrus (Sûr) Kıralı *Abmilki*'nin Mısır Kıralına (ihtimal IV. Amenofis'e? [tak. M. ö. 1381 - 1362]) hitaben yazdığı bir mektuptan (krş. J. A. Knudtzon, Die El - Amarna - Tafeln I, 1915, Nr. 151, s. 625, sat. 49 - 58) :

«... *Kıral, benim Efendim, bana (şöyle) yazdı: "Kinahna hakkında ne işitirsen bana yaz!" — Danuna Kıralı öldü ve kardeşi kendisinden sonra Kıral oldu ve onun ülkesi sâkindir. Ve Ugarit'i, Kıralın kalesini, yangın mahvetti; onun yarısını harap etti, (diğer) yarısı (da) yerinde değildir, ve Hatti - Ordusu adamları (da) orada değildir.*»

Tep şehri yakınlarındaki Medinet Habu tapınağında *III. Ramses* (takr. M. ö. 1202 - 1171) devrine ait bir yazıttan (krş. H. Grapow'nun tercümesi - Bossert, Altkreta, 1937, S. 51) :

«...*Danuna* Prensleri söylediler: Nefes! Nefes! Tep şehri Tanrısı Month gibi kuvvetçe büyük iyi hükümdar.*»

**Danuna* adının Mısır hiyeroğlifleriyle yazılış şekli ve kaynaklar için bk. M. Burchardt, Die altkanaanäischen Fremdworte und Eigennamen im Aegyptischen II, 1910, s. 60, Nr. 1188 ve H. Gauthier, Dictionnaire des noms géographiques contenus dans les textes hiéroglyphiques VI, 1929, s. 85.

Tep yakınlarındaki Medinet Habu tapınağında *III. Ramses*'in (takr. 1202 - 1171) 8 ci saltanat yılına ait bir yazıttan (krş. H. Grapow'nun tercümesi - Bossert, Altkreta, 1937, s. 58) :

«... *Filist'ler, Danuna'lar, Şekereş'ler: önümde duran senin kılıcın onların neslini kurutuyor.*»

Ayni yerde yine *III. Ramses*'in 8 ci saltanat yılına ait bir yazıttan (krş. H. Grapow'nun tercümesi - Bossert, Altkreta, 1937, s. 54) :

«... *Ben (Mısırdan) dokuz Yay - Kavimlerini ve hâli harette bulunan (?) yabancı ülkeleri kendi adalarına tardettim... ayni zamanda..... savaşta dağıtarak. Hatti'den beri hiç bir ülke bunlara mukavemet edemedi. Kode, Karkamiş, Arzawa, Alaşiya (Kıbrıs) tahrip (?) edildiler. Bu kavimler Amuri'de bir yerde ordugâh kurdular (?). Amuri halkını sanki hiç mevcut değilmiş gibi mahvettiler. Önlerinde bir yangın hazır olarak (= etrafı yangına vererek) Mısır'a doğru geldiler. Filist'ler, Zeker'ler, Şekereş'ler, Danuna'lar ve Veşeş'ler hep birlikte bunların müttefiki idi.*»

Büyük *Harris* papirüs'ünden (krş. Bossert, Padi, Altoriental. Studien, Bruno Meissner Festschrift, 1928/29, s. 279) :

«... *Ben (III. Ramses) Danuna'ları adalarında öldürdüm; Zeker ve Filist'ler (de) kül edildiler..*»

Kıral *I. Assurnassirpal*'in (takr. M. ö. 1047 - 1029) Obelisk - Yazıtı'ndan (krş. E. Unger, Der Obelisk des Königs Assurnassirpal I. aus Ninive, 1932, s. 14, sat. 31 - 34) :

«... *Amlatti (?) şehrini, Saburam (?) şehrini, Ruzidak (?) şehrini, Bugu şehrini, Uztu şehrini, Danuna ülkesinin düşman şehirlerini zaptettim, ateşle yaktım, ganimetlerini mal (ve) mülklerini <alıp götürdüm>.*»

Zincirli Kıralı *Kilamuwa*'nın (takr. M. ö. IX. yüzyılın ikinci yarısı) yazıtından (krş. H. Gress-

mann, Altorientalische Texte zum Alten Testament, 1926, S. 442, Yazıt: A, sat. 5 - 8) :

«... *Babamın evi kudretli Kırallar arasında idi, hepsi onu yıpratmak* (?) *için el uzattı. Sakalı yolunan bir adam* (?) *gibi ve eli yenen bir adam* (?) *gibi ben de Kıralların nüfuzu altında kaldım. Da[nu]na* Kıralı bana hükümran oldu. Bunun üzerine ona karşı, Assur Kıralına baş vurdum. Bir koyun için bir genç kadın, bir elbise için de bir erkek verildi.*»

*Zincirli-Yazıtında Da[nu]na şeklindeki bir tamamlamayı Bossert'in Altkreta'sında (1937, s. 68) buluyoruz. Daha önce böyle bir tamamlamanın başka bilginler tarafından yapılıp yapılmadığı tarafımızca tespit edilememiştir.

Eski - Ahit, Tekvin, 10, 4 - 5 kavimler listesinden:

«... *Ve Yavan'ın oğulları: Elişa, Tarşiş, Kittim ve Dodanim.*»

W. M. Müller'e göre (Oriental. Literaturzeitung III, 230) burada görülen *Dodanim* kavim adının *Danuna* tarzında okunması gerekmektedir (ayrıca krş. Gesenius - Buhl, Handwörterbuch über das Alte Testament, 1921, s. 157; keza bk. J. A. Knudtzon, Die El - Amarna - Tafeln II 1915, s. 1252 vd.; Fr. Schmidtke, Die Japhetiten der biblischen Völkertafel, 1926, s. 83 vdd.).

Assurlu'lar tarafından Kıbrıs adasına verilen *Iadnana* adını D. D. Luckenbill *Ia+dnana* suretinde ikiye ayırmakta ve bu kelimeye *"Danuna'ların adası,,* anlamını vermektedir (krş. D. D. Luckenbill, Zeitschrift f. Assyriol. XXXVIII, 1913, s. 92 vdd.). Kendisinin bu tahminini Bossert, başka açıklamalarla birlikte destekler (bk. Meissner - Festschrift, 1928/29, s. 281 vdd.).

Aka'lara ait olup *Argos*'ta oturan *Danaoi* kabilesi gerek D. D. Luckenbill (bk. Zeitschr. f. Assyriol, XXXVIII, 1913, s. 92 vdd.) ve gerek Ed. Meyer (krş. Geschichte des Altertums, II, 1928, s. 224) tarafından bir tutulur.

ADANA'NIN EN ESKİ TARİHİ HAKKINDA

Karatepe'de bulunmuş olan büyük Samî - Yazıtı'nda bir kaç defa adı geçen «*'dn ovası*»'nın (*bk. Res.* 218) «*Adana ovası*» suretinde tercüme edilebilmesi mümkün olduğu takdirde, bugünkü Adana şehrinin asıl nüvesinin henüz araştırılıp hafredilmemiş bir hüyük altında bulunmuş olması gerektiği anlaşılır. *Kizzuwatna* üskesine ait olup Boğazköy çivi yazısı metinlerinde müteaddit defa adı geçen *Atania, Adania* şehir adını A. T. Olmstead ve A. Götze bu günkü *Adana* olarak tanımaktadırlar (Olmstead, Journal of Egyptian Archaelogy, Cilt VIII 1922, s. 230, not 4; ayn. dergi cilt X, 1924, s. 175; Götze, Kizzuwatna, 1940, s. 58). Tell - Açana tabletlerinde görülen *Atanni*'de ihtimal yine Adanaya raci olabilir (krş. Götze, ayn. esr. s. 58, not 224 a ve S. Smith, Antiquaries Journal XIX, s. 45).

KARATEPE SAMÎ - YAZITINDAKİ DANUNA KIRALININ ADI HAKKINDA

Şimdilik *Aztuwad* olarak çevri - yazısı verilen bu adın (krş. Res. 218) ne Samî ve ne de Anadolu kaynaklarında kanaat bahiş bir paraleline bizce henüz raslanılamamıştır. En yakın olarak Pamfilya'daki *Aspendos* şehir adının bununla karşılaştırılması ihtimali mümkün olabilir. *Aspendos* ayni zamanda bu şehrin kurucusunun ismidir. *Aspendos* (Estwediiys) şehrine ait bir sikke yazıtında (bk. B. V. Head, Historia Numorum, 1911, s. 699 vd.) Aspendos isminin yerli bir ad olan *estwe(n)d-'den çıkma olduğu anlaşılmaktadır; *estwe(n)d- ise, Assur kaynaklarından bir Anadolu şehri olarak intikal eden *Istunda* (<*Istuwanda*)'ya sadâ bakımından benzemektedir. *Aztuwad* eğer Aspendos gibi hem şahıs hem de yer adı ise, bu takdirde Karatepe Samî - Yazıtında görülen *Aztuwadi* kelimesi *Aztuwad*'dan teşkil edilmiş bir yâyı - nisbî formu olarak açıklanabilir.

DÜZELTMELER

s. 3, sağ süt., sat. 1 (alttan) : «sütün» yerine «sütun»

s. 4, sağ. süt., sat. 23 (alttan) : «(s. 10 - 11» yerine «(s. 10 - 11).»

s. 5, sol. süt., sat. 10 (alttan) : «Albayı» yerine «*tribunus militum*'u»

s. 10, sol. süt., sat. 8 (alttan) : «(Korykos)» yerine «(Alanya)»

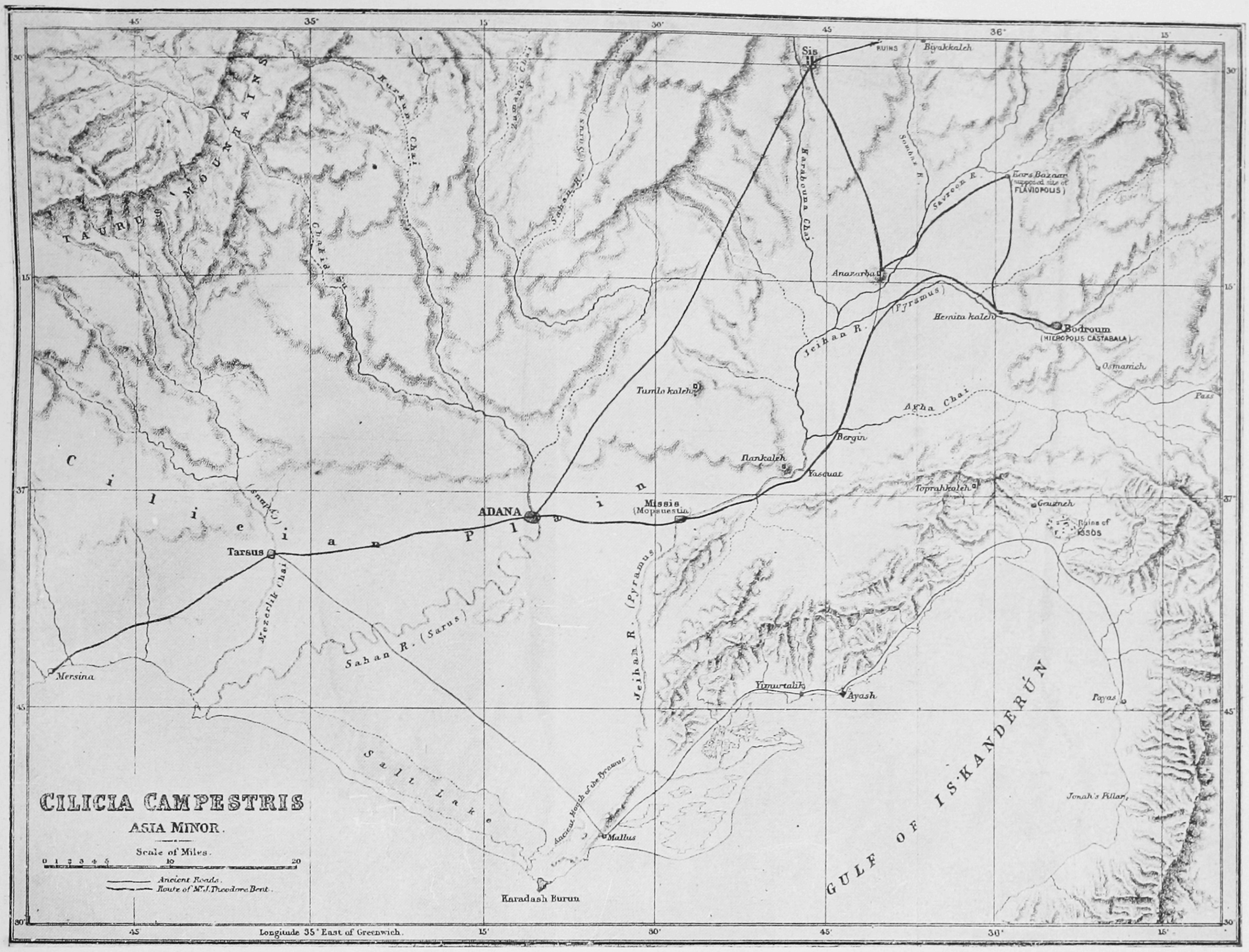
CILICIA CAMPESTRIS
ASIA MINOR.
Scale of Miles.
Ancient Roads.
Route of Mr. J. Theodore Bent.
Longitude 35° East of Greenwich.
TAURUS MOUNTAINS
Cilician Plain
ADANA
Tarsus
Mersina
Missis
(Mopsuestia)
Sis
Anazarba
Bodroum
(HIEROPOLIS CASTABALA)
Tumlo kaleh
Bergin
Toprakkaleh
Ruins of ISSOS
Jeihan R.
(Pyramus)
Saban R. (Sarus)
Salt Lake
Mallus
Karadash Burun
Yimurtalik
Ayash
Payas
Jonah's Pillar
GULF OF ISKANDERÚN

1

2

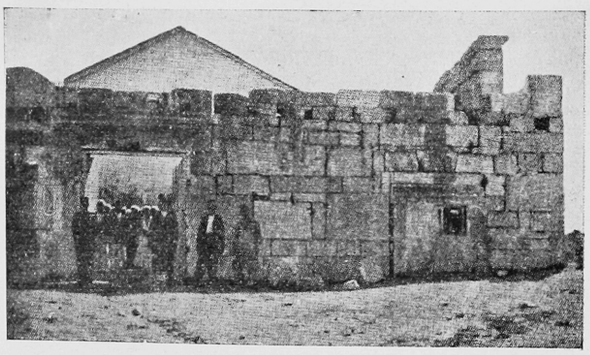

3

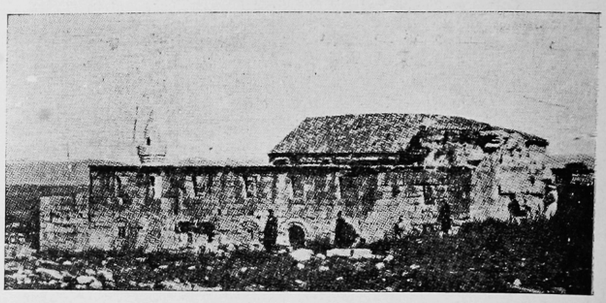

4

5

6

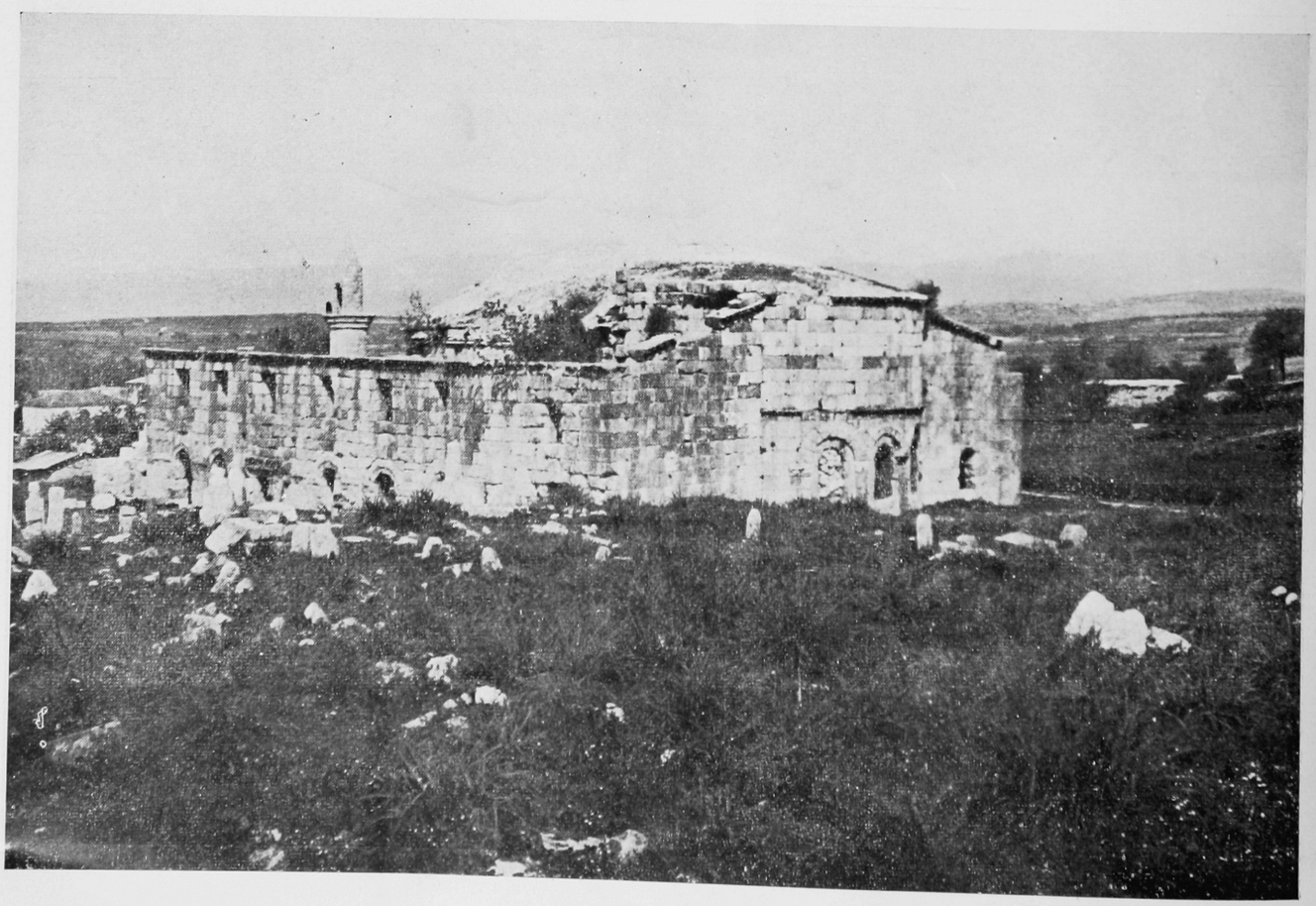

7

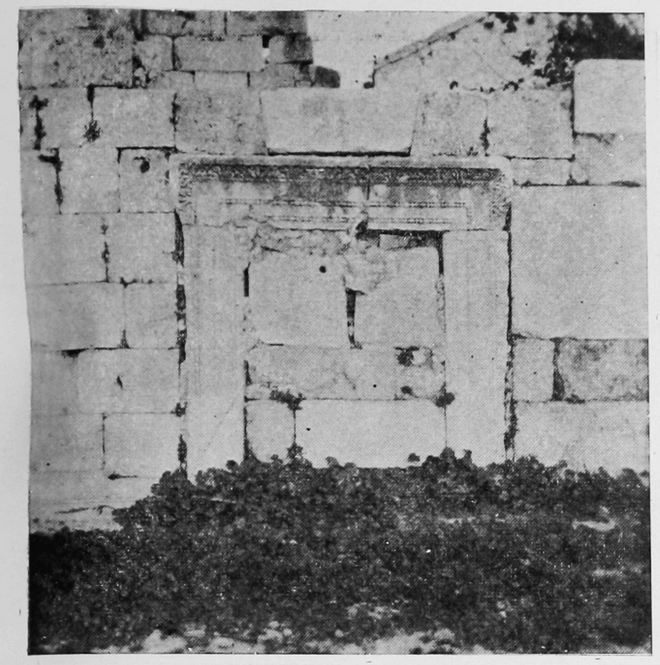

8

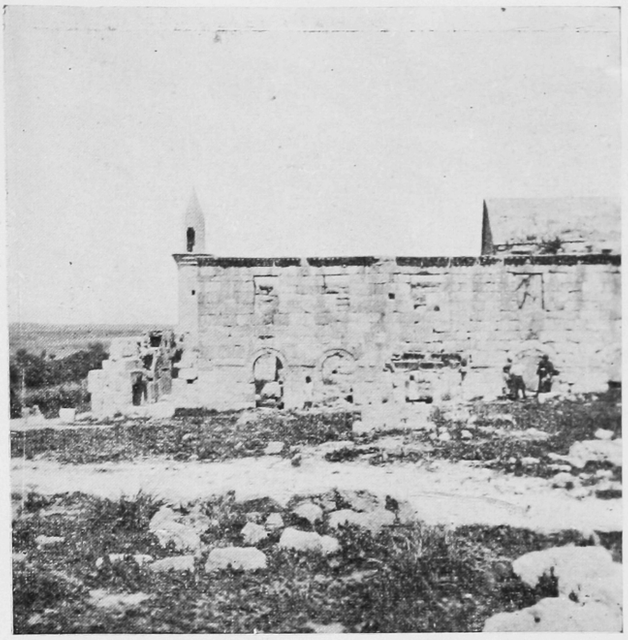

9

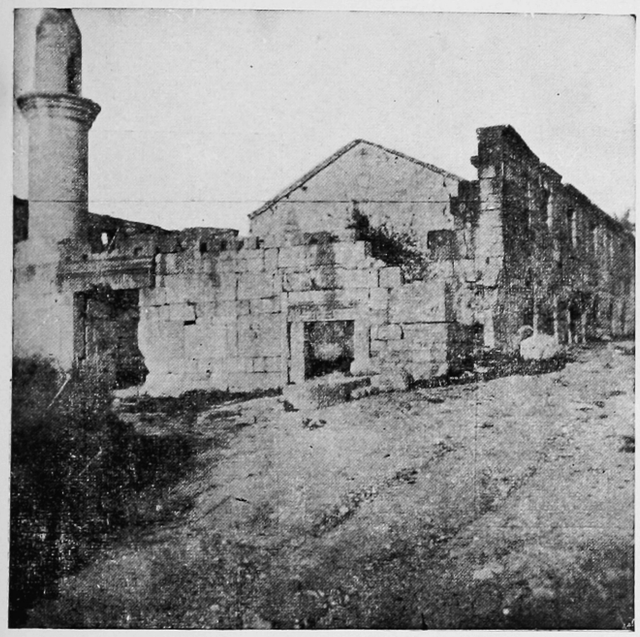

10

11

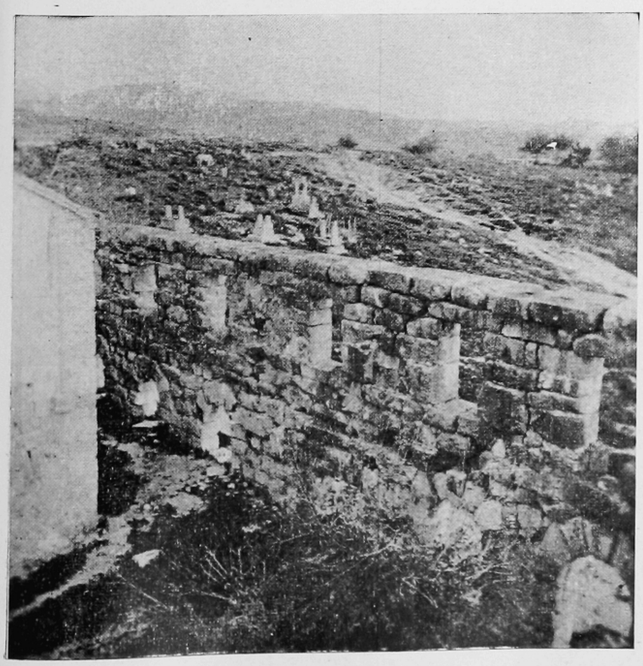

12

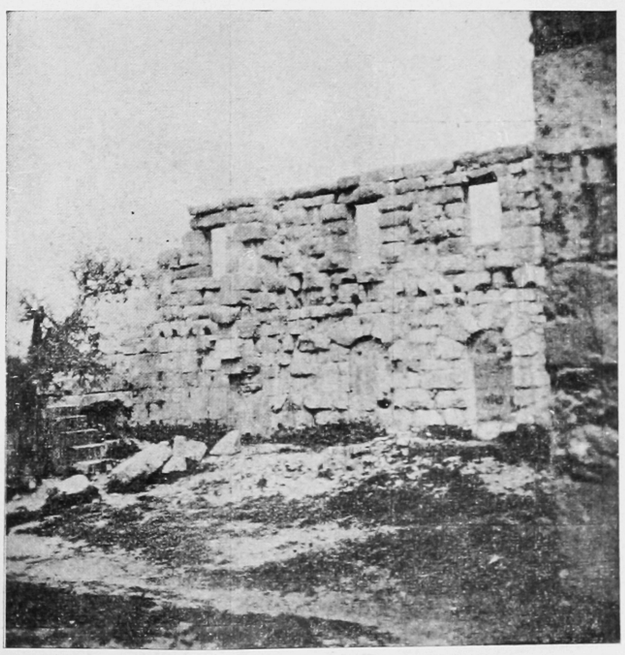

13

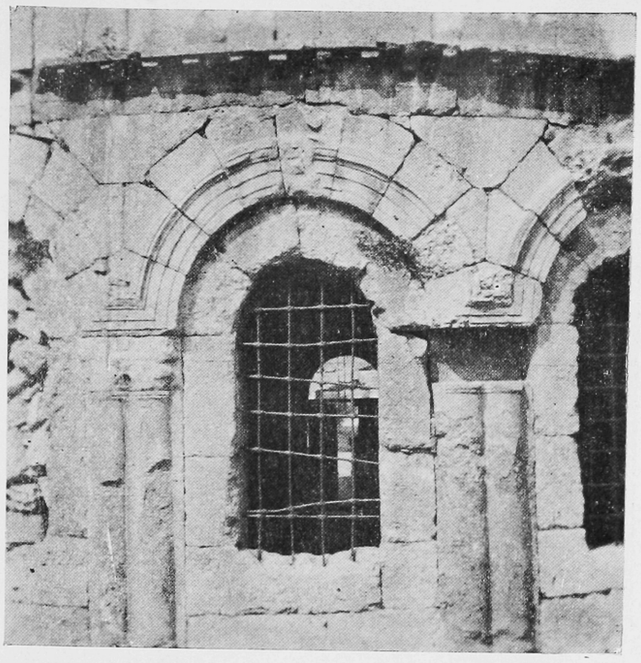

14

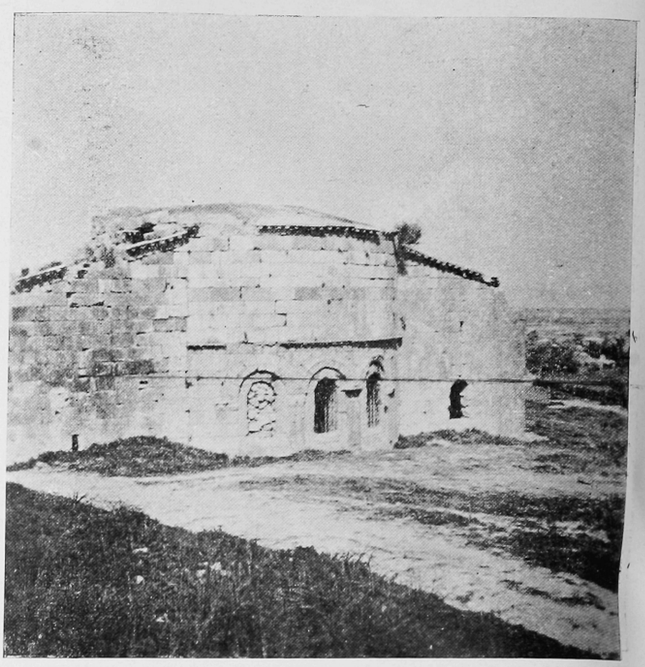

15

16

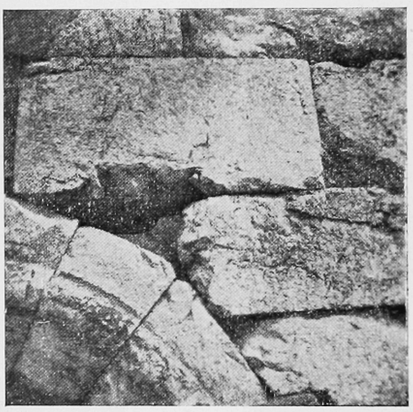

17

18

19

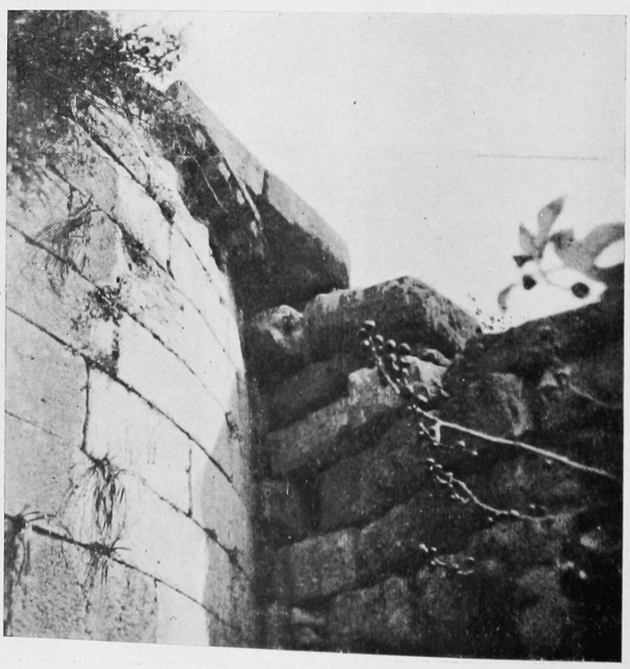

21

20

22

23

24

25

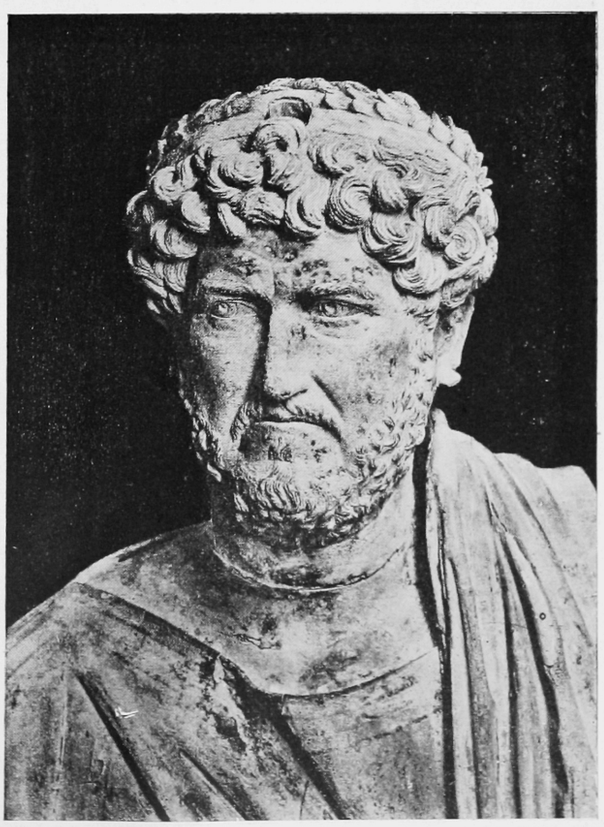

26

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑΙΣΑΡ
ΚΟΜΟΔΟΣΟΣ
ΣΕΒΑΣΤΟΣ
ΟΥΑΛΕΡΙΟΣΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΣ
ΠΟΥΔΕΝΤΙΝΟΣ
ΤΟΥΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

27

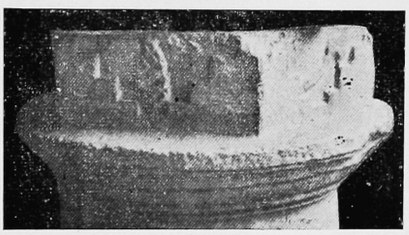

28

29

ΑΥΡΗΛΙΟΣ
ΚΟΜΟΔΟΣ

30

31

32

33

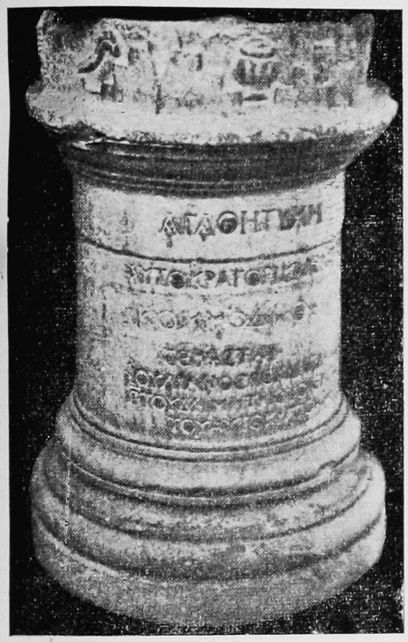

34

35

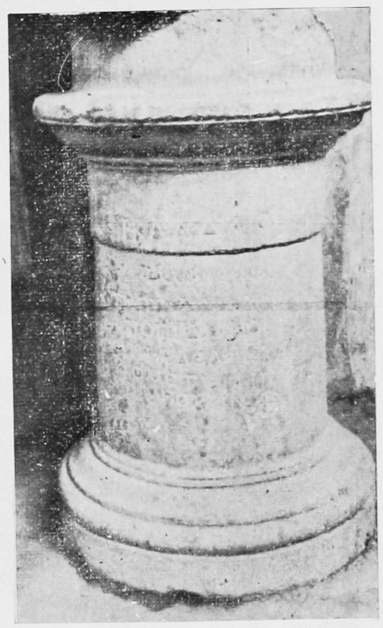

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

49

48

50

51

52

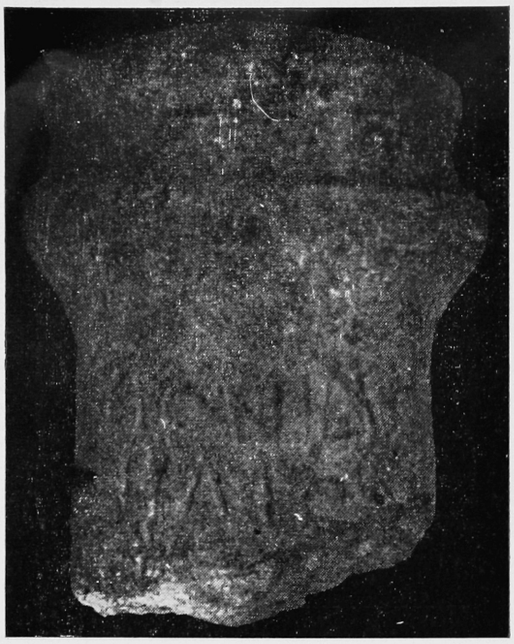

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

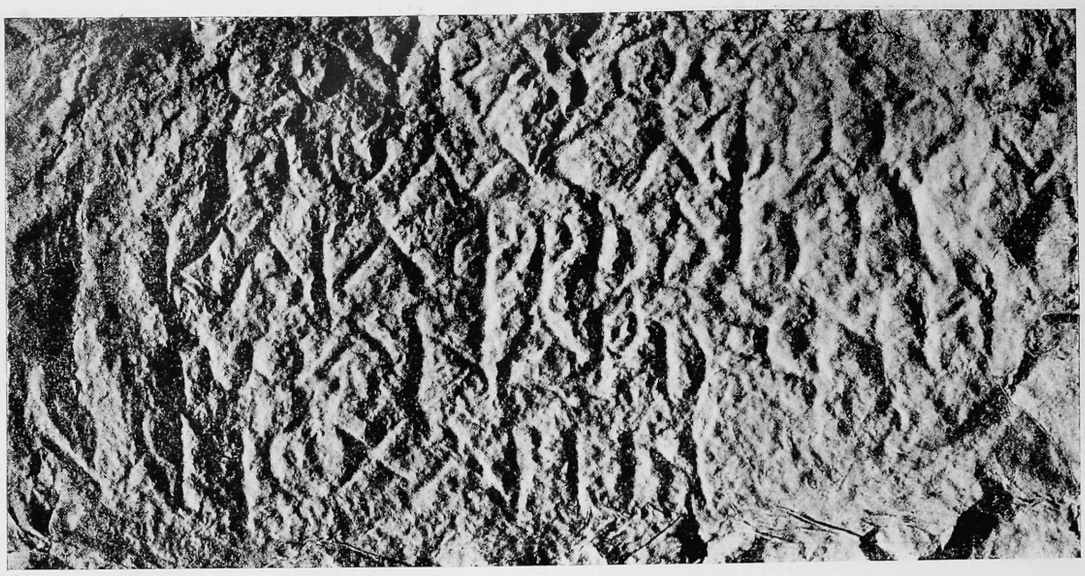

63

64

65

66 67

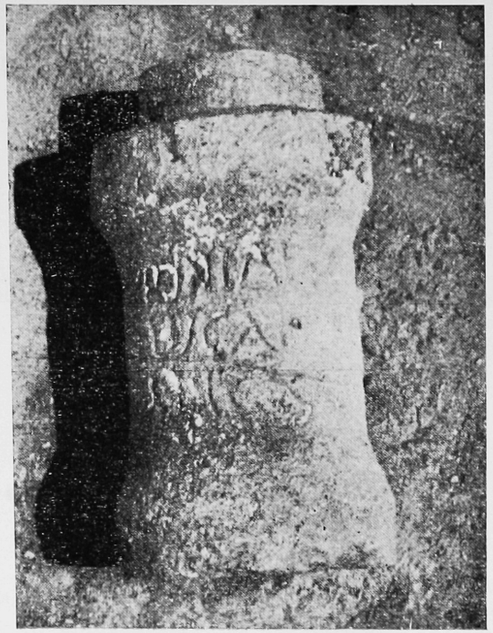

68

69 70

71

72

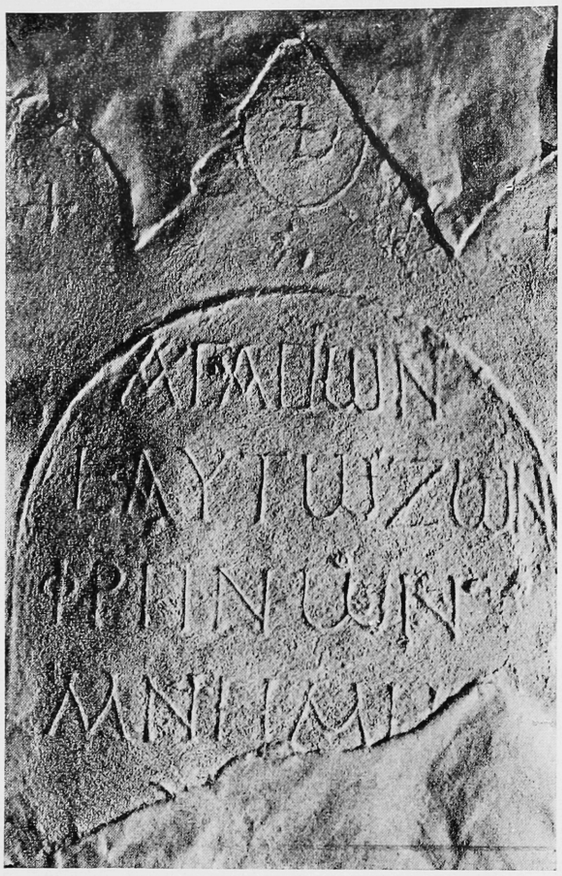

73

74

75

76

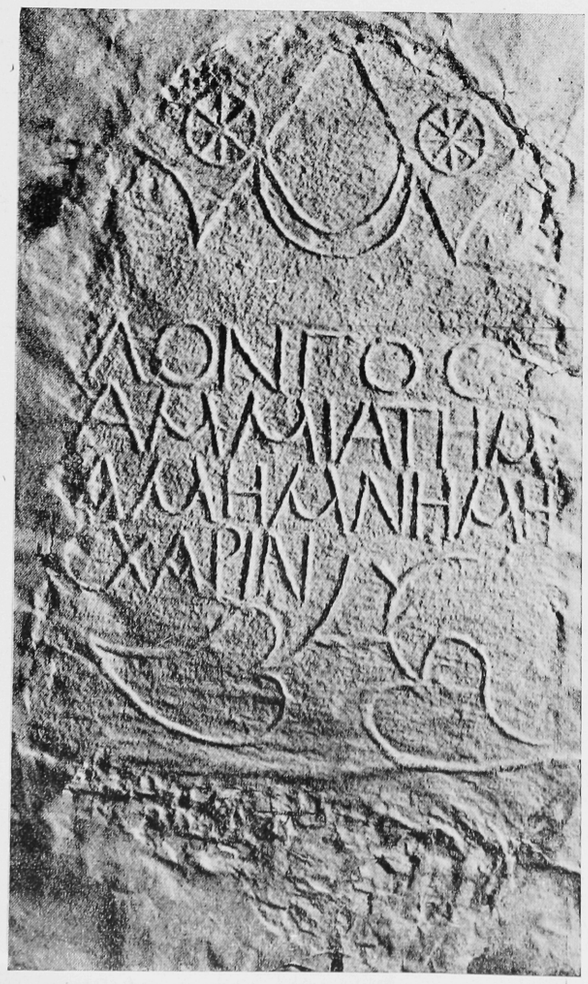

77

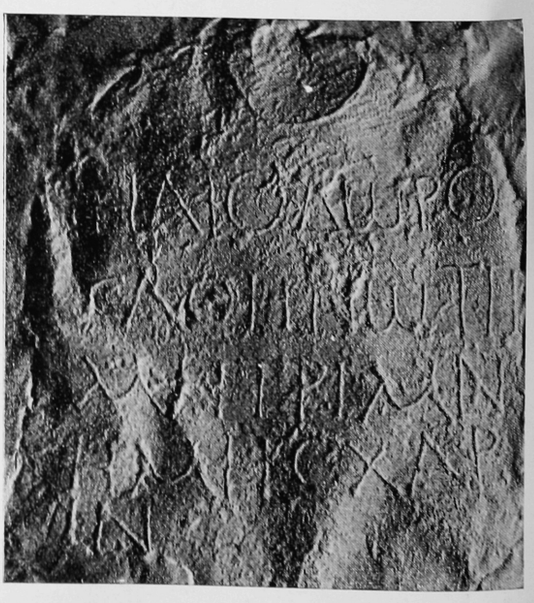

78

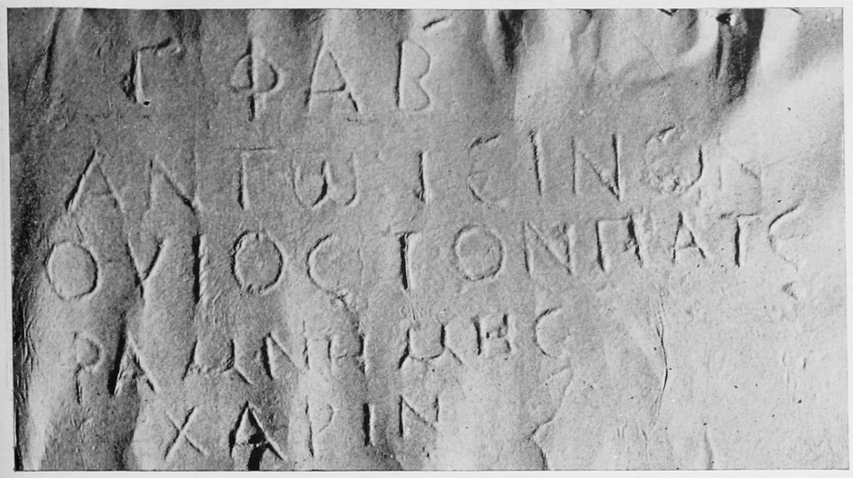

79

80

81

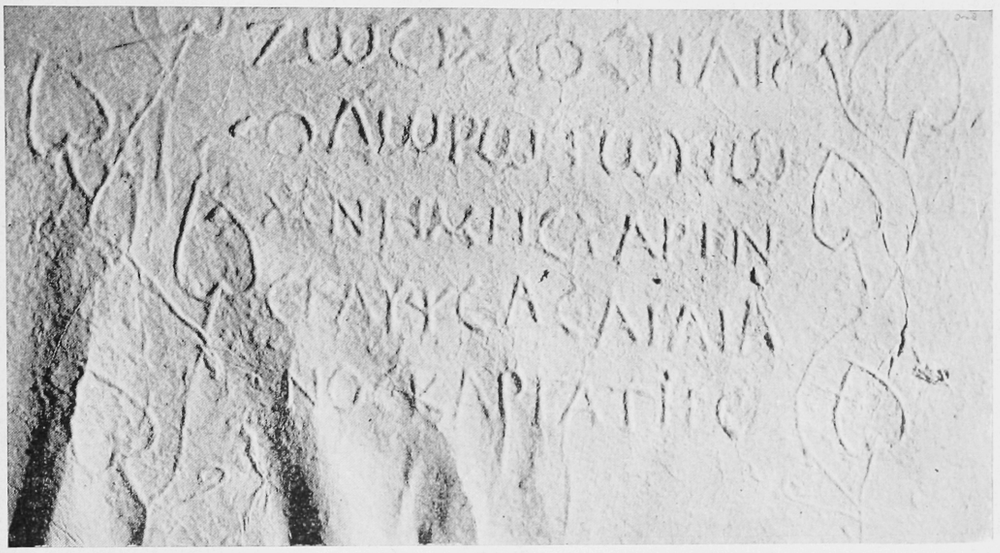

82

83

84

85

86

87

88

89

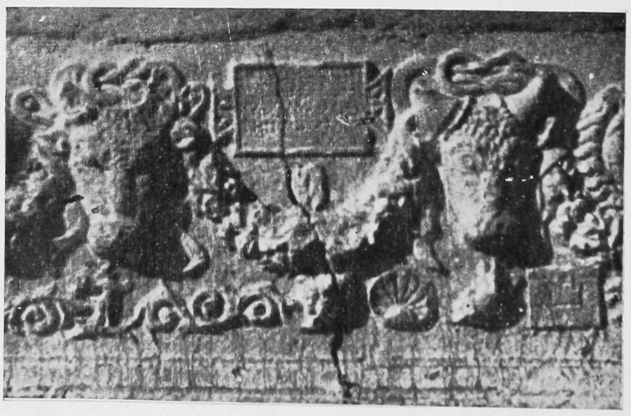

90

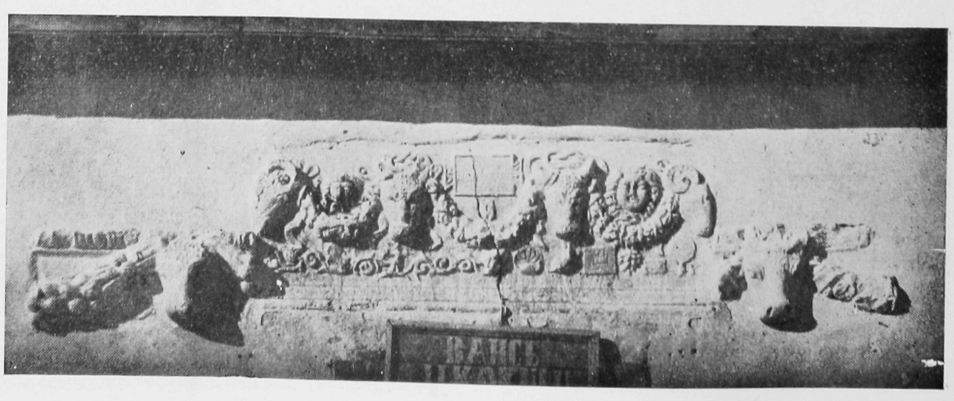

91

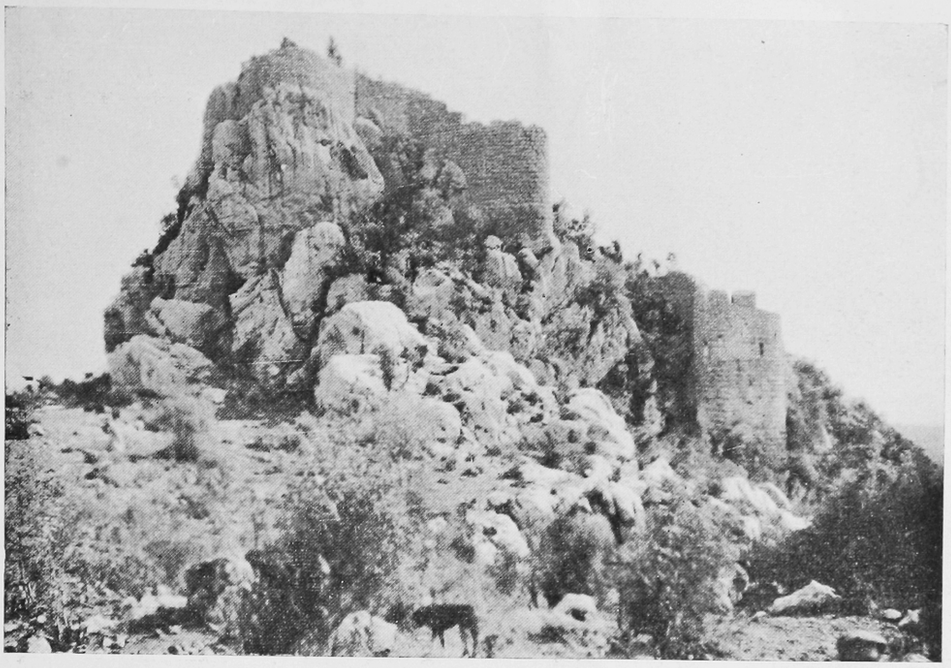

92

93

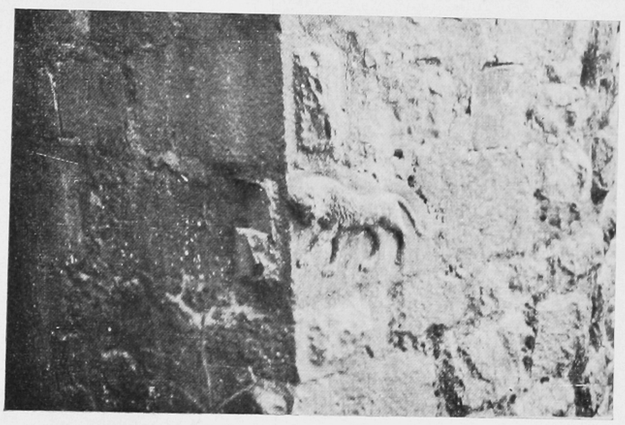

94

95

96

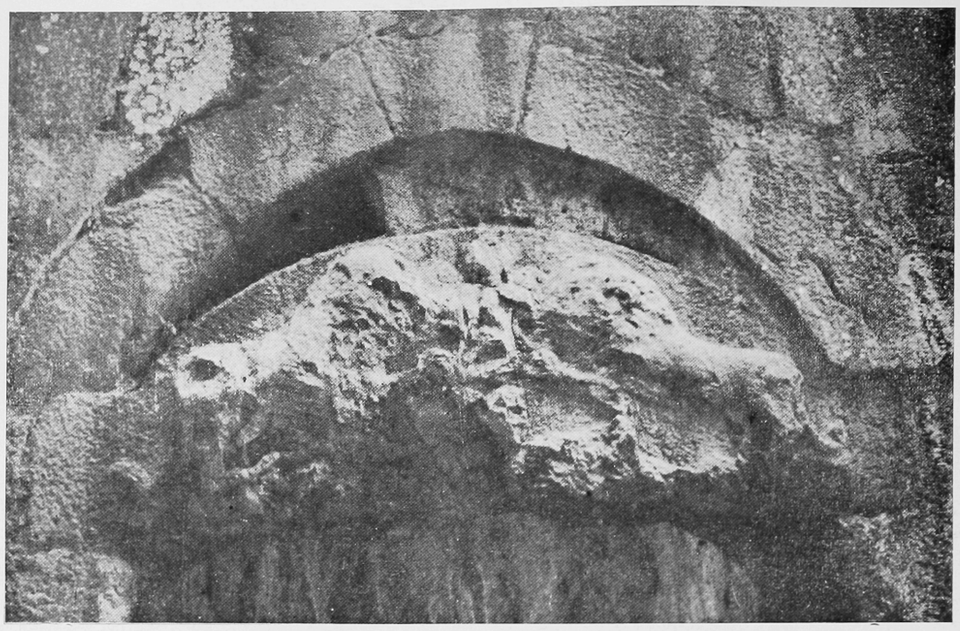

97

98

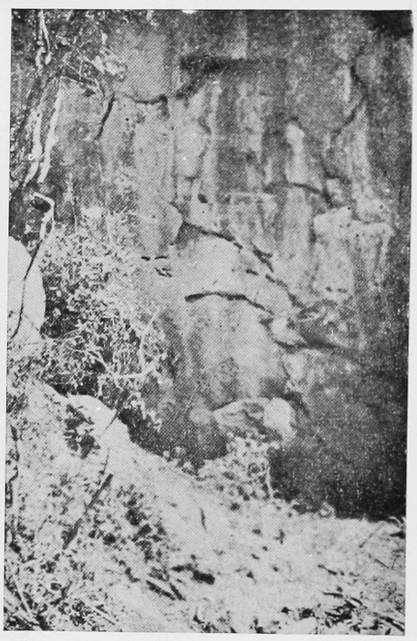

99

100

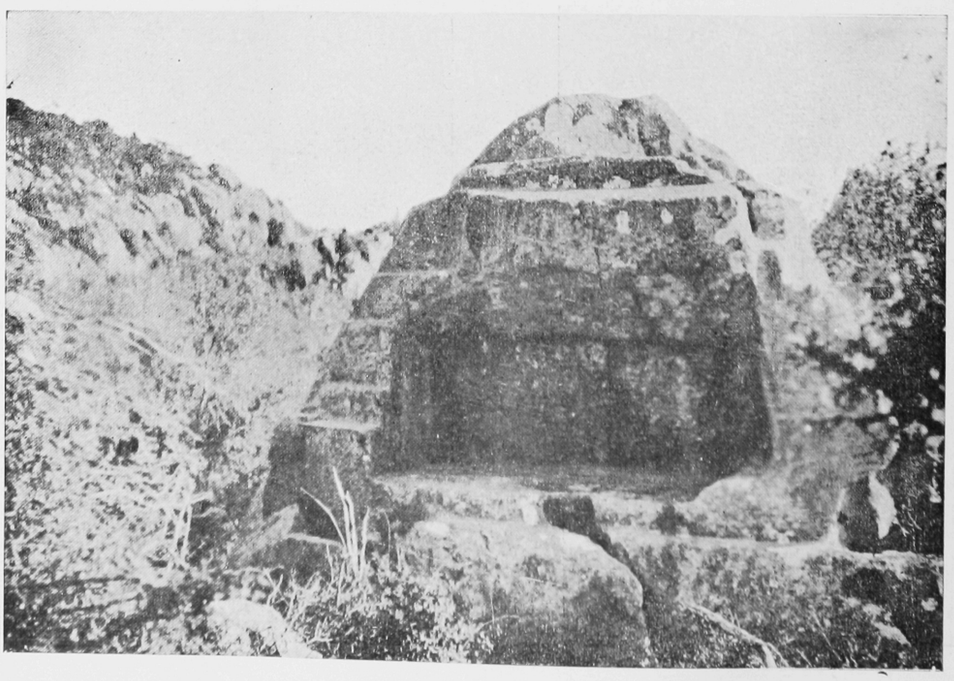

101

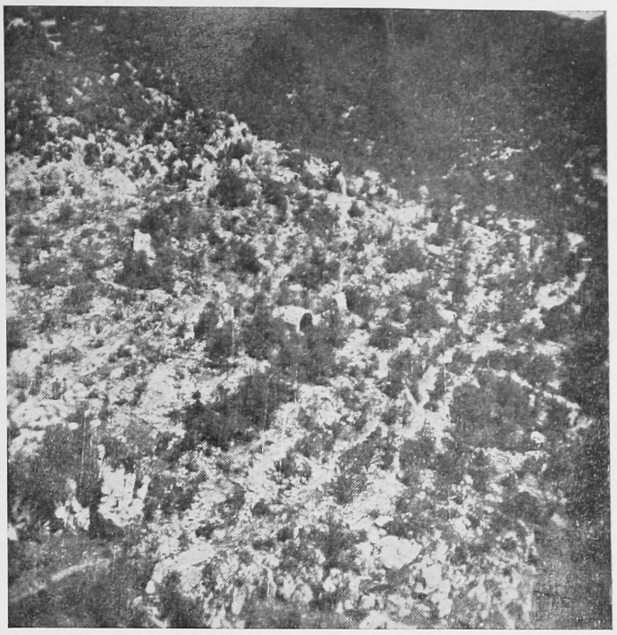

102

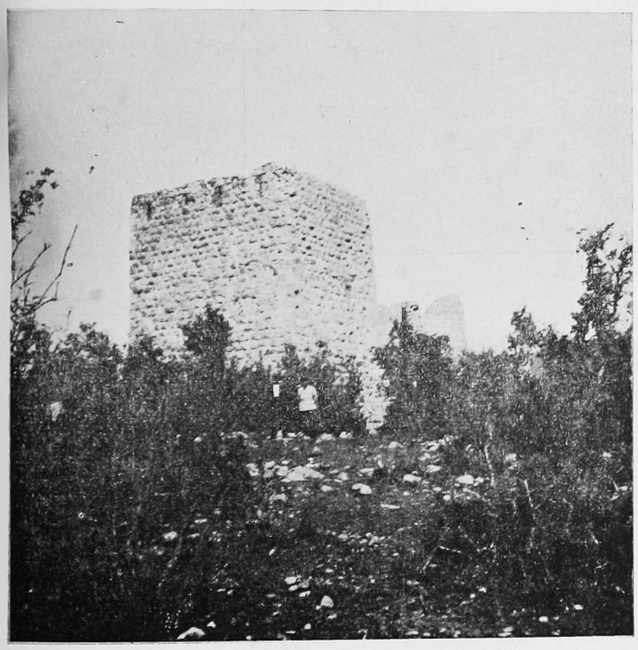

103

104

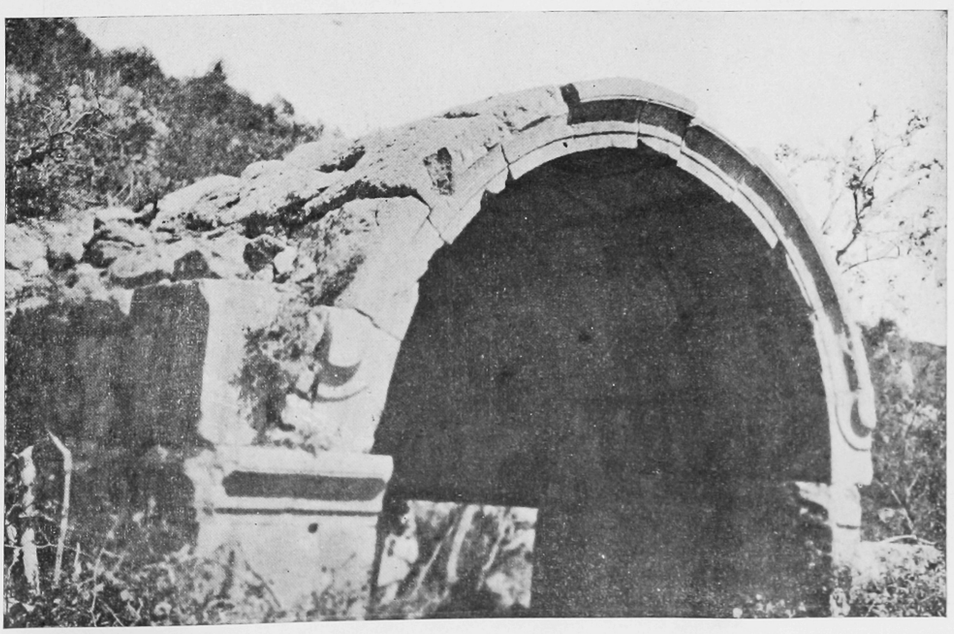

105

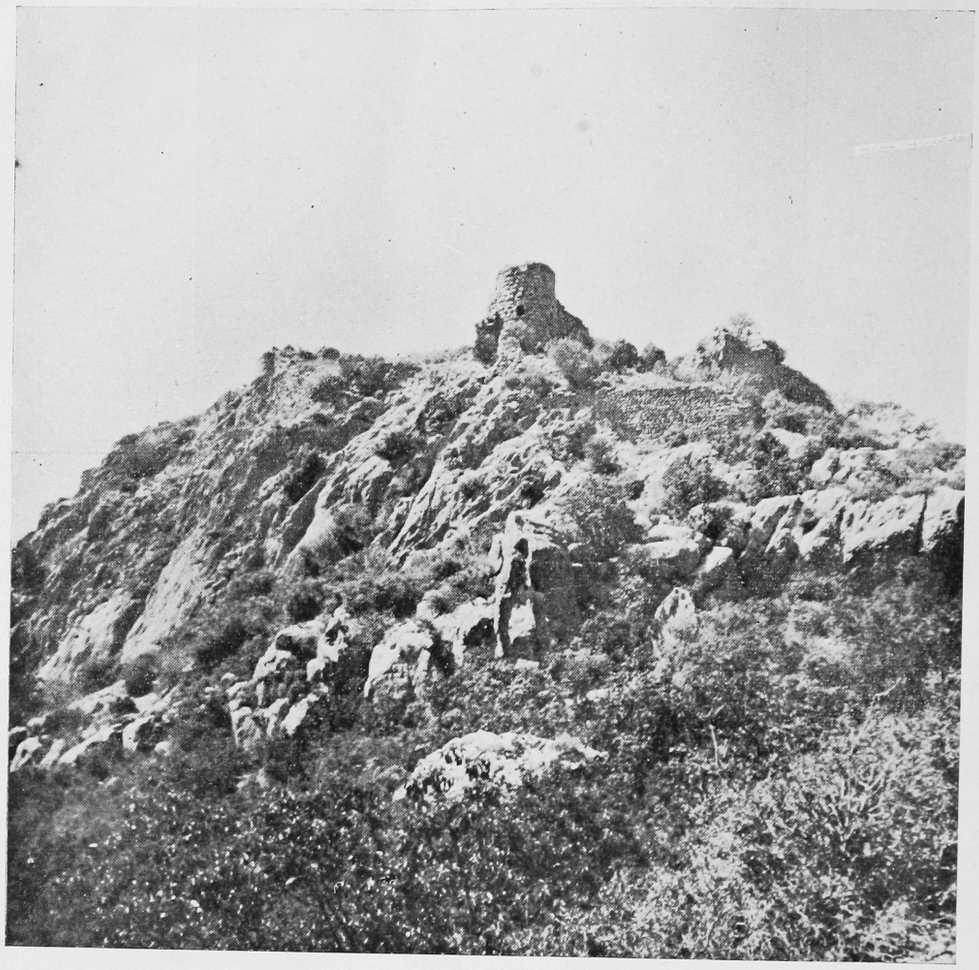

106

107

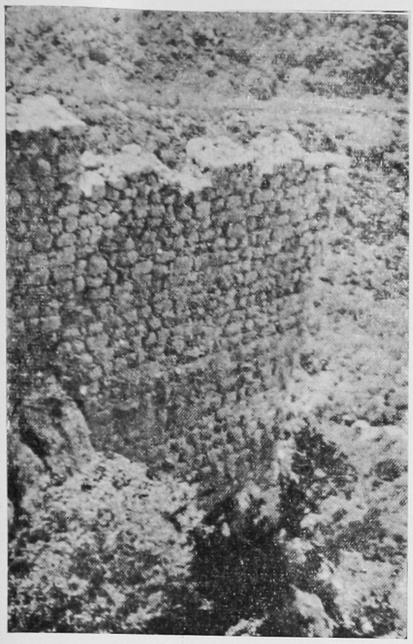

108

109

110

111

112

113

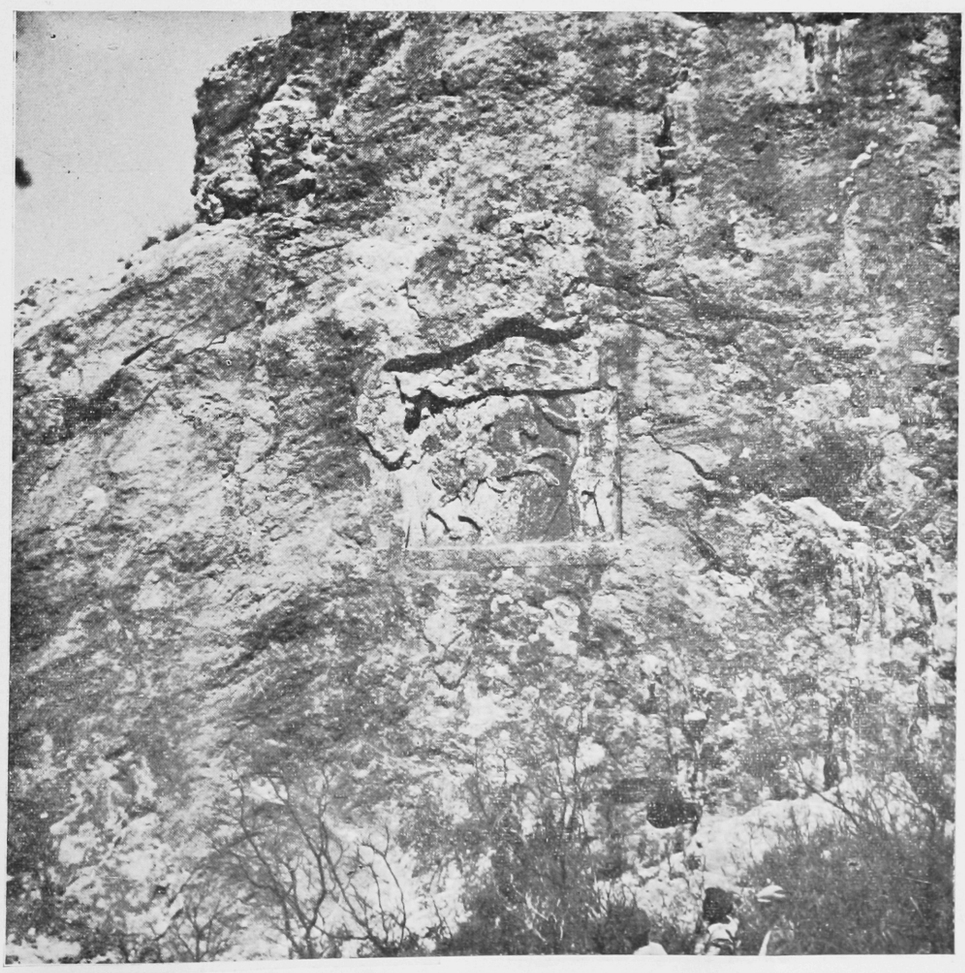

114

115

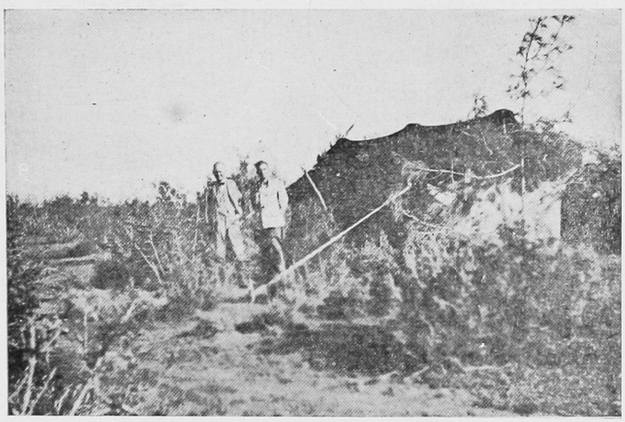

116

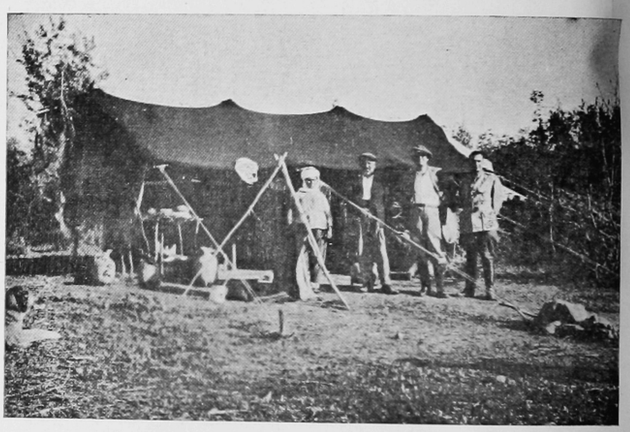

117

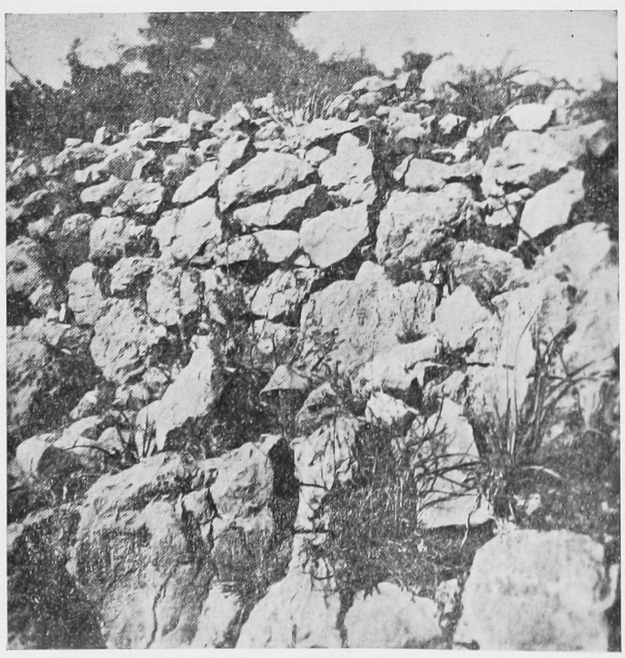

118

119

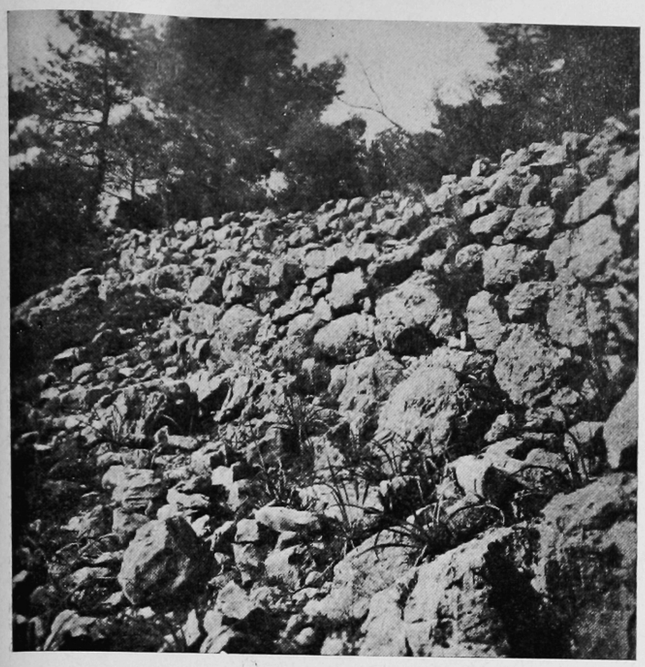

120

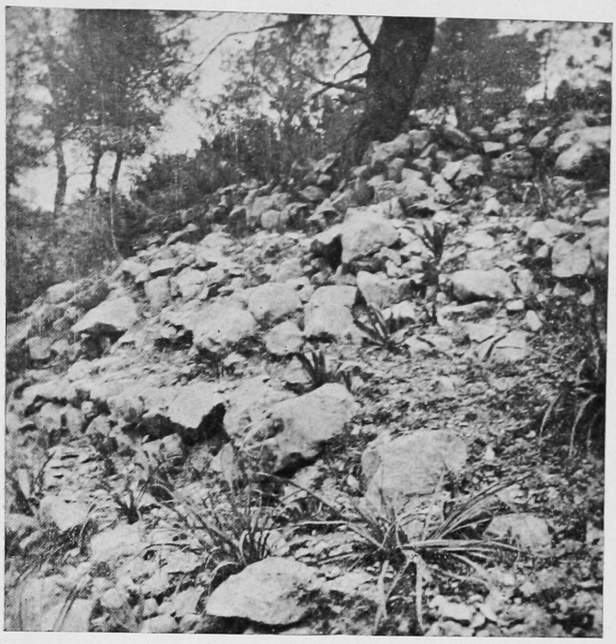

121

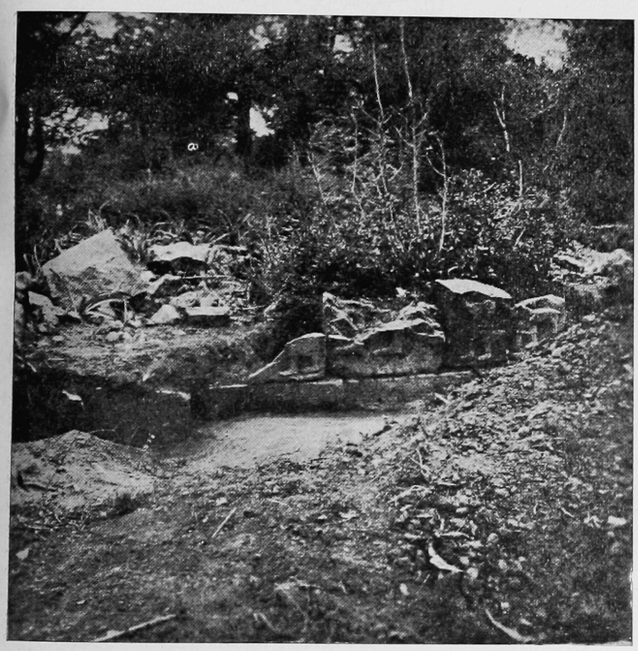

122

123

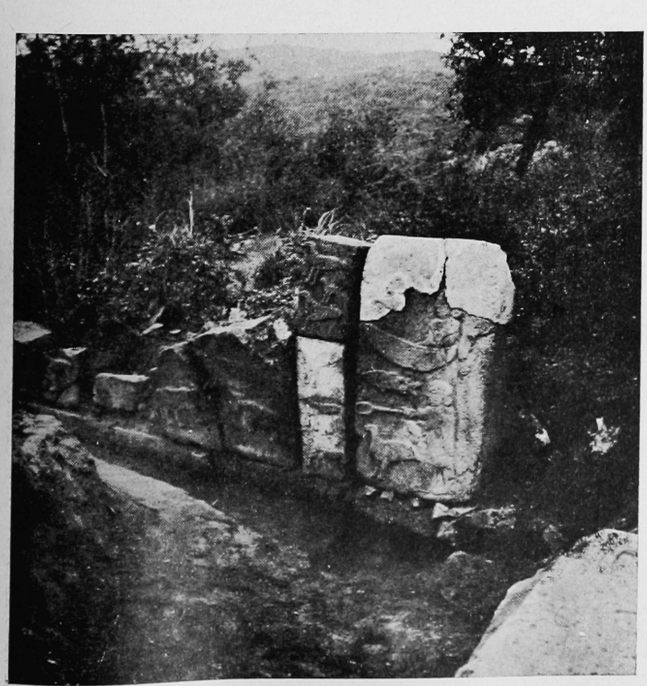

124

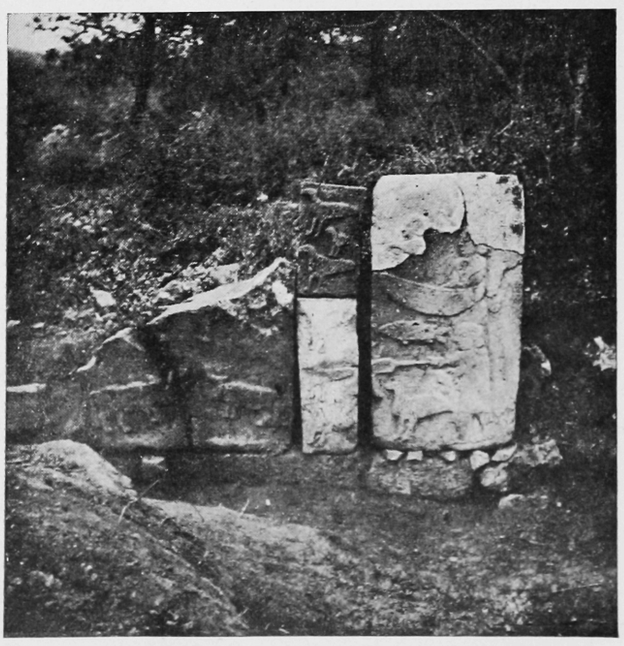

125

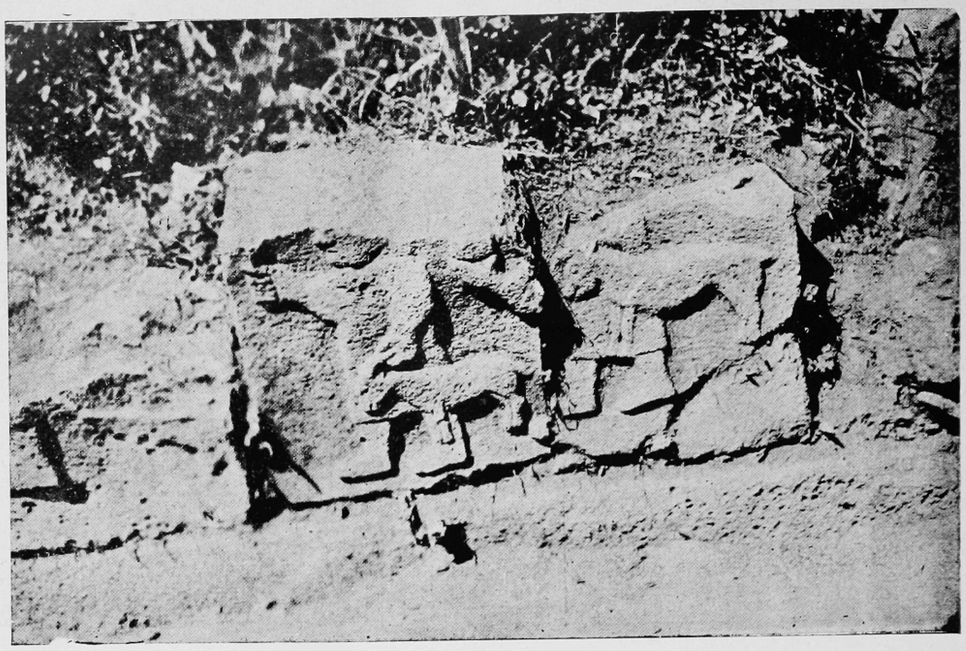

126

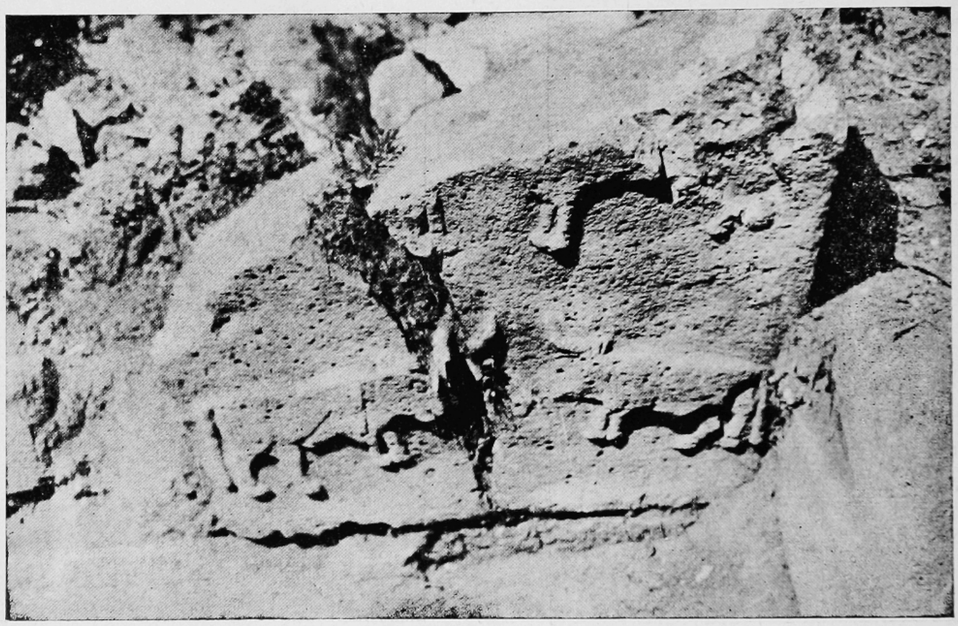

127

128

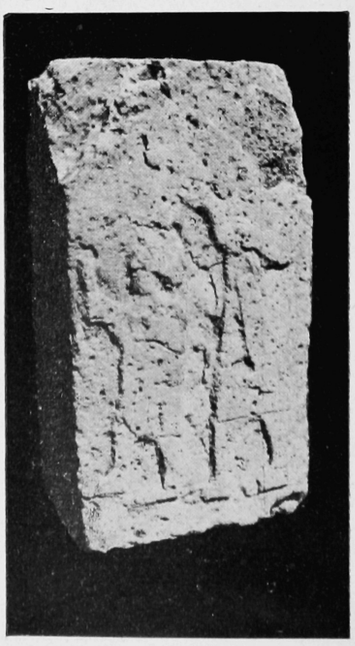

129

130

131

133

132

134

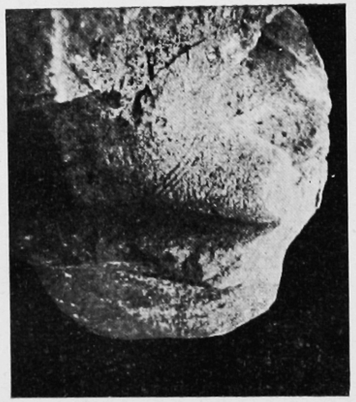

135

136

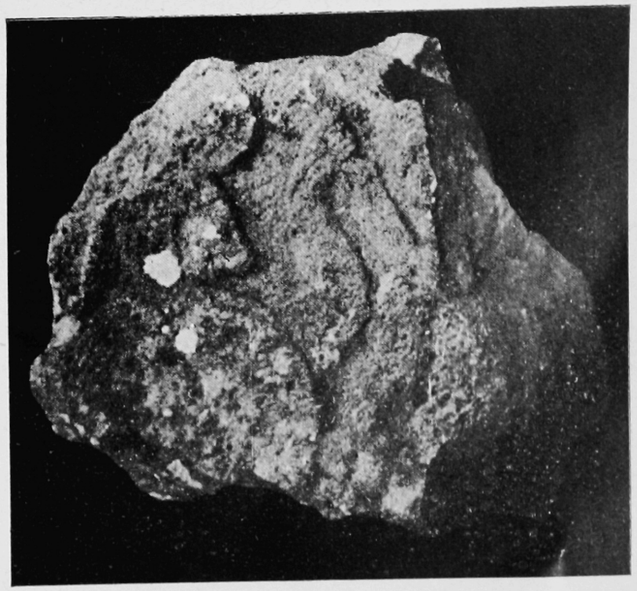

137

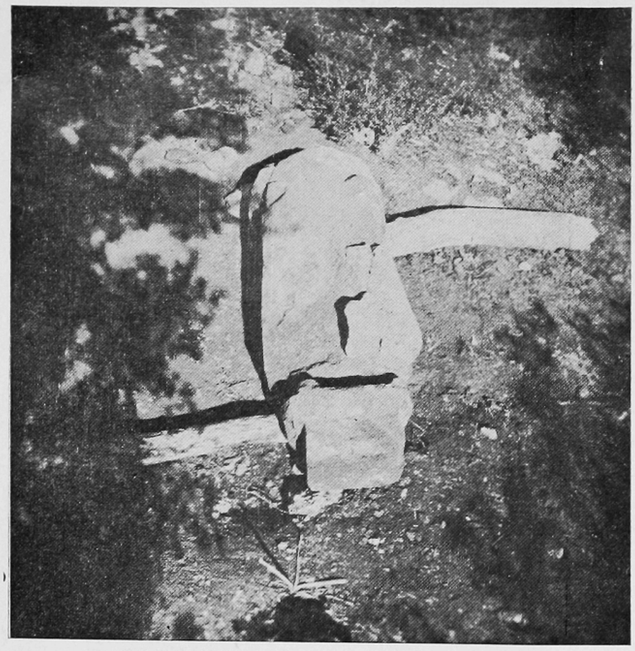

138

139

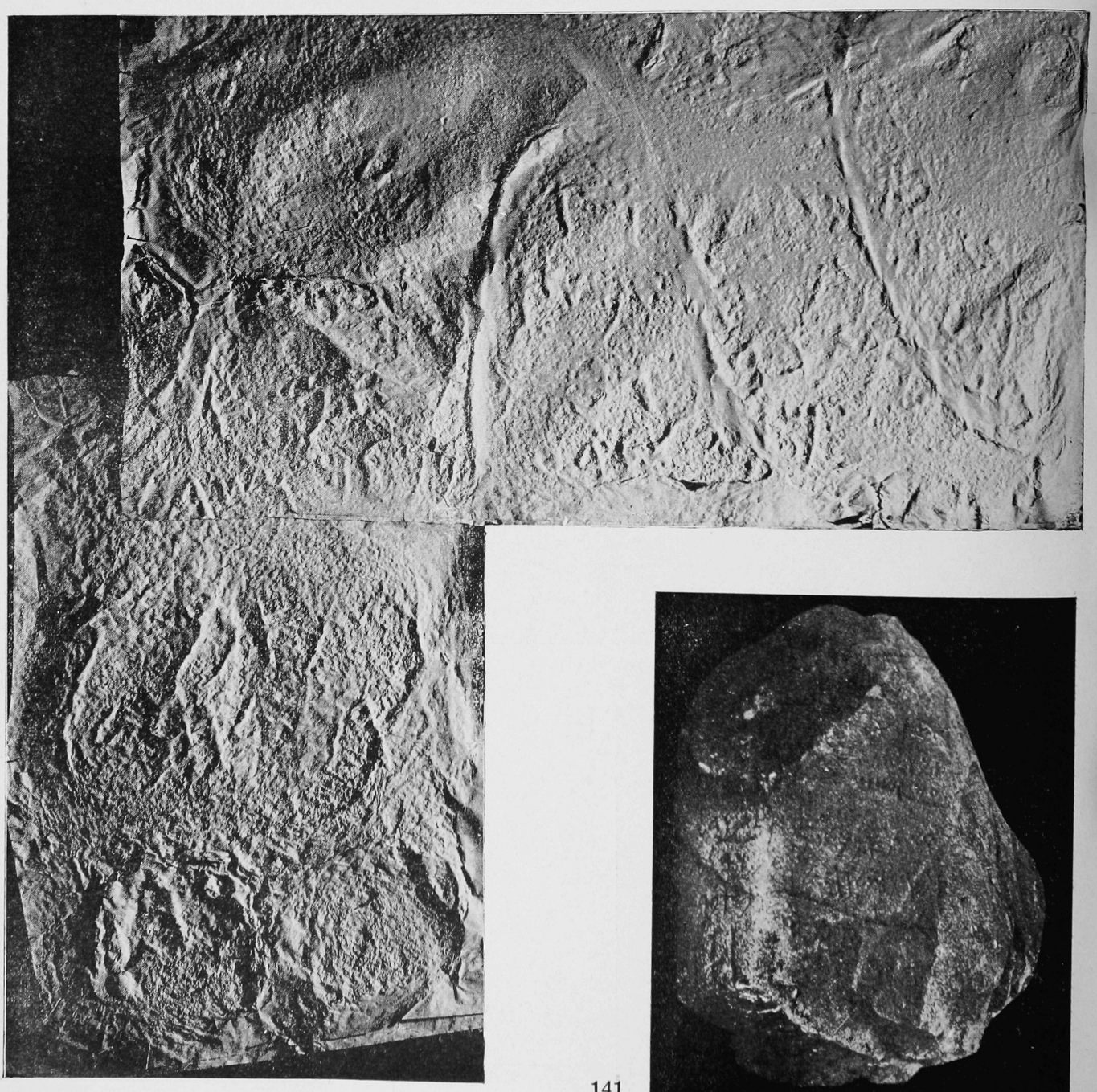

140

141

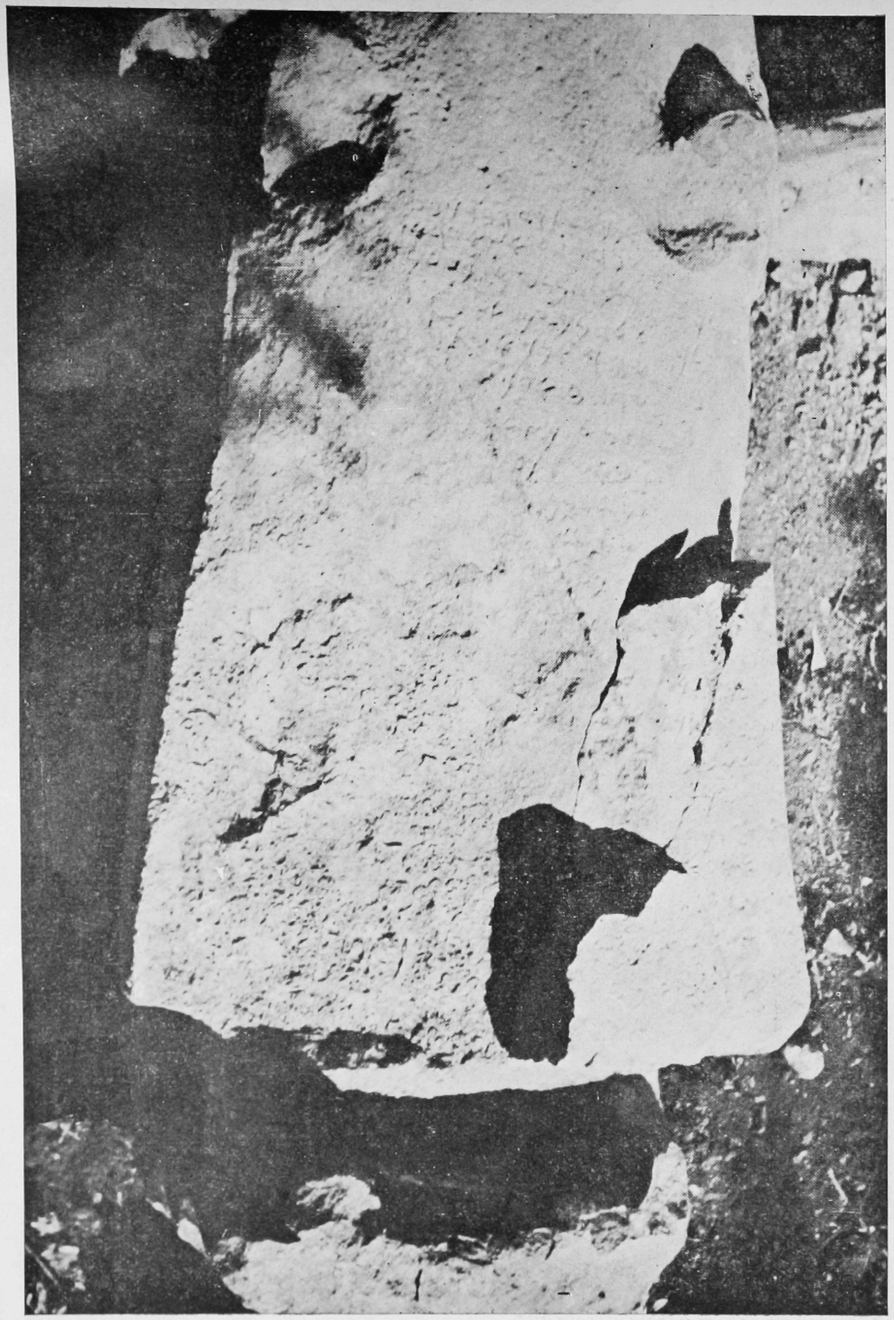

142

143

Statue col II

144

col III

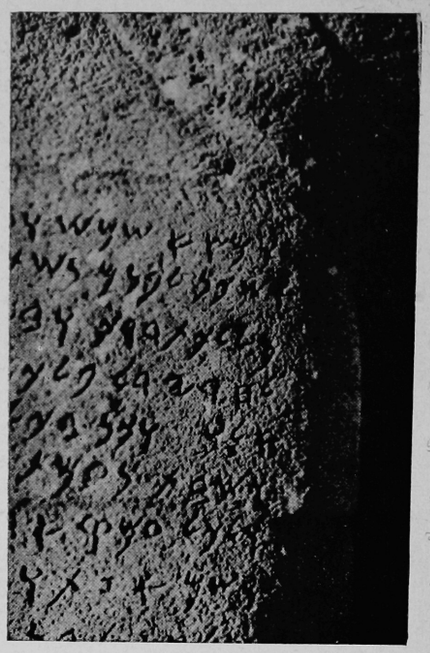

145

col II

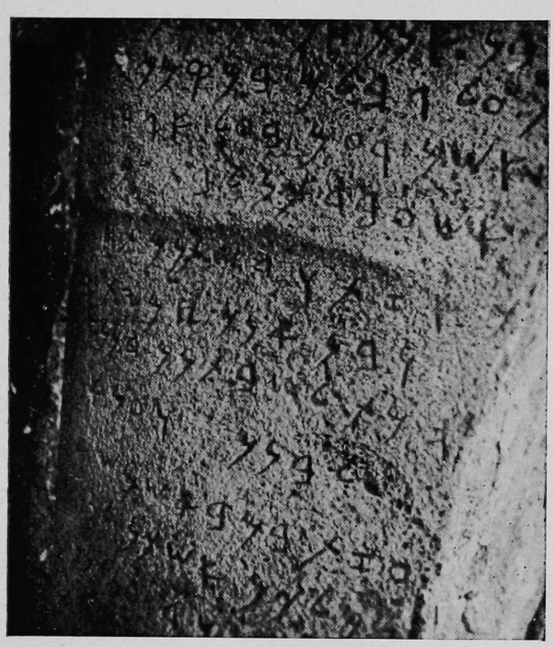

146

Col III

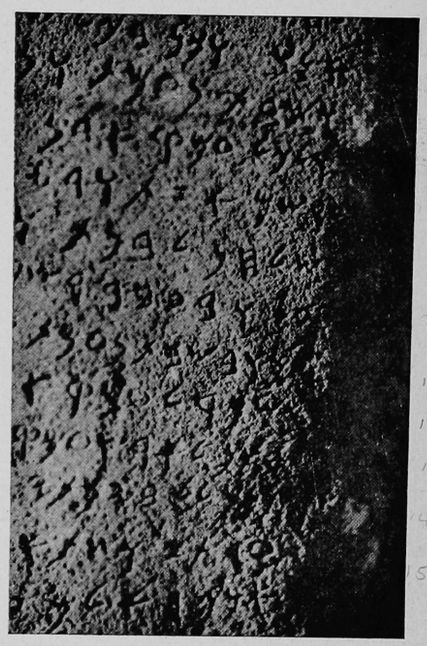

147

col III

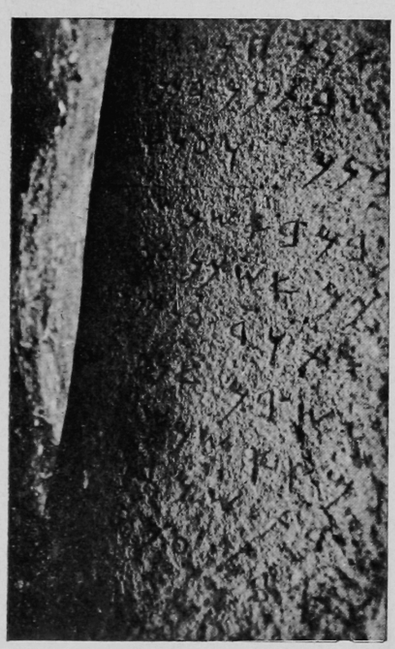

148

149

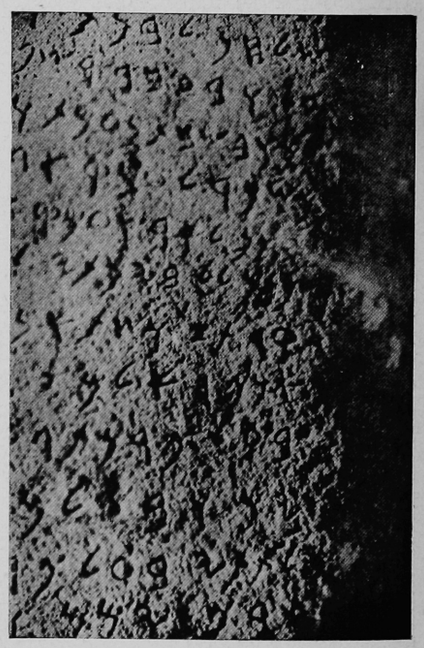

150

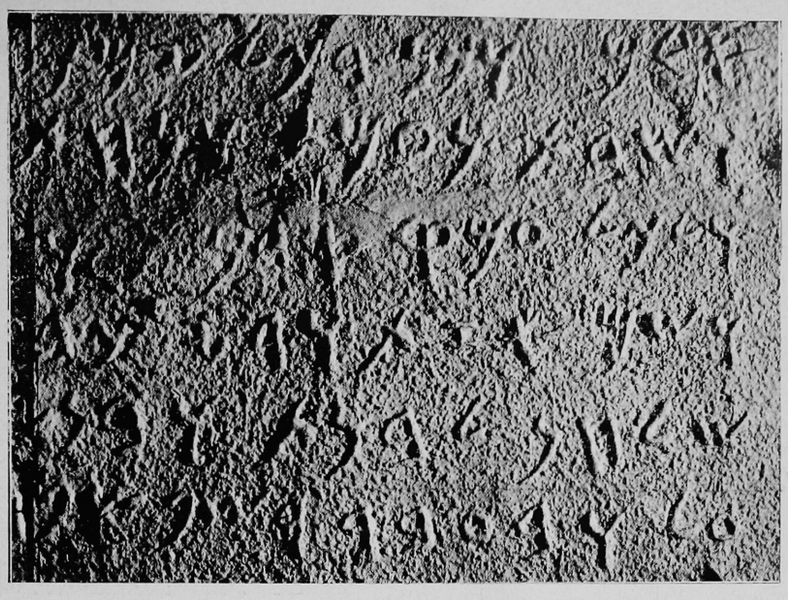

151

152

153

154

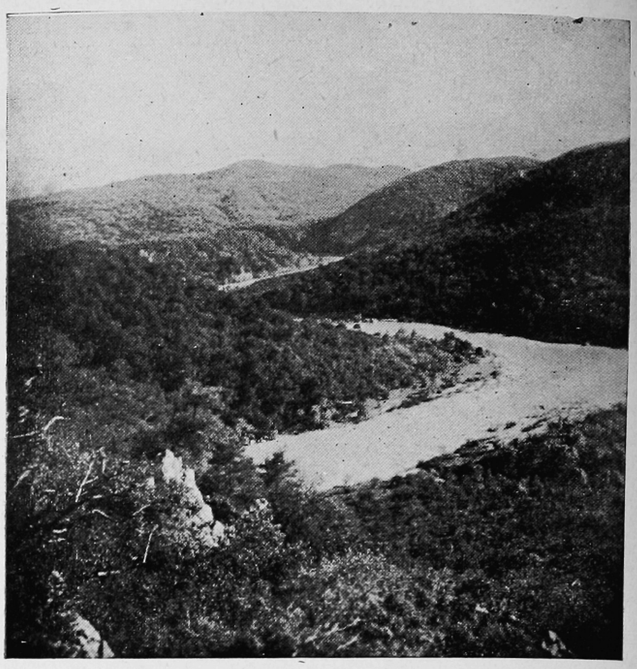

155

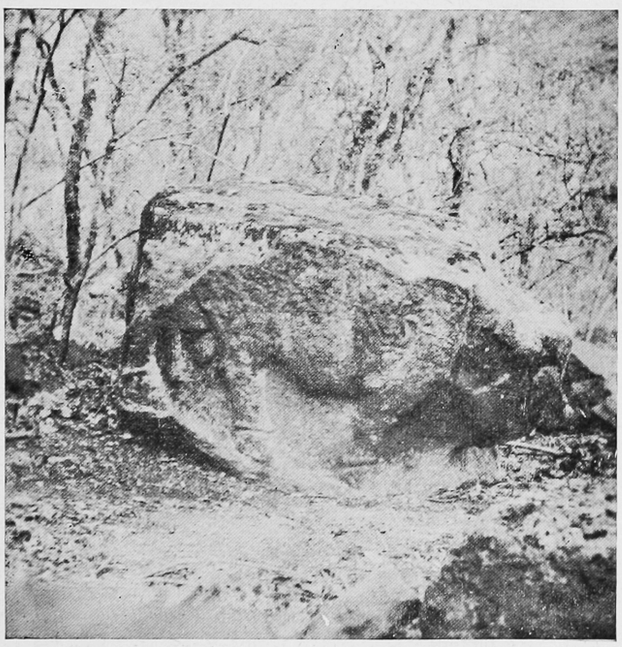

156

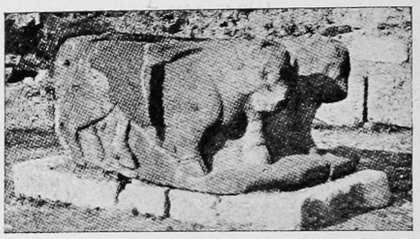

157

158

159

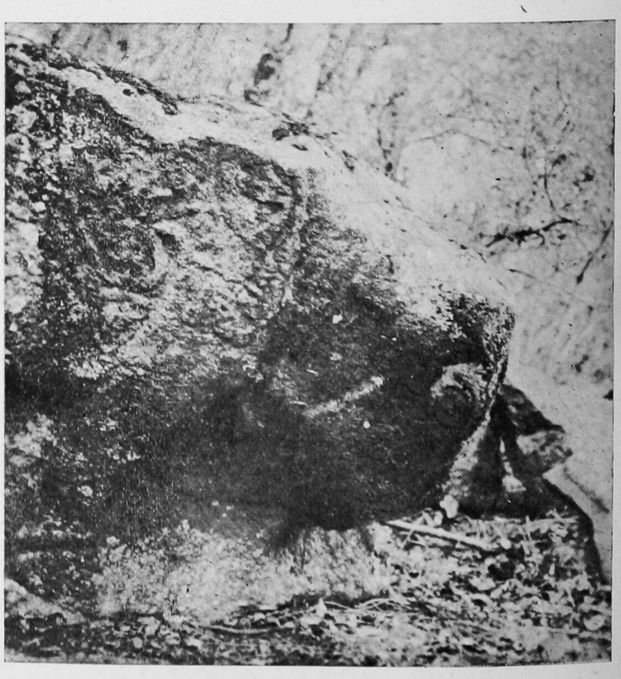

160

ΑΓΑΘΗΤΥΧΗ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΑΙΣΑΡΙ
ΚΟΜΜΟΔΩΘΕΩ
CΕΒΑCΤΩΙ
ΙΟΥΛΙΑΝΟCΑCΚΛΗΠΙΑΔΟΥ
Γ ΤΟΥΔΗΜΗΤΡΙΟΥΙΕΡΕΥC
ΤΟΥΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟC

161

Ἀγαθῇ τύχῃ·
Αὐτοκράτορι Καίσαρι
Κομμόδῳ θεῷ
Σεβαστῷ
Ἰουλιανὸς Ἀσκληπιάδου
γ. τοῦ Δημητρίου, ἱερεὺς
τοῦ Αὐτοκράτορος.

162

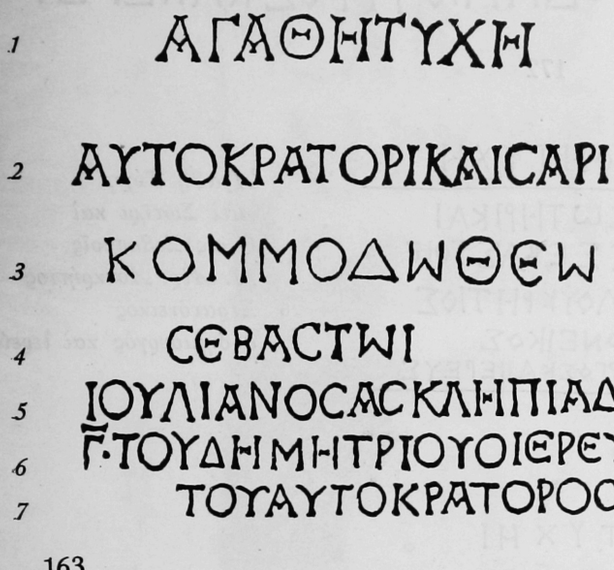

163

ΙΚΛΑΔΑΙΟC
ΙΛΛΑΡΕΙΝΗΙ
ΤΗΓΥΝΑΙΚΙΚΑΙ
ΠΟΠΙΔΙΑΝΟC
ΤΗΑΔΕΛΦΗΚΑΙ
ΔΟΜΕΤΤΙΑΗΜΝΤΗΡ
ΜΝΗΜΗCΧΡΙΝ

164

[Τ]ι. Κλ. Ἀδαῖος
Ἰλ<λ>αρείνῃ
τῇ γυναικί, καὶ
Ποπι(λ)ιανὸς
τῇ ἀδελφῇ, καὶ
Δομετ<τ>ία ἡ μ(ή)τηρ
μνήμης χ(ά)ριν.

165

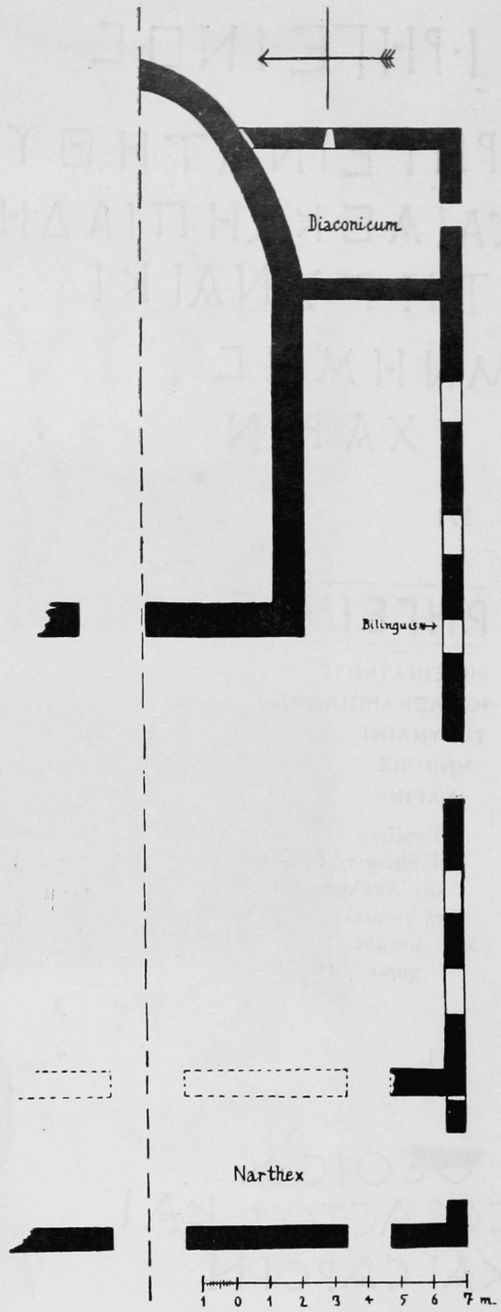

167

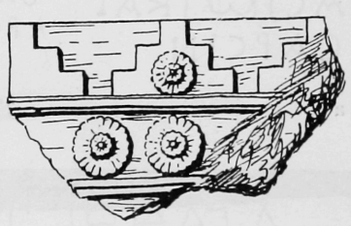

168

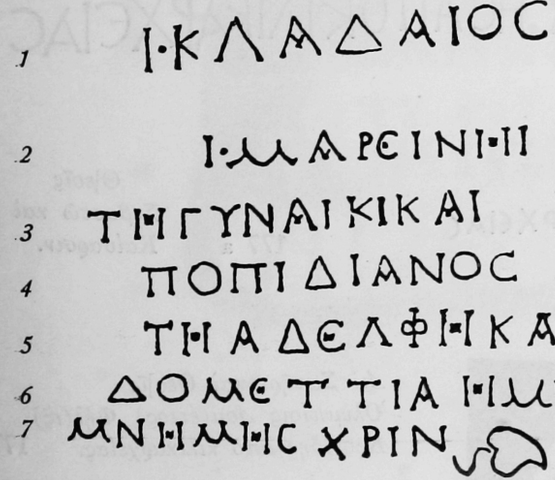

166

169 Ἀγαθῇ τύχῃ. | Αὐτοκράτορι Καίσαρι | Κομμόδῳ θεῷ | Σεβαστῷ | Ἰουλιανὸς Ἀσκληπιάδου | γ' τοῦ Δημητρίου, ὁ ἱερεὺς | τοῦ Αὐτοκράτορος.

170 [Τ]ι(βέριος) Κλ(αύδιος) Ἀδαῖος | Μαρείνωι | τῇ γυναικὶ καὶ | Ποπι[λ]ιανὸς | τῇ ἀδελφῇ καὶ | Ζομεττία ἡ μήτηρ | μνήμης χάριν.

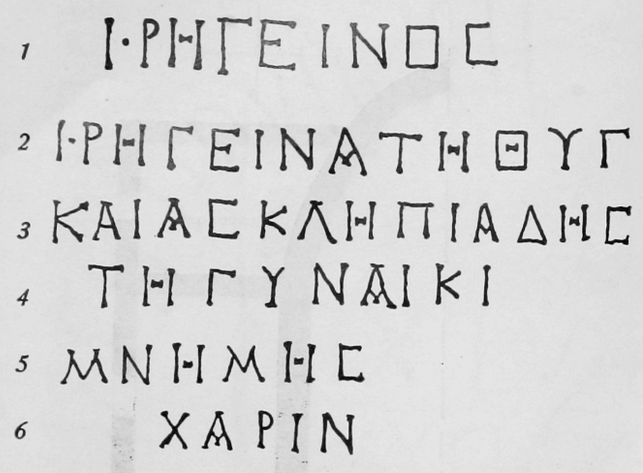

171

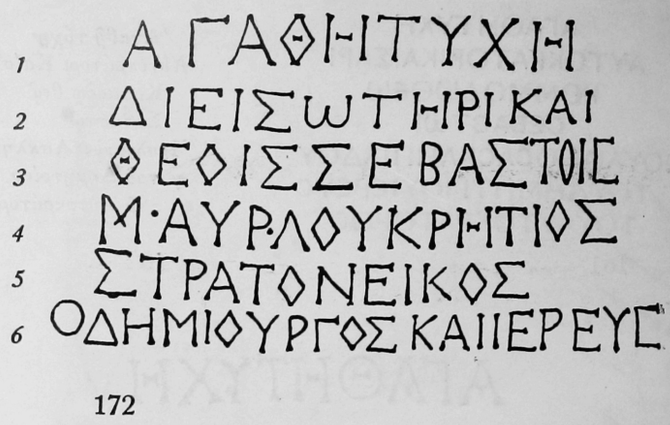

172

ΡΗΓΕΙΝΟΣ

ΡΗΓΕΙΝΑΤΗΘΥΓ
ΚΑΙΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΣ
ΤΗΓΥΝΑΙΚΙ
ΜΝΗΜΗΣ
ΧΑΡΙΝ

'Ρηγεῖνος
'Ρηγείνᾳ τῇ θυγ[ατρὶ
καὶ 'Ασκληπιάδης
τῇ γυναικὶ
μνήμης
χαριν.

174

ΑΓΑΘΗΙΤΥΧΗΙ
ΔΙΕΙΣΩΤΗΡΙΚΑΙ
ΘΕΟΙΣΣΕΒΑΣΤΟΙΣ
Μ·ΑΥΡ·ΛΟΥΚΡΗΤΙΟΣ
ΣΤΡΑΤΟΝΕΙΚΟΣ
ΟΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣΚΑΙΙΕΡΕΥΣ

'Αγαθῇ Τύχῃ
Διεὶ Σωτῆρι καὶ
Θεοῖς Σεβαστοῖς
Μ. Αὐρ. Λουκρήτιος
Στρατόνεικος
ὁ δημιουργὸς καὶ ἱερεύς.

173

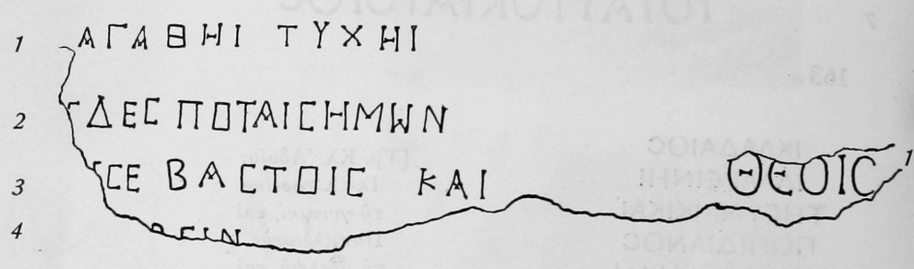

175 a 175 b

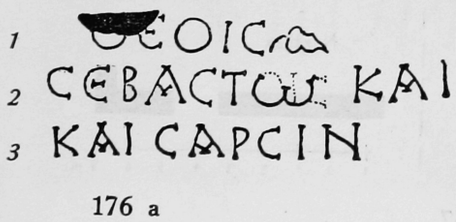

176 a

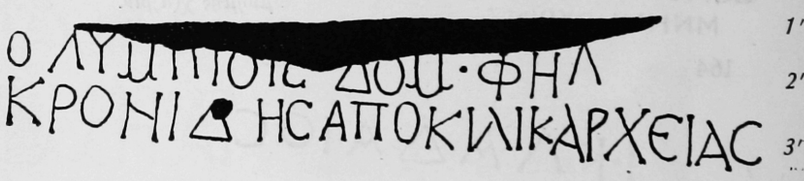

176 b

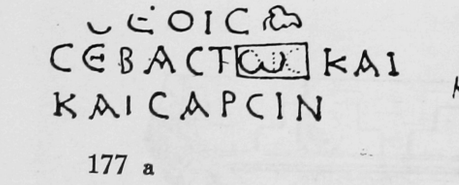

177 a

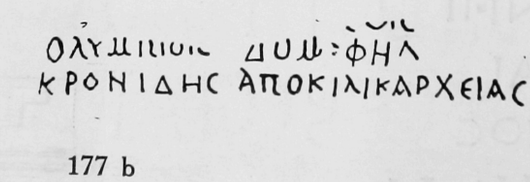

177 b

Θ]εοῖς
Σεβαστῶ καὶ
Καίσαρσιν.

177 a

Διὶ Σωτῆρι καὶ Θεο]ῖς
Ὀλυμπίοις Δομ(έτιος) Φήλ(ιξ)
Κρονίδης ἀπὸ χιλιαρχείας. 177 b

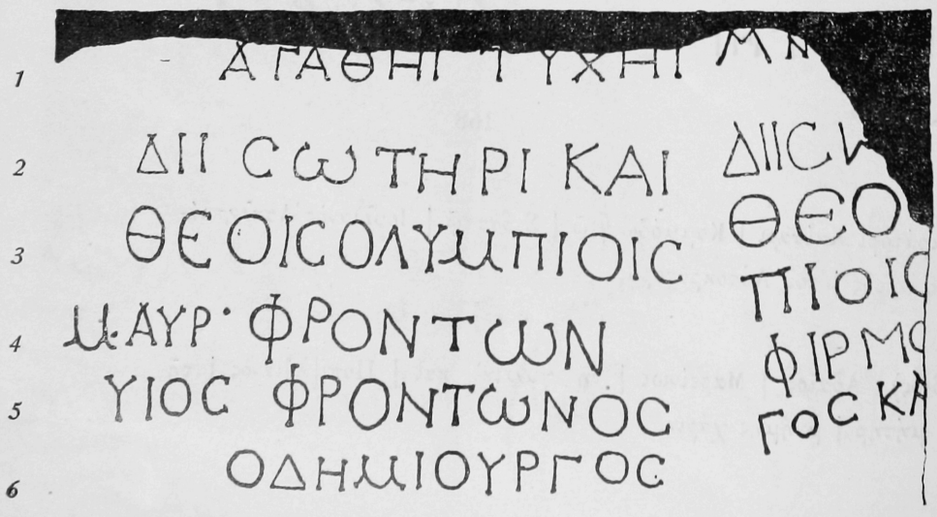

178 a 178 b

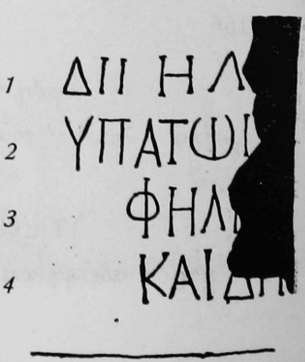

179

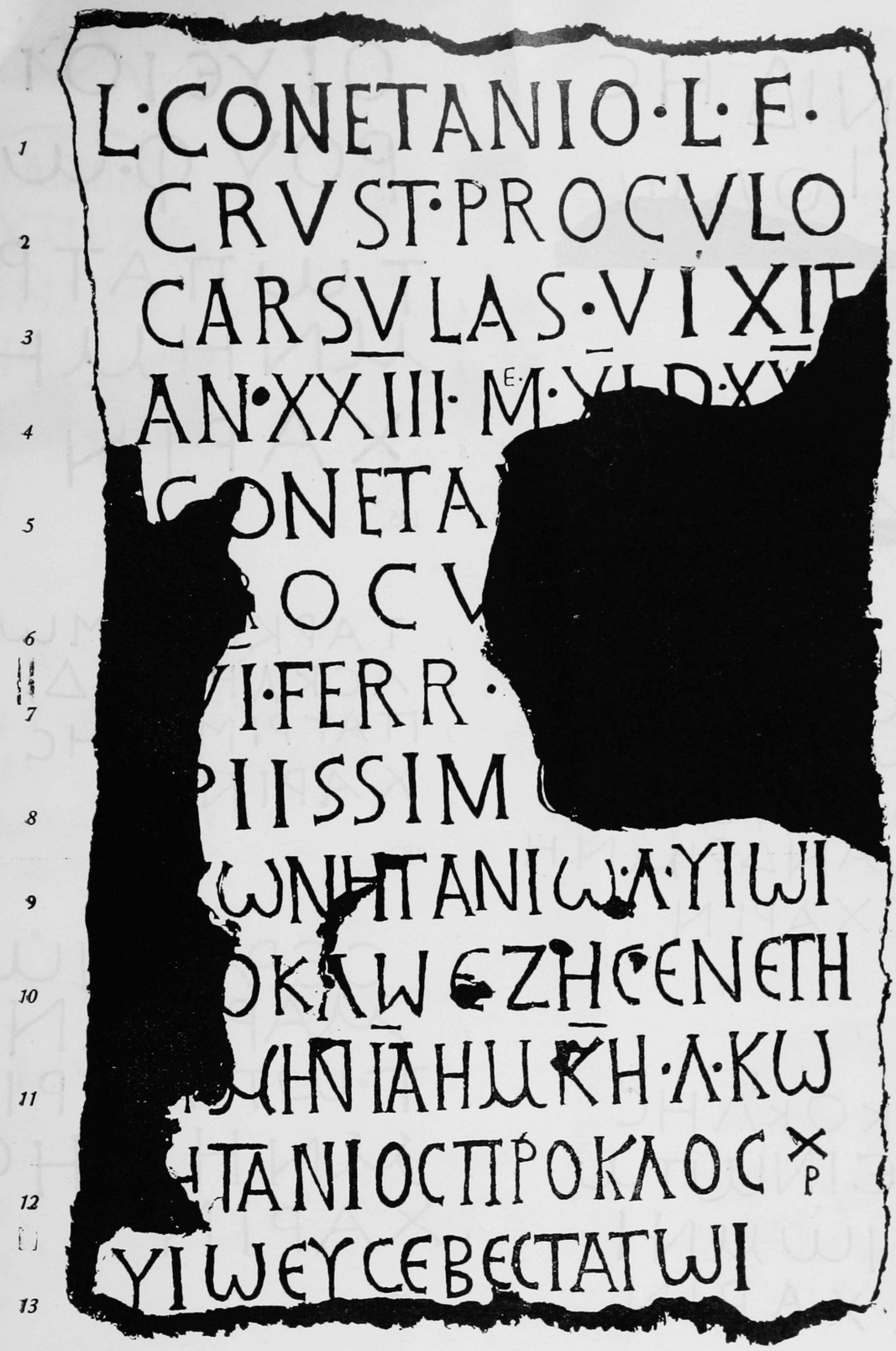

180

1 ΙΟΥΛΙΤΤΑΙΟΥΛΙΩΤΩ
2 ΑΝΔΡΙΚΑΙΙΟΥΛΙΩΤΩ
3 ΥΙΩΛΥΝΗ ΜΗCΧΑΡΙΝ

181

1 ΑΥΡ·CTPATONEIIK(!) Η
2 ?ΤΑ???ΑΝΟΥ ? ΑΥΡ·
3 ΜΟΝΤΑΝΩ [illegible]ΤΩ CΥΜ
4 ΒΙΩ ΜΝΗΜΗC ΧΑΡΙΝ

182

1 ΚΡΟΝΙΔΗC
2 ΗΛΙΟΔΩ
3

183

1 ΑΘΗΝΙωΝ
2 ΕΡΜΟΓΕΝΙ

184

1 ΟΙΥΕΙΟΙΕ
2 ΡΟΥΦω
3 ΤωΠΑΤΡΙ
4 ΜΝΗΜΗC
5 ΧΑΡΙΝ

185

1 CΟΥΒΑΙΟC
2 ΤωΑΔΕΛΦω
3 ΚΑΙΑΦΡΟΔΙΤΗ
4 ΤωΑΝΔΡΙΜΝΗ
5 ΜΗCΧΑΡΙΝ

186

1 ΤΑΡΚΟΝΔΜωΤΟC
2 ΑCΚΛΗΤΙΑΔΙ
3 ΠΑΤΡΙΜΝΗΜΗC
4 ΧΑΡΙΝ

187

1 ΝΕΙΚΟΚΛΗC
2 ΜΑΡΕΙΝωΤω
3 ΚΥρΙωΜΝΗ
4 ΜΗCΧΑΡΙΝ

188

1 CΕΡΑΠΙωΝ
2 ΜΑΡΚΙΑΝω
3 ΤωΠΑΤΡΙ
4 ΜΝΗΜΗC
5 ΧΑΡΙΝ

189

1 ΚΡΟΝΙΔΗC
2 ΖωCΑΙΜΝΗ
3 ΜΗCΧΑΡΙΝ

190

(!)
1 ΗΑΙΟΔωΡΟ
2 CΑΘΗΝωΤΗ
3 ΜΗΤΡΙΜΝ
4 ΗΜΗCΧΑΡ
5 ΙΝ

191

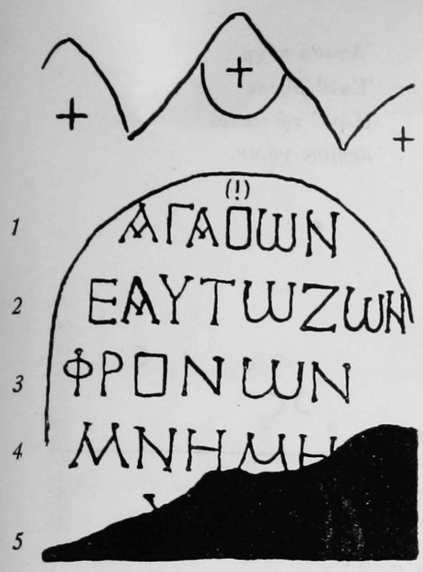

192

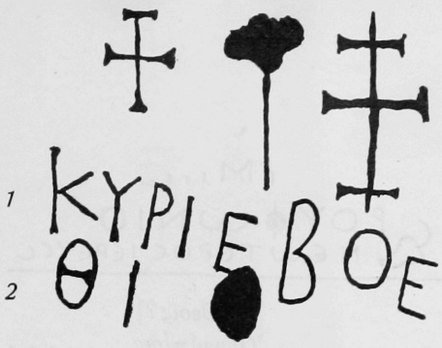

193

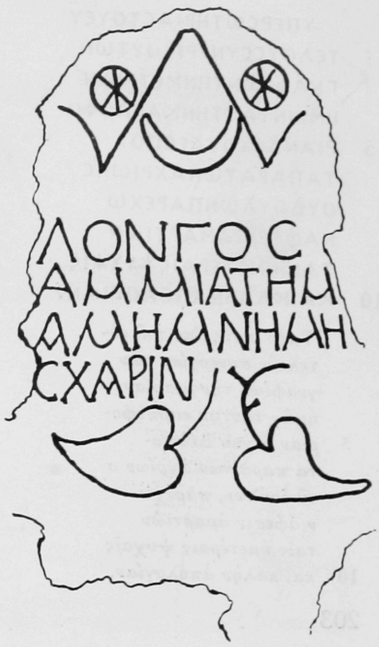

194

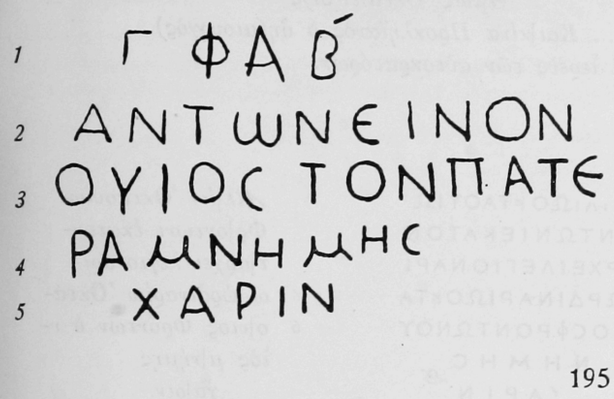

195

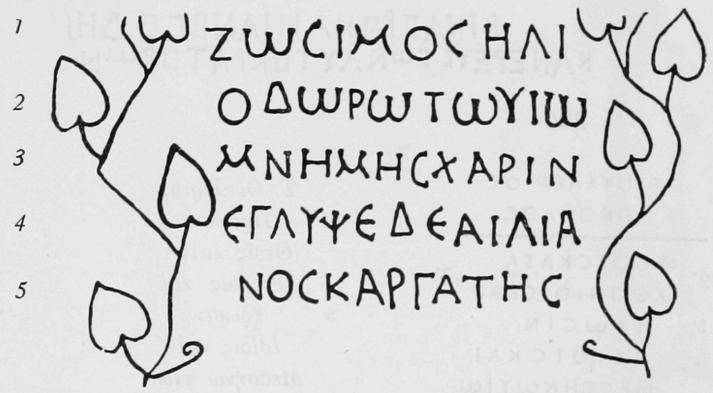

196

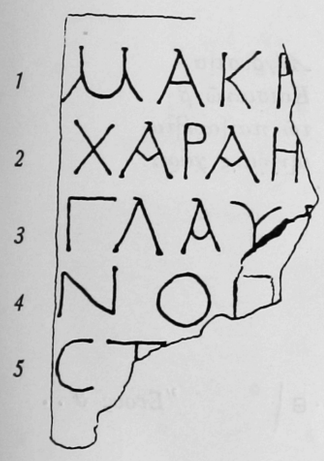

197

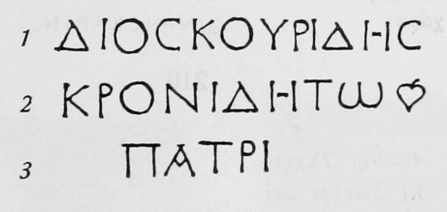

198

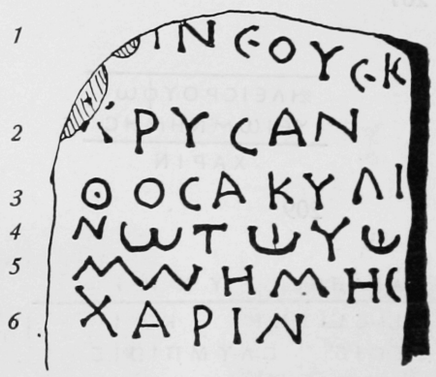

199

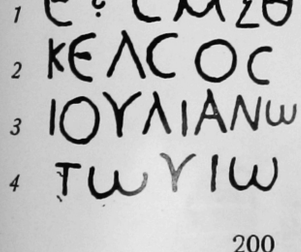

200

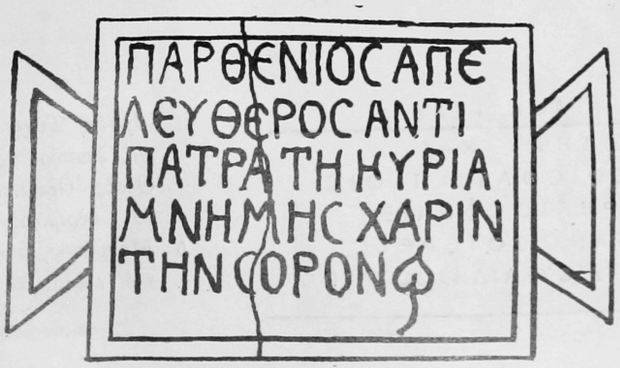

201

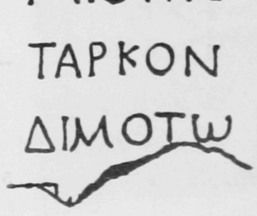

202

ΥΠΕΡCΩΤΗΡΙΑCΤΟΥΕΥ
ΤΕΛΟΥCCΥΝΕΡΓΙΟΥΤΩΝ
ΓΝΑΦΕΩΝΤΗΝΜΕΤΡΙΑΝ
ΗΜΩΝΤΑΥΤΗΝΚΑΡΠΟΦΟ
ΡΙΑΝΔΕΧΟΥΔΕCΠΟ
ΤΑΠΑΡΑΤΩΝΑΧΡΙΩΝC
ΟΥΔΟΥΛΩΝΠΑΡΕΧΩ
ΝΑΦΕCΙΝΑΜΑΡΤΙΩΝ
ΤΑΙCΗΜΕΤΕΡΑΙCΨΥΧΑΙC
ΚΑΙΚΑΛΗΝΑΠΟΛΟΓΙΑΝ

Ὑπὲρ σωτηρίας τοῦ εὐ-
τελοῦς συνεργίου τῶν
γναφέων τὴν μετρίαν
ἡμῶν ταύτην καρποφο-
ρίαν δέχου Δέσποτα παρὰ τῶν ἀχρίων σ-
οῦ δούλων, παρέχων ἄφεσιν ἁμαρτιῶν
ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς
καὶ καλὴν ἀπολογίαν.

203

ΑΓΑΘΗΤΥΧΗ
ΕΠΙΘΥΜΗΤΟC
ΠΕΡCΙΤΩΠΑΤΡΙ
ΜΝΗΜΗCΧΑΡΙΝ

Ἀγαθῇ τύχῃ.
Ἐπιθύμητος
Περσῖ τῷ πατρὶ
μνήμης χάριν.

204

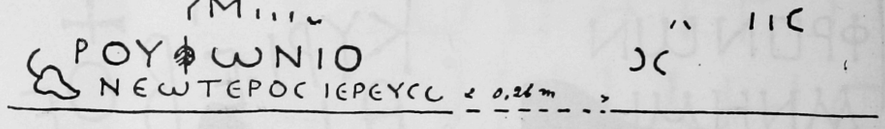

[Θεοῖς?]
Ὀλ]υμ[πίοις . . . . .]ης
Ῥουφώνιο[ς . . . . .]ος
νεώτερος, ἱερεὺς ο . . . . . .

205

ΕΠΙCΟΛΥΜΠΙC
ΚΙΝΑΠΡΟΚΛΗΙΑΝΟCΟ ΔΗΜ
ΚΑΙΙΕΡΕΥCΤΩΝΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ

Θ]εοῖς Ὀλυμπί(οι)ς
. . . . Και]κίνα Προκληϊανὸς ὁ δη(μιουργὸς)
καὶ ἱερεὺς τῶν αὐτοκρατόρων.

206

Τ·ΟΥΑΛΕΡΙΟC
ΠΡΟΚΛΟC

ΘΕΟΙCΚΑΤΑ
ΧΘΟΝΙΟΙCΚΑΙ
ΗΡΩCΙΝ
ΙΔΙΟΙCΚΑΙ
ΜΕCCΗΝΩΥΙΩ

Τ. Οὐαλέριος
Πρόκλος
Θεοῖς κατα-
χθονίοις καὶ
ἥρωσιν
ἰδίοις καὶ
Μεσσήνῳ υἱῷ.

207

ΑΙΛΙΩΟΚΤΑΟΥΙΩ
ΟΝΤΩΝΙΕΚΑΤΟΝ
ΤΑΡΧΕΙΛΕΓΙΟΝΑΡΙ
ΩΩΡΔΙΝΑΡΙΩΟΚΤΑ
ΥΙΟCΦΡΟΝΤΩΝΟΥ
ΝΗΜΗC
ΧΑΡΙΝ

Αἰλ]ίῳ Ὀκταουίῳ
Φρ]όντωνι ἑκατον-
τ]άρχει λεγιοναρί-
ῳ ὡρδιναρίῳ Ὀκτά-
ο]υιος Φρόντων ὁ υ-
ἱὸς μ]νήμης
χά]ριν.

208

ΗΛΕΙCΡΟΥΦΩ
ΥΕΙΩΜΝΗΜΗC
ΧΑΡΙΝ

Ἥλεις Ῥούφω
ὑ]ειῶ μνήμης
χάριν.

209

ΑΥΓΟΥCΤΑ
ΚΑΙCΙΑΝΩΒ
ΤΩΠΑΝΜΙCΤΩ
ΜΝΗΜΗCΧΑΡΙΝ

Αὐγουστ[α
Καισιανῶ β̄
τῶ παν[αρέ]τω
μ[ν]ήμης χάριν.

210

ΑΓΑΘΗΙ ΤΥΧΗΙ
ΔΙΙCΩΤΗΡΙ ΚΑΙ
ΘΕΟΙC ΟΛΥΜΠΙΟΙC
ΦΛ'ΑΝΤΙΟΧΙΑΝΟCΟCΚΑΙΕΥCΕΒΙΟC
ΟΙΕΡΕΥCΚΑΙΔΗΜΙΟΥΡΓΟC
ΕΚΤΩΝ ΙΔΙΩΝ

Ἀγαθῇ Τύχῃ
Διὶ Σωτῆρι καὶ
Θεοῖς Ὀλυμπίοις
Φλ. Ἀντιοχιανὸς ὁ καὶ Εὐσέβιος
ὁ ἱερεὺς καὶ δημιουργὸς
ἐκ τῶν ἰδίων.

ΕΤΟΥC·Β

Ἔτους β̄ . .

211 a

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΔΙΙCΩΤΗΡΙ ΚΑΙ
– ΘΕΟΙCΟΛΥΜΠΙΟΙC
Μ ΑΥΡΗΛΙΟCΦΗΛΙΞ
ΜΟΝΤΑΝΟCΟΙΕΡΕΥC
ΤΟΥΚΥΡΙΟΥΚΑΙΔΗΜΙΟΥΡΓΟC

Ἀγαθῇ Τύχῃ
Διὶ Σωτῆρι καὶ
Θεοῖς Ὀλυμπίοις
Μ. Αὐρήλιος Φῆλιξ
Μοντᾶνος, ὁ ἱερεὺς
τοῦ κυρίου καὶ δημιουργός.

211 b

212

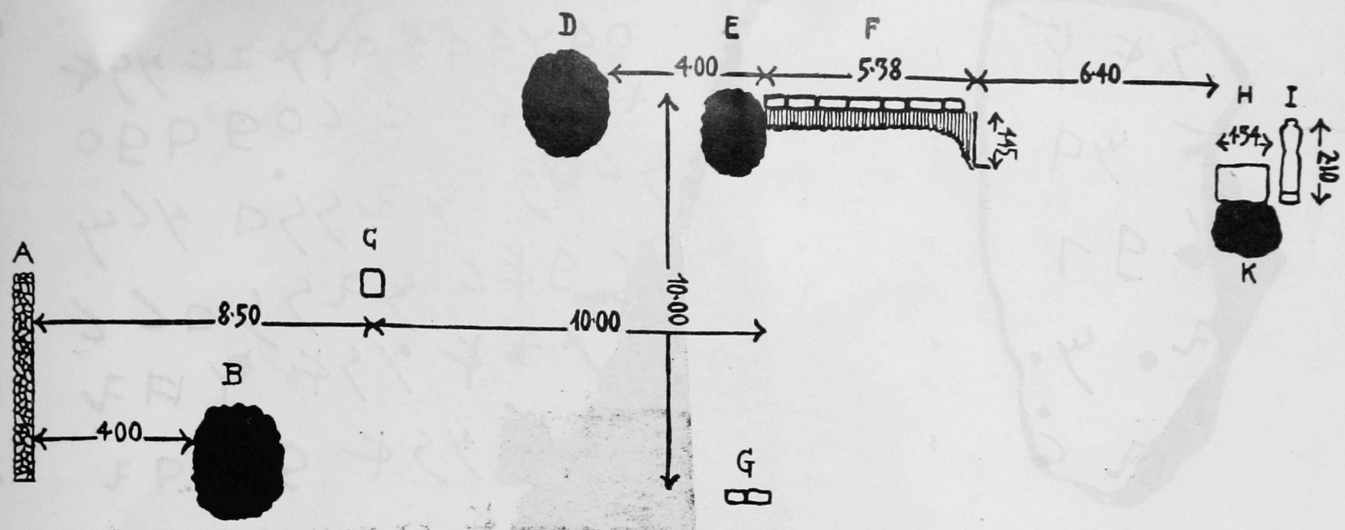
D
E
F
4·00
5·38
6·40
H
I
1·54
2·10
1·45
K
A
C
8·50
10·00
10·00
B
4·00
G

213

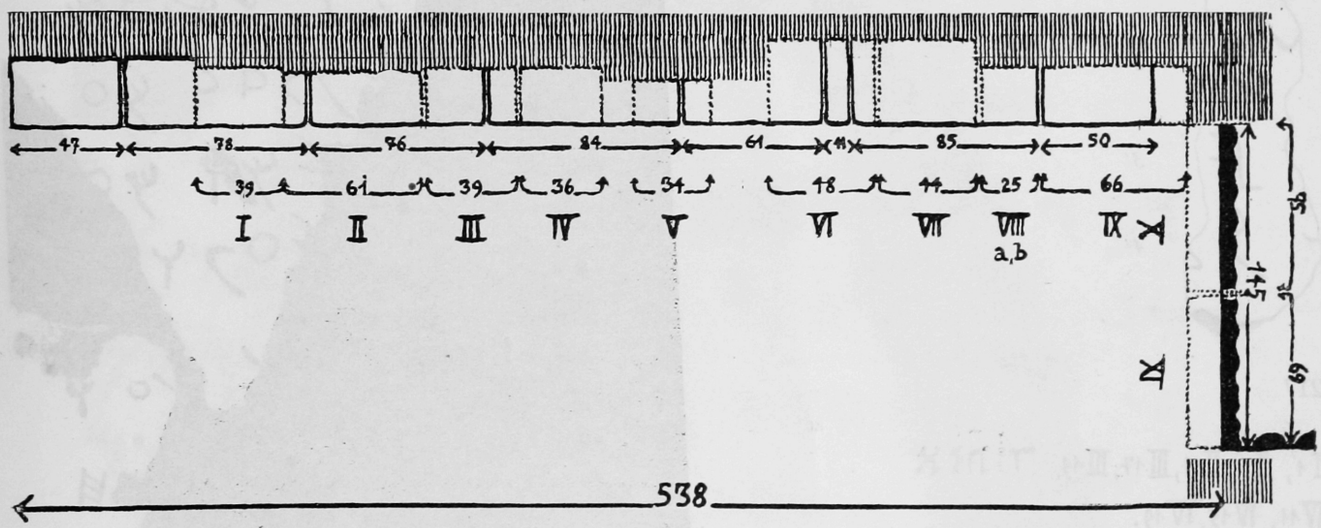
47
78
76
84
61
41
85
50
39
61
39
36
34
18
44
25
66
I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
a,b
IX
X
XI
95
1·45
69
5·38

214

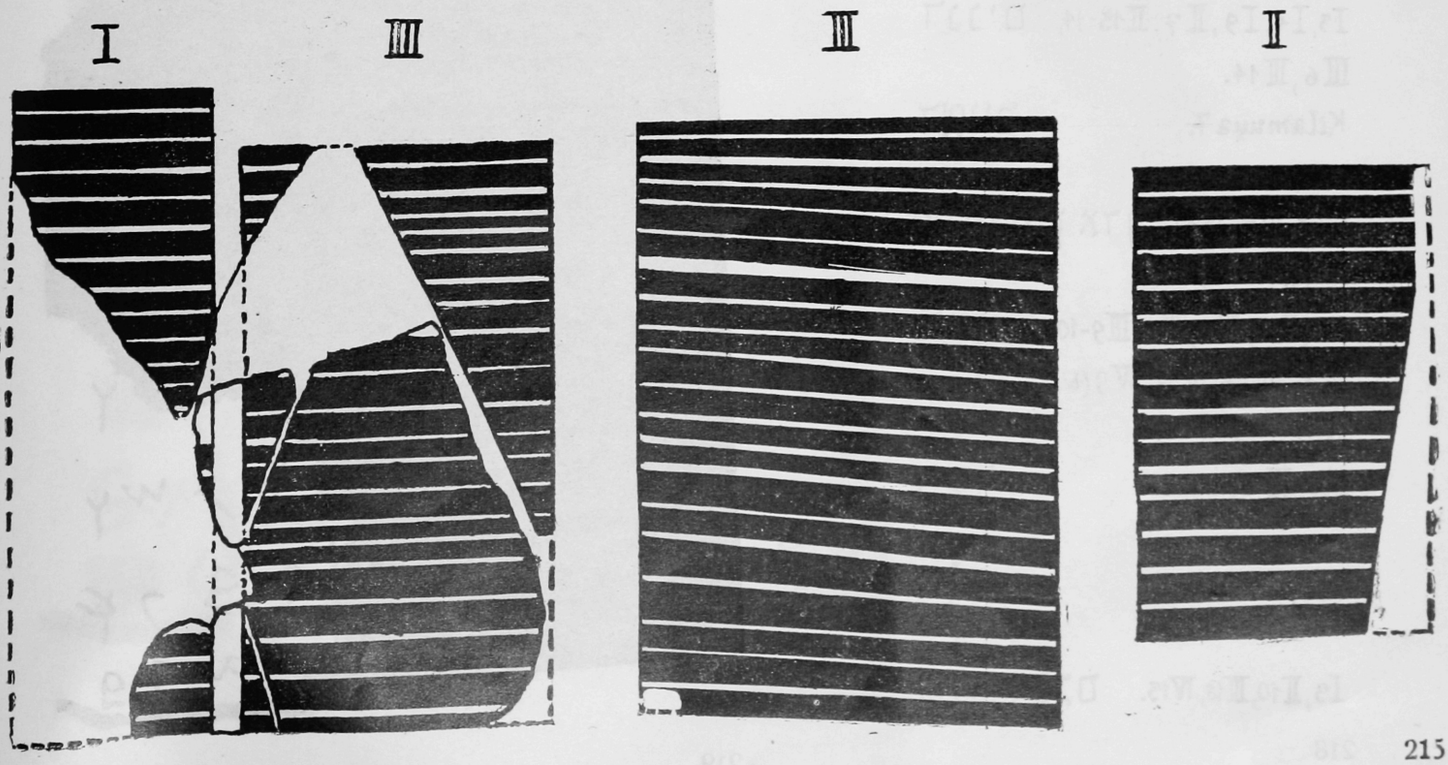
I
III
III
II

215

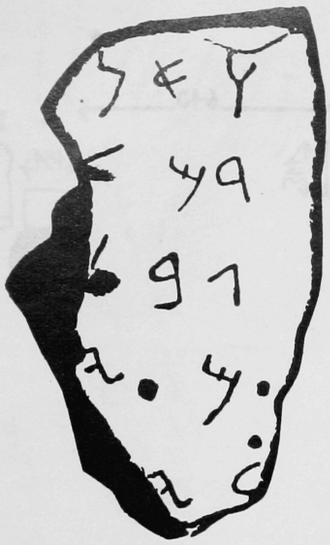

216

217

I1, II5, II11, III17, III19, IV11, IV15, IV19. אזתוד

III8, III15, Leo5. אזתודי

I3, I4, I9, II7, II13-14, III6, III14. דנים

Kilamuwa7. דנים

II15, III7, III12, III13. (ארץ)עמק אדן

I2, II3, III4, III8, III9-10, III16, III17, III19, IV9 (bis), IV12. בעל

III8, III10, Leo7. רשף

III5, IV12. אלם

I3, II10, III18, IV13. מלך, מלכם

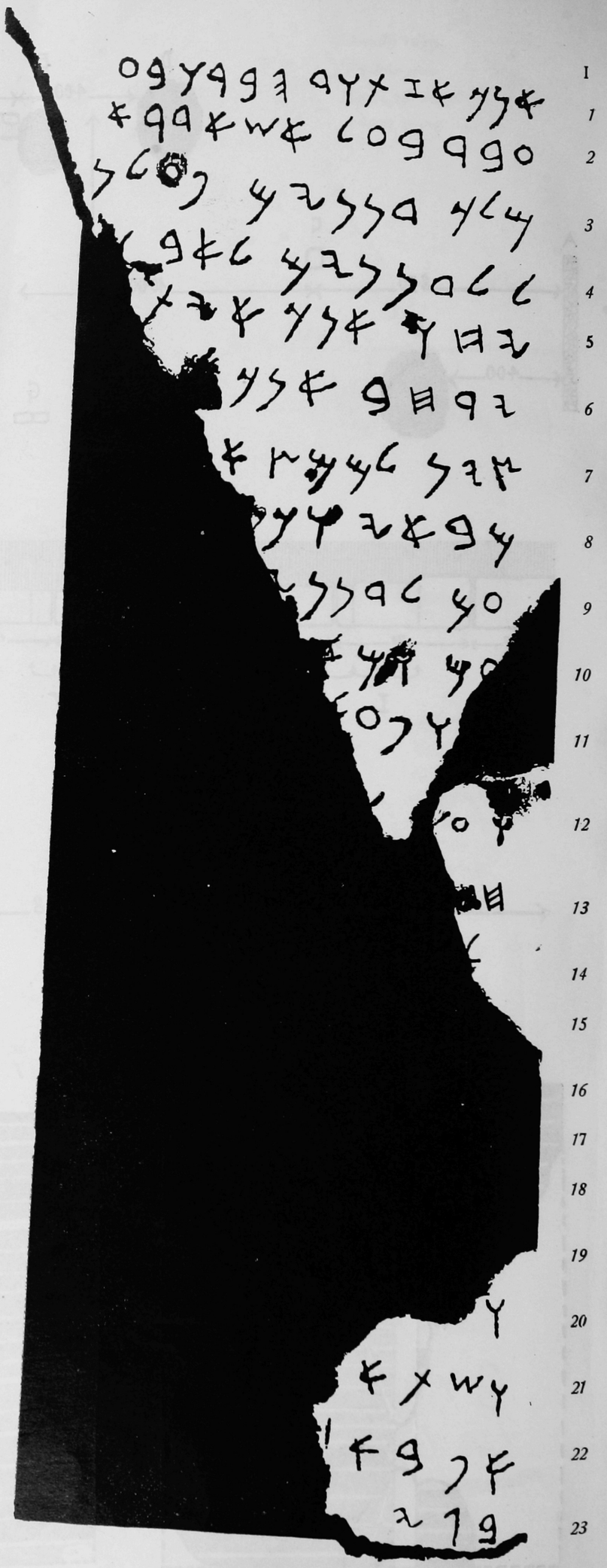

IIII
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

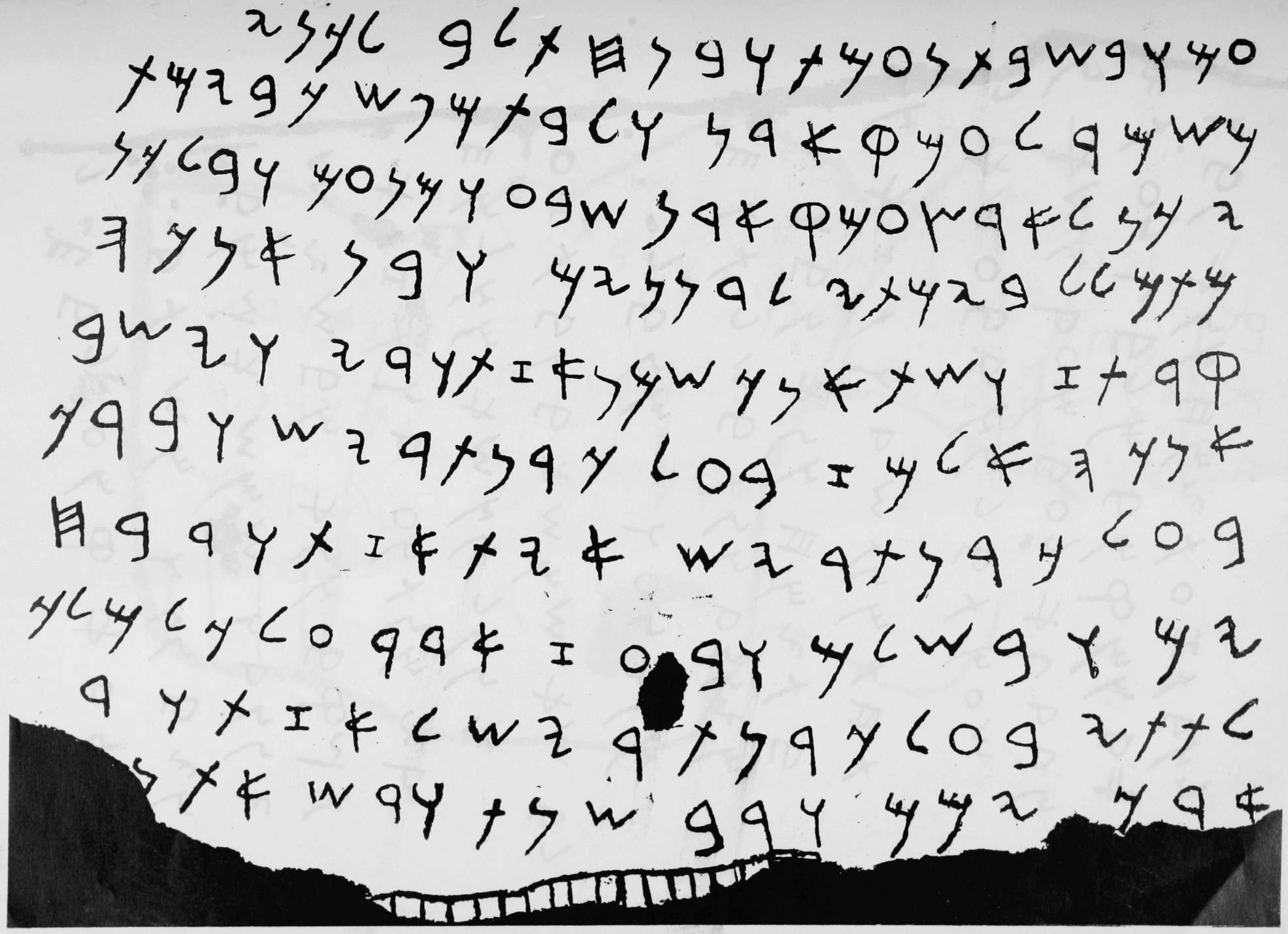

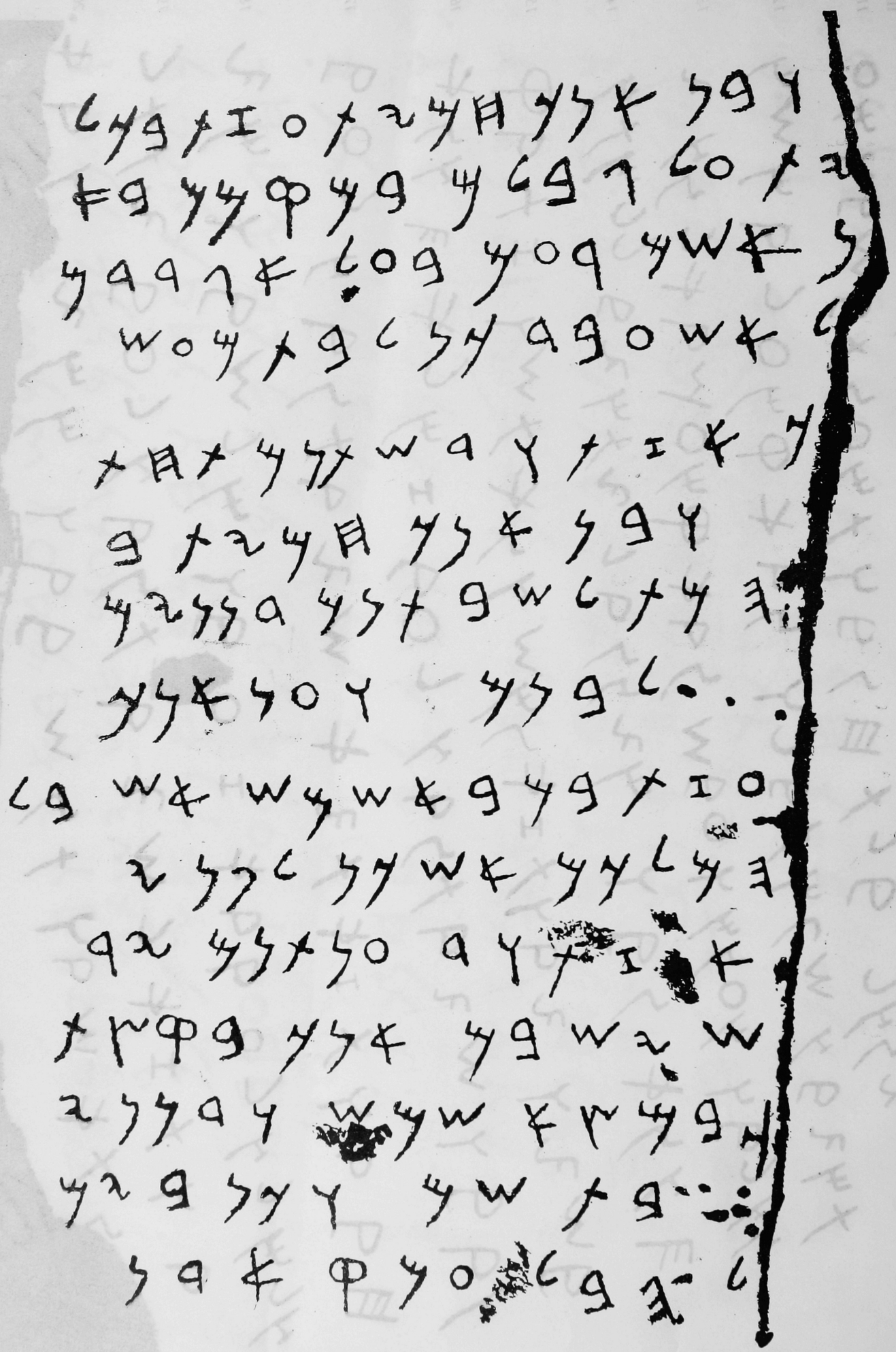

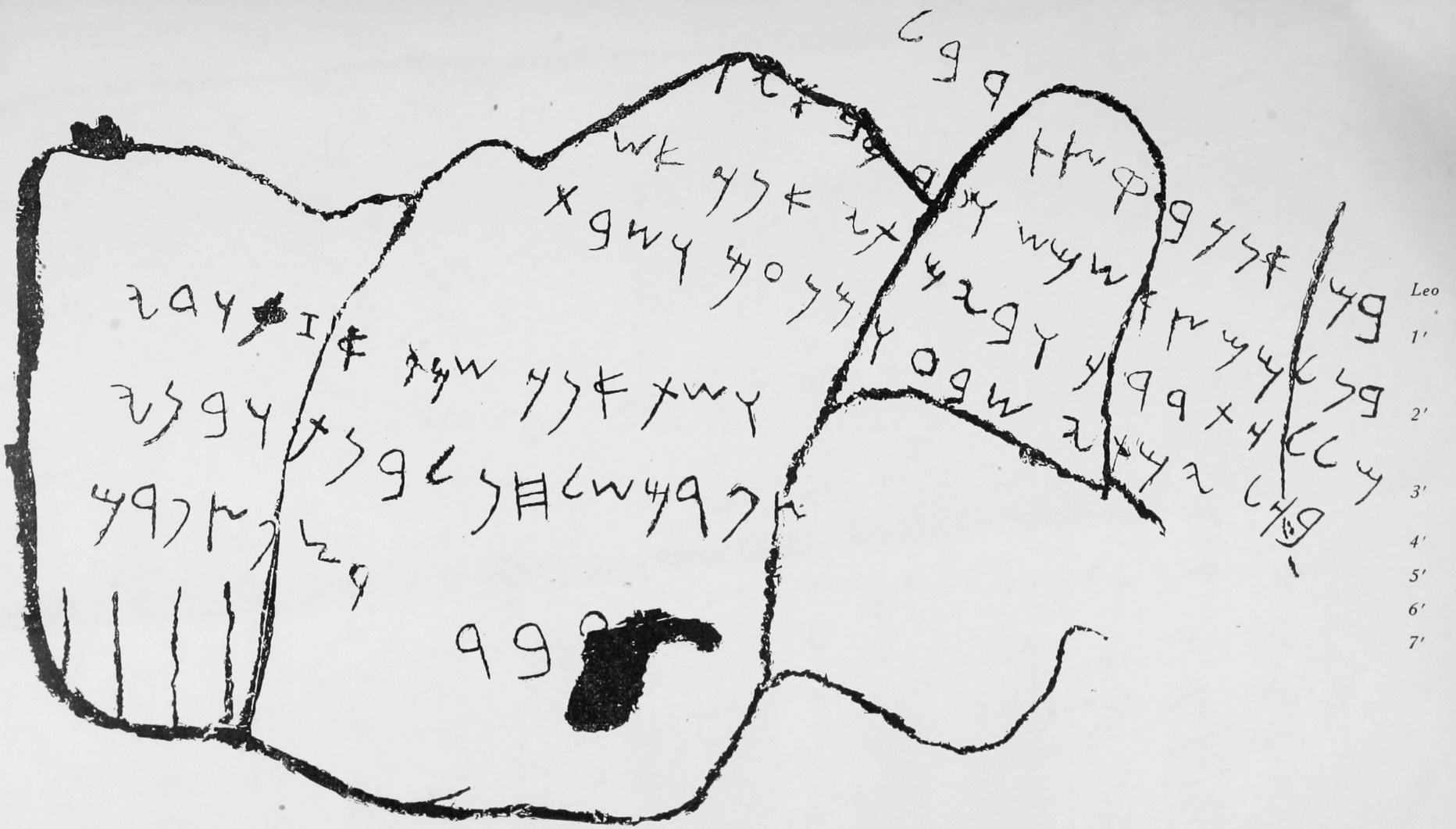
Leo
1′
2′
3′
4′
5′
6′
7′

CILICIA ORIENTALIS

Prof. Dr. Bossert ve Doçent Dr. Bahadır Alkım tarafından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eski Ön Asya Kültürlerini Araştırma Enstitüsü adına 15. Mart. 1947' den 15. Nisan. 1947 tarihine kadar Karatepe ve dolaylarına yapılmış olan araştırma gezisinde takip edilen yolları gösterir harita.

Map indicating the routes taken by Prof. Dr. Bossert and Dr. Alkım in their expedition (from the 15th of March until the 15th of April 1947) which was made for the Institute for Research in Ancient Oriental Civilisations of the Faculty of Letters of Istanbul - University, to Karatepe and its environments.

→→→ : Otomobil ile takip edilen yol
The route made by car

→—→ : At ile takip edilen yol
The route made on horse - back

Ölçek
Scale : 1 : 100.000 km.

Göksun
Nahtalı
Çiçekli dere Köyü
Kabaktepe
Fırıldak Tepesi
Kesik Dere
Katkan
AKKOCADAĞ
1382
Taş Köprü
Çem Kasabası
Kapı mevkii
ÇALDAĞI
Halil İbrahim
Beşiktaş
Bahlılı aşa deresi
Kurucaören
Mehmetli
Şeyh Şamil
Araplı
Alibeyli
Savrun çayı
Boşoğan dere si
Kesik
Kırksu
Taburlu
Melen Deresi
KOZAN
(Sis)
Komarlı
Seyrihan Tepe
Ceyhan Nehri
Sülemiş Tepesi
KADİRLİ
(KARS)
Tepe Dağı
Sarıtaş Dağı
Düğü Değirmeni
Akyol
Bahadırlı
Kızyusuflu
Arslanın Arkı
Susas Çayı
Topraktepe
Çığçık
Akyol
Kumkale
Saka Tatar
Ayrıca Tepesi
Dana Kaya
Domuz Tepe
Çerçi Uşağı
Sabun Suyu
Bostanlar
Genç Ali
Yalnız dut
Hacı Uşağı
(Karabalak)
Karatepe
Hüdük Dağı
Kara kaya
Kale
Babaoğlu
Tatarlı
(Uzun Eşkilet)
Küçüloğlu deresi
Keşirikkeli
Bahçe Köy
Fevzi Paşa
Yarbaşı
Hür Uşağı
Cihan Bekirli
Çeperce deresi
Çatal Hüyük
Dikilitaş
İsmail Ağaç
Yeni Köy
Maşhure
Ceyhan Nehri
Yaylak
Karhane Köprüsü
Mercin Suyu
Toprakkale
Dağıstan
OSMANİYE
CEYHAN
Sirkeli
ERZİN

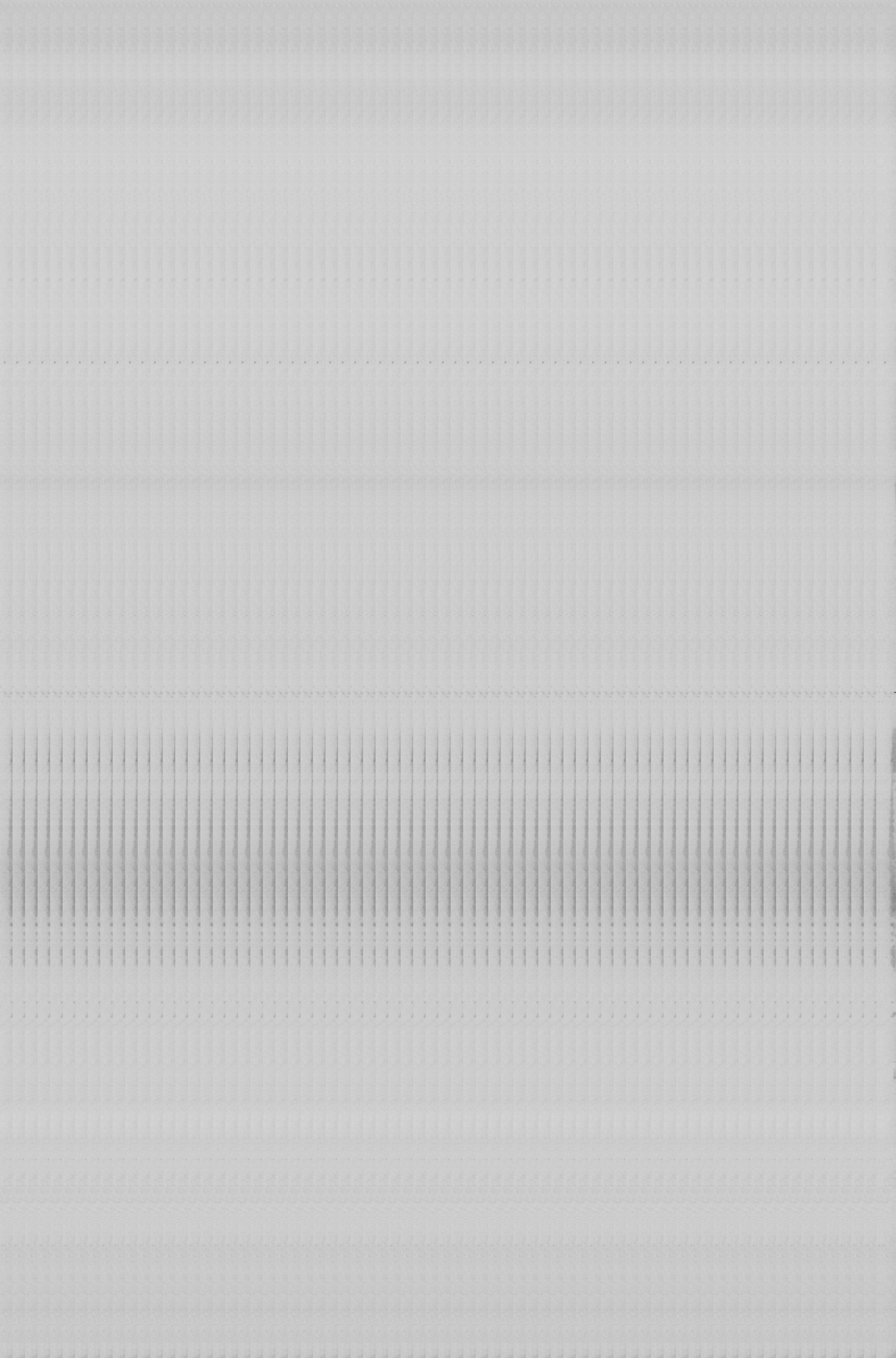

PUBLICATIONS OF THE UNIVERSITY OF ISTANBUL, No. 3

Publications of the Institute for Research in Ancient Oriental Civilisations, No. 3

KARATEPE

Kadirli and its Environments

Second preliminary report

by

Prof. Dr. H. Th. Bossert and Dr. U. Bahadır Alkım

PÜLHAN MATBAASI Price: 300 pts. ISTANBUL 19

16146444

Oriental Institute

UNIVERSITY OF CHICAGO
19 198 286